משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר נשים

מלאכת שלמה על משנה נדרים

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה נדרים

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-נדרים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 10
משנה ג 11
משנה ד 13
פרק ב 14
משנה א 14
משנה ב 15
משנה ג 18
משנה ד 19
משנה ה 22
פרק ג 23
משנה א 23
משנה ב 25
משנה ג 28
משנה ד 28
משנה ה 29
משנה ו 29
משנה ז 29
משנה ח 30
משנה ט 30
משנה י 31
משנה יא 31
פרק ד 33
משנה א 33
משנה ב 34
משנה ג 35
משנה ד 36
משנה ה 38
משנה ו 39
משנה ז 40
משנה ח 41
פרק ה 42
משנה א 42
משנה ב 43
משנה ג 45
משנה ד 45
משנה ה 46
משנה ו 47
פרק ו 48
משנה א 48
משנה ב 49
משנה ג 49
משנה ד 50
משנה ה 51
משנה ו 51
משנה ז 52
משנה ח 52
משנה ט 54
משנה י 54
פרק ז 56
משנה א 56
משנה ב 56
משנה ג 56
משנה ד 57
משנה ה 57
משנה ו 58
משנה ז 59
משנה ח 60
משנה ט 60
פרק ח 60
משנה א 60

משנה ב 61
משנה ג 62
משנה ד 62
משנה ה 63
משנה ו 66
משנה ז 66
פרק ט 69
משנה א 69
משנה ב 69
משנה ג 70
משנה ד 71
משנה ה 71
משנה ו 72
משנה ז 72
משנה ח 73
משנה ט 74
משנה י 74
פרק י 75
משנה א 75
משנה ב 77
משנה ג 78
משנה ד 78
משנה ה 78
משנה ו 79
משנה ז 80
משנה ח 80
פרק יא 81
משנה א 81
משנה ב 82
משנה ג 82
משנה ד 84
משנה ה 85
משנה ו 85
משנה ז 86
משנה ח 87
משנה ט 88
משנה י 89
משנה יא 89
משנה יב 90

פרק א

משנה א

כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים [וכו' עי' בתוי"ט] ועיין במה שכתבתי לקמן רפ"ט דמסכת נזיר:

כל כנויי וכו'. ביד פ"א דהל' נדרים סימן י"ו כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו ושם כתוב במקום קונס בסמך קונ"ז בזי"ן. וביד בפי"ד דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"א: וכתב הר"ן ז"ל נדר הוא באחד משני עניינים אם נדרי הקדש שהיא מקדיש לבדק הבית או למזבח ובענין זה אינו יכול להקדיש אלא מה שהוא שלו ואיסורו כולל כל אדם או נדרי איסור שאסר על עצמו דברים המותרים וענין זה יכול לאסור אפילו נכסי חברו עליו ואין איסורו שוה לכל ומסכת זו היא בענין נדרי איסור וחרמים כשם שהוא כולל חרמי בדק הבית כך הוא כולל נדרי האיסור והך דהכא היינו נמי כנדרי איסור דאילו חרמי בדק הבית לא שייכי בהך מסכתא אלא בסדר קדשים ונדרי איסור הם באחד משלשה דרכים עיקר הנדר וכנויו וידות עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי בין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו זהו נדר האמור בתורה אלא היכא שהתפיסו בעינן שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור עכ"ל ז"ל וכתוב בתוספת יום טוב ודוקא שיאסור או יתפיס אבל האומר נדר שלא אוכל אינו כלום וכן מצאתי בתשובת מהר"מ אלשקר סימן ע"ח בשם הרמב"ם ז"ל אלא שהעתיקה הרב ז"ל מלשון ערב ללשון הקדש ובסופה כתוב שאם היה הנודר ע"ה פותחין לו פתח ממקום אחר כדי שלא יקלו בנדרים ע"כ. ובגמרא פריך מ"ש גבי נזיר דלא קתני רק כל כנויי נזירות ולא קתני לחרמין נדרים ושבועות ומ"ש הכא דקתני לכולהו ומשני משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי תני תרי וכיון דתני תרי תני לכולהו ומשום דנדרים וחרמין מידי דמיתסר חפצא עליה אסמכינהו אהדדי והדר תני שבועה דקאסר נפשיה מן ההוא חפצא וכתב הרא"ש ז"ל ונזיר אע"פ שנאסר ביין אינו נאסר היין עליו שלא אמר יין זה עלי אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה ע"כ:

שבועות כשבועות. ביד פ' שני דהל' שבועות סימן ה'. ובטור י"ד סי' רל"ז:

ונזירות כנזירות. תימא אמאי לא תנא איסורין כאיסורין והקדשות כהקדשות וי"ל דלמ"ד לשון גויים לא נמצא להם לשון גויים אלא בהני דתנא ולמ"ד לשון שבדו חכמים צריך לומר דלהכי לא תנא דלא כתיב ערך לה' איסור לה' הקדש לה' כמו דכתיב חרם לה' קרבן לה' תוס' ז"ל. בפירש רע"ב ז"ל בגמרא מוקמינן דרישא דמתני' חסורא מחסרא והכי קתני כל ידות וכו'. אמר המלקט והכא לא מצינן למימר דתנא תנא ברישא כל כנויים

ובתריה כל ידות ומפ' ברישא במאי דסליק מיניה דהואיל ומתרצינן בגמרא באיבעית אימא דאיידי דידות אתיין מדרשא מפרש להו ברישא א"כ ליפתח בהו נמי ומסיק פתח בהו נמי ואע"ג דאין דרך התנא לחסר בראש דבריו רק באמצען או בסופן הכא חסר ג"כ בראש דבריו אבל בשאר מקומות לפעמים מפ' תנא במאי דפתח ביה וזימנין במאי דסליק מיניה וברפ"ק דנזיר מפרש דאיסור התלוי באדם עצמו כגון הדלקה והטמנה ובמה אשה יוצאה מפרש איסורא ברישא אבל גבי בהמה יוצאה דאיסורה דבהמה הוא אבל הוא אינו חייב בדבר שאינו ראוי לו הלכך קלישא איסורא ומפרש התירא ברישא וגבי יש נוחלין נמי מפרש עיקר נחלה ברישא וגבי נזיר אע"ג דבין כנויין ובין ידות תרוייהי איסורא דנפשיה נינהו מפרש ידות ברישא איידי דחביבא ליה דאתיא מדרשא ומ"מ כי מתחיל מתחיל בכנויים שהם עיקר לשון נזיר ע"כ. והאי חסרון דבראש דברי תנא דידן היינו דוקא למאן דסבר דכנויין לשון שתקנו חכמים לידור בלשון הזה כדי שלא ירגילו להזכיר לשון קרבן אבל למאן דסבר דכנויים לשון גויים הן לא צריכנן לחסורי ראש דבריו אלא אמרינן דפתח בכנויים ברישא דהוי דאורייתא שכן דרך התנא להתחיל בדברים הידועים והפשוטים ומ"מ מפרש ידות ברישא משום דאתיין ליה מדרשא דקרא דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר להזיר קרא יתירה עשה ידות נזירות כנזירות ומהקישא דקרא שמעינן דידות נדרים נמי כנדרים ובגמרא מפרש לנדור למה לי כיון דאית לן הקישא וע"ש בפירוש הר"ן ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל דלמ"ד דכנויים לשון גויים קראום בלשון משנה כנויים אע"פ שהן עיקר הלשון בלשון גויים שמא מפני שעיקר הלשון הוא לשון התורה ושאר הלשונית כנוי לו ע"כ. ירושלמי כתיב איש כי ידור מה ת"ל נדר אלא מכאן שכנויי נדרים כנדרים או השבע מה ת"ל שבועה אלא מכאן שכנויי שבועות כשבועית אך כל חרם מה ת"ל יחרים אלא מכאן שכנויי חרמין כחרמין נדר נזיר מת"ל להזיר אלא מכאן שכנויי נזירות כנזירות עד כדין כר' עקיבא דאמר לשונות רבויין הן כר' ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן והתורה דברה כדרכה הלך הלכת נכסוף נכספת גונב גונבתי מנלן איש כי ידור נדר להי או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו מה ת"ל ככל היוצא מפיו יעשה אלא מכאן שכנויי נדרים כנדרים וכנויי שבועה כשבועה ומנין שכנויי חרמין כחרמין נדר נדר [הגה"ה איני יודע היכן כתוב נדר גבי חרמין ושמא הוא נדר דכתיב בריש פרשת ערכין אע"ג דקרא דאך כל חרם כתיב אחר כך בפרשה אחרת]. מה נדר שנאמר להלן כנויי נדרים כנדרים וכנויי שבועה כשבועה אף נדר שנאמר כאן כנויי חרמין כחרמין ומנין שכנויי נזירות כנזירות נדר נדר מה נדר שנאמר להלן כנויי שבועה כשבועה אף נדר שנאמר כאן כנויי נזירות כנזירות מה מקיים ר' עקיבא ככל היוצא

מפיו יעשה מכאן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו ולית ליה לר' ישמעאל כן כולה מן תמן אית ליה מכאן שכנויי נדרים כנדרים וכנויי שבועות כשבועות ואית ליה נמי מכאן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו מה מקיים ר' ישמעאל נדר נזיר להזיר מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותי ולית ליה לרי עקיבא כן אית ליה כולה מתמן אית ליה מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו והלא הערכין והחרמין והתמורות וההקדשות בפרשה היו ולא תנינן כינויי ערכין וכנויי תמורות והקדשות ואילו תנינן מה הוינן מיתני ערפין ערצין ערקין תמופה תמרצה תמוקה הגדר הגזר הגרם ניחא כמ"ד סתם חרמין לבדק הבית ברם כמ"ד סתם חרמין לכהנים ולמה לא תנינן כנויי תרומה ואילו תנינן מה הוינן מיתני תרופה תרוצה תרוקה ע"כ. ובגמרא נמי גרסינן במערבא אמרי אית הנא דמפיק ליה מן כפל היוצא מפיו יעשה:

האומר לחברו מודרני ממך וכו'. תוס' פ"ק דקדושין דף ה'. ובגמרא אמרינן דשמואל מוקי מתני' כר' יהודה דאמר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ופרכינן ואמאי דחוק שמואל לאוקמה למתני' כר' יהודה לוקמה כרבנן ומשני אמר רבא מתניתין קשיתיה אמאי תני שאני אוכל לך שאני טועם לך ליתני שאני אוכל שאני טועם ש"מ בעינן ידים מוכיחות. וכתב הרא"ש ז"ל אהא דאמרינן מודר אני ממך דלא מישתעינא בהדך משמע וכו' וכיון דמספקא לן אי לאיסור הנאה קאמר או להנך מילי דפרישנא הלכך אינו אסור לא בזה ולא בזה דאין הלשון מוכיח לזה יותר מלזה והוי לתרוייהו ידים שאין מוכיחות ודייק רבא להא דשמואל ממתני' הלכך לא הויא יד עד דאמר מודרני ממך שאני אוכל לך ואם אמר שאני אוכל לך בלא מודרני נראה דלא הוי יד דמודרני ממך הוא במקום קונם שאני אוכל לך אבל כשאומר שאני אוכל לך לחוד לאו כלום הוא וכן פסק הר"ן כשמואל וכרבא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וכן פסק הרמב"ם ז"ל ג"כ אלא שפסק שהאומר לחברו מודרני ממך נאסר מיהא שלא ידבר עמו מופרשני ממך נאסר מיהא שלא ישא ויתן עמו מרוחקני ממך שלא יעמוד בד' אמותיו. וכתב הר"ן ז"ל אהא דאמר רבא מתני' קשיתיה וכו' ליתני שאני אוכל ושאני טועם פי' ואי הוה תני הכי בלא לך הוה שמעינן דידים שאין מוכיחות הויין ידים דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך דהא ס"ל לשמואל דמתני' חדא קתני אפ"ה שאני אוכל בלא לך ידים שאין מוכיחות נינהו דאיכא למימר ה"ק מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום או עד יום פלוני ומש"ה תנא במתני' לך לאשמועינן דטעמא דאמר לך הא אמר מודרני ממך שאני אוכל לא חייל נדרא כלל דהוייא להו ידים שאין מוכיחות ולא הויין ידים ע"כ:

שאני אוכל וכו'. גרסי' ול"ג שאיני ביו"ד שאין לנדר מקום לחול עליו הרא"ש ז"ל ועיין בתוס' ז"ל וכן מצאתי בשם הרשב"א ז"ל דל"ג במתני' שאיני אוכל לך דשאיני היינו דאסר נפשיה אחפצא והיינו שבועה ולא נדר אלא שאני גרסינן כלומר מה שאני אוכל לך יהא עלי כקרבן או מרוחק אני ממך שיהא כקרבן מה שאוכל לך והא דתנן קונם פי מדבר עמך ופרישנא בגמרא דה"ל כמ"ד יאסר פי לדבורי הא נמי מיתסר חפצא אנפשיה הוא דה"ק יאסר עלי פי להנאת דבורי עמך עכ"ל ז"ל. וכתב בית יוסף בשם הר"ן ז"ל ביורה דעה סימן ר"ו ואית דגרסי שאיני ביו"ד ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ' ראשון נראה שהוא גורס שאיני ביו"ד שכתב בכולם שלא אוכל לך ע"כ. ובספר הלבוש שם ביורה דעה סימן ר"ו סעיף א' משמע שלענין פסק הלכה הכל שוה שאני או שאיני שכן כתב שם ולא סיים דבריו שאיני אוכל או שאני אוכל לך וכו' גם שם בסעיף ג' כתב ואם לא סיים דבריו בשאיני או בשאני אוכל לך וכו'. ועיין בפי' הר"ן ז"ל במכלתין דף ד' ע"ב. ומצאתי כתוב בשם ה"ר נתן בר יוסף בפירושיו על הלכות נדרים שחבר רבו הרמב"ן ז"ל שני אוכל לך משלך כל לך ולי שבמסכתא זו פי' משלי משלך כמו ששנינו קונם שני נהנה לערלים כמו משל ערלים והרבה כיוצא בזה במכלתין דהאי תנא תנא ירושלמאה דקלייל בלישניה ולשון שני כמו שאני בהבעלת האלף ע"כ:

ר' עקיבא היה חוכך וכו'. כלומר מחכך שפתיו א"נ מלשון חיך כלומר שהיה מטעים לחכו להחמיר הר"ן ז"ל ומצאתי בכתיבת יד דיש מפרשים חוכך להחמיר מחכה בזה להחמיר ומשמע מלשון אם יתמהמה חכה לו ע"כ. והוא רחוק. ובגמרא אמר אביי מודה ר' עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה דא"כ ניתני ר' עקיבא מחמיר. ובירושלמי מנודה אני לך וכו' לוסר את כל נכסיו כמה דאת אמר יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה מה עבדין לה רבנן חומר הוא בנדוי ב"ד ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דהאי ירוש' לא שייך כלל בהדי גמרא דילן וז"ל גמרא דילן אמר רב פפא בנדינא ממך דכ"ע ל"פ דאסור משמיתנא מינך לכ"ע שרי כי פליגי במנודה אני לך דר' עקיבא סבר לישנא דנדוייא הוא ורבנן סברי לישנא דמשמיתנא הוא ע"כ. וכתוב בבית יוסף י"ד סימן ר"ו דנראה מדברי הראב"ד ז"ל ורבינו יעקב בעל הטור ז"ל שהרמב"ם ז"ל מפ' דר' עקיבא שהיה חוכך בה להחמיר היינו לענין לאכול בד' אמותיו היא ולא לענין לאכול משלו ואין פי' זה מוכרח במשנה דאדרבא איכא למימר דלענין לאכול משלו אתנייא דומיא דמודרני מיפרשני מרוחקני ממך שלא אוכל לך דאיתנו בהדה ולזה מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפשטן ע"כ. שאני אוכל לך פי' זהו סוף הנדר אם אמר מודר אני ממך שאיני אוכל לך או שאמר מודר אני ממך שאיני טועם לך וכן אם אמר מופרשני ממך וכו' ה"ר יהוסף ז"ל. עוד כתב כנדרי רשעים

פי' האומר הרי עלי דבר זה כנדרי רשעים כלומר כנדר שהרשעים רגילין לומר ולידור יהא זה אסור עלי מה רצה בזה ומה היה נדרו וקאמר שהאומר כן נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה כי כן הרשעים רגילין לידור שהם מזכירין כל אלה הלשונות שאפשר להזכיר. אבל האומר כנדרי כשרים לא אמר כלום כי הכשרים רגילין לידור בלשון שאין בו ממש נדר שאינו כלום אבל האומר כנדבות הכשרים בודאי הוי נדר כי רגילים הם להתנדב עד כאן לשונו ז"ל:

כנדרי רשעים וכו'. ביד סוף הלכות נזירות. ואיתה פרק ד' נדרים (נדרים דף כ"ב) ובפ' ואלו נדרים (נדרים דף פ'.) וכתב הר"ן ז"ל הך מתני' נמי פירושא דידות היא ומפרשי' בגמרא דה"ק דאם אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו ומסתבר נמי דדוקא כשהיתה בהמה מונחת לפניו ע"כ:

נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה. ירושלמי שמואל אמר לצדדין היא מתני' או בנזיר או בקרבן או בשבועה ר' זעירא אמר נזר בשלשתן א"ר אבין מאן דבעי מיפתר הדא דר' זעירא כיני היה לפניו אשכול אחד ובא אחד ואמר הרי עלי שבועה (נלע"ד נזירות) הרי עלי שבועה (נלע"ד נזירות) ובא אחר ואמר הרי עלי קרבן הרי עליו קרבן. ובא אחר ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה ובא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי לא עליו קרבן נמצא זה נודר בנזיר ובקרבן ובשבועה ע"כ. וכן הוא פסק ההלכה בפי"ד דהלכות מעשה הקרבנות דנתחייב בשלשתן:

כנדרי כשרים לא אמר כלום. בגמרא בעי מתני' דשאני ליה בין נדר לנדבה לא ר' מאיר דאמר טוב מכולן שאינו נודר כל עיקר ולא ר' יהודה דלא מפליג בין נדר לנדבה דאפילו בנדר שפיר דמי ומשני אפילו תימא ר"מ כי קאמר ר"מ בנדר בנדבה לא קאמר וְתֵנִי במתני' כנדביתם נדר בנזיר ובקרבן. ומהדר נמי בתר הכי לאוקומה כר' יהודה. וכתב הרא"ש ז"ל כנדבותם נדר וכו' אבל שבועה לא דלענין שבועה לא שייך לומר הלכך כשרין אין נשבעין כלל ואע"ג דאמרינן נשבעין לקיים את המצוה ההיא לאו שבועה היא אלא לזרוזי בעלמא ע"כ. ובטור יורה דעה סימן ר"ו. בפי' רעז"ל אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן וכו' כתב עליו הר"ס ז"ל קשה דאם אמר הריני נזיר והרי זה קרבן פשיטא שהוא נזיר וחייב קרבן אפילו שלא אמר כנדבת כשרים וצריך לומר דאם אמר כנדבת כשרים הריני והיה נזיר עובר לפניו או אמר כנדבת כשרים הרי זו והיתה בהמה לפניו ה"ז נזיר וחייב קרבן עיין בגמרא ע"כ:

משנה ב

הרי אלו כנויים לקרבן העלו תוס' ז"ל דעיקר הנדר היינו כשהוא אומר ככר זה עלי קרבן וקרא דכי ידור נדר אתי למימר דבעינן שידור בדבר הנדור ע"פ. ופירש הרא"ש ז"ל כנויים לקרבן להתפיס בקרבן דאכנויים דרישא קאי לפרושי ומשום דסתם נודר מתפיס בקרבן שהוא דבר היוה ומצוי נקט הירי אלו כנויים לקרבן ע"כ. ולשון רש"י ז"ל האומר קונם שאמר קונם ככר זה עלי: חרק האומר ככר זה עליך חרק או שאמר נזיק נזיח פזיח הריני נזיק אם אוכל ככר זה או שאמר נזיח הוי כאילו נדר בנזיר ע"כ. וק"ק לע"ד אמאי נקט המשל גבי קונם וגבי נזיק שאמר עלי וגבי חרק נקט שאמר ככר זה עליך חרק ואי גרסינן בלשונו ז"ל חרק כאומר ככר זה עליך חרם יקשה עוד דמ"ש שפירש כן גבי כנויי חרם וגבי כנויי נזיר טפי מגבי כנויי קרבן וצ"ע לע"ד אם אין טעות:

חרק חרך אין לפרש משום דלשונות הללו נוטין קצת אחר לשון תרם דא"כ ליתני נמי חרט אלא למ"ד לשון גויים דוקא תוס' ז"ל אבל בערוך פי' הרי אלו כנויים לחרם פי' שמן הכ' או מן הק' או מן הפ' יכול לעשות חרם:

נזיק נזיח פזיח כנויים לנזירות. שאם גורדין תוכו של ק' או תוכו של ח' או תוכו של פ"א הוי נזיר ע"כ. ובגמרא כנויי כנויין כגון דאמר מקנמנא מקנחנא מקנסנא או חרקייא חרכייא חרכייא אי מחזקנא מנזרנא מנכחנא או שבובאל שבותאל שקוקאל כל אלה ב"ה סברי דמותרין:

שבותא שקוקא נדר במותא. ביד פ' שני דהלכות שבועות סי' ה' הגרסא במוהאי ואית דגרסי נדר במוהי וכן גריס רש"י ז"ל שפירש במוהי כמו מומתא. ומצאתי מנוקד בְּמוֹהֶא. וכתב הרא"ש ז"ל נדר נשבע ומשום דקאי בנדרים נקט לשון נדר ומשום דבמוהי אינו מענין שבותא שקיקא דנהוו להו לשון גויים או לשון שבדו חכמים ובמוהי אינם מענין אותם כנויין אלא לשון שבועה הפסיק ושנה ביניהם נדר. ומה שהקדים נזירות לשבועה משום דבעי למתני גבי הדדי אותם שיש בהם שלש לשונות של גויים ע"כ. ובגמרא תניא רשבג"א נדר במוהי לא אמר כלום במומתא דמארי מוהי הרי אלו כנויין לשבועה ופי' הר"ן ז"ל דמארי מוהי דבעינן שיזכיר נדרו של משה דכתיב ויואל משה ואית דגרסי במימי במומתא לא אמר כלום מומי מומתא הרי אלו כנויין לשבועה וה"פ דרשב"ג אתא למימר דאילו אמר בבית לא הוי כנוי לשבועה וכי תנן במוהי לא שיאמר כן עם בי"ת אלא בלא בי"ת ולהך גירסא הא דלא תנן שבותה שקוקה מימי ותנן נדר במומי משום דשביתה שקוקה נגזרים משביעה מה שא"כ במומי ולפי שהן כנויין חלק ביניהם בנדר ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל דרשב"ג פליג אתנא דמתני' דקתני נדר במוהי ודוקא קאמר לשון זה

במתני' שאמר במוהי בבית ואש"ה מהני וא"כ פליג ארשב"ג ע"כ. וז"ל הברייתא דבגמרא תניא רשבג"א במוהי לא אמר כלום במומתא דאמר מוהי הרי אלו כנויים לשבועה עד כאן. ירושלמי תני ר' חייא שבוקה שקועה שקורה עד כאן. ופי' רש"י ז"ל דהני קחשיב תנא במתניתין והכה נמי לכל לשון הנודר והא דקא מנו חכמים הני לשונות משום דבהני לשונות בקיאי ע"כ. והר"ן ז"ל כתב בר"פ דמאי דפריש הני טפי משאר לישני ולא אמר הנודר בכל לשון ה"ז נדר דרבותא אשמועי' דל"מ בלשונות גויים שהן לשונות גמורים שהנודר בהם נדרו נדר אלא שאפילו בלשונות שאינם גמורים שהרי לשון הקדש הוא אלא שנשתבש וסד"א שהנודר בהם לא יהא נדר כיון שאינו לשון גמור בפני עצמו קמ"ל ע"כ. ובטור י"ד סימן ר"ז ורל"ז: והתם נראה דגריס מומי או אומי:

משנה ג

ה"ג האומר לַחולין שאוכל לך וכולהו בפתחות הלמ"ד גרסי' לַהו והראב"ד ז"ל גריס לחלין בלא וי"ו ומש"ה מיתסר דכחלות תודה קאמר ועיין תוס' דפ' שני דסוטה דף י"ז ואית דגרסי הכא האומר לַחמין וכו': וכתב בית יוסף בטור י"ד סימן ר"ד לחולין שאוכל לך היא גירסת הרא"ש והר"ן ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נדרים אע"פ שמדבריו בפי' המשנה נראה שהיה גורס לא אוכל לך וכגרסת הירושלמי מאי דמשמע מדבריו בחבור הוא עיקר עכ"ל ז"ל. עוד כתב שם בית יוסף דלדעת הרא"ש ז"ל דוקא משום דאמר לחולין בפתחות הלמ"ד אוקימנא בגמ' דלא בר"מ אבל אם אמר לא חולין בחולם הלמד מודה ר"מ דאסור ושכן דעת התוס' ז"ל אלא שאח"כ כתב שם פי' מרווח שאין צריך לחילוק זה: וכתב ה"ר יהוסף ז"ל לחולין לא אוכל לך פי' האומר לחברו הפת שלך או על כל מה שאמר לשון זה לחולין כלומר לא חולין יהא עלי כדי שלא אוכל משלך וכן האומר לא כשר יהא עלי אלא פסול היא רוצה לומר שיהא כקרבן פסול כדי שלא אוכל לך וכן האומר לא דכי אלא טמא רוצה לומר קרבן טמא וכו' וכן האומר טהור יהא לא אוכל לך רוצה לומר מאכלך יהא עלי כקרבן טהור כדי שלא אוכל לך וכן כולם כונתו לאוסרו עליו כקרבן שהוא דבר הנידר ע"כ:

טמא תימא למה ליה למיתני טמא השתא לא דכי מהני כ"ש טמא בהדיא וי"ל דסד"א דדוקא לא דכי שהזכיר טהרה קצת שייך אקרבנות שצריכין לנהוג בהן טהרה אבל טמא בהדיא הוה אמינא אדרבא משתמע דבר שנוהגין בו טומאה דהיינו חולין קמ"ל דבקרבן טמא קאמר תוס' ז"ל. וביד פ"א דהלכות נדרים סי' י"ב י"ד י"ח י"ט. ובטור י"ד סי' ר"ד וכתב שם ב"י שכתב הר"ן ז"ל טהור טמא פגול נותר אסור כך היא הגרסא בנוסחאות וקשה בעיני מאי איכא בין טהור לדכי דכיון דתנן דכי בלמ"ד מכלל דבלא למ"ד לא

מיתסר וכיון שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה יאסר והלא דכי תרגומו של טהור הוא. ומצאתי להרמב"ם ז"ל שכתב טהור בלמ"ד וטמא פגול נותר בלא למ"ד וכן נ"ל עיקר ואי גרסינן במתני' לטהור בלמ"ד ניחא ואי ל"ג ליה צריך לומר משום דתנן למ"ד בדכי לא חש למתנייה בטהור דמילתא דפשיטא היא דדכי וטהור שוו להדדי דחד עניינא הוא ע"כ:

נותר ופגול אע"ג דהוי דבר האסור אשמעינן דמתפיס בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופגול תוס' ז"ל:

אסור לפי שהתחיל בכא"ף הפסיק באיסורא הרא"ס ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ותנא במתני' תלת דיני דכל היכא שהוא מזכיר שם שמשמעותו להיתר צריך שיזכיר בתחלתו למ"ד בפתח ומיתסר מכלל לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר דכי טהור וכל היכא שמזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פגול נותר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבא אי אמר להו בלמ"ד איכא למימר דלהתירא קא מכוין ובהני נמי אע"ג דלא אמר בהו כא"ף הדמיון מיתסרי אפילו לר' יהודא דהא בגמרא מוקמינן כולה מתני' כר' יהודא ואפ"ה בהני אסור בלא כא"ף שכיון ששמו מורה איסור בלא כא"ף נמי מיתסר לכ"ע אע"ג דמצינן למימר דכי אמר טמא אתרומה קא מכוין דשייך בה נמי טומאה וטהרה דתרומה נמי הויא לה דבר האסור וכי לא מתפיס בה לא מיתסר כדאמרינן בגמרא אפ"ה כיון דאיכא למימר נמי לקדשים קמכוין ה"ל כסתם נדרים להחמיר והדר תני כאמרא כדירים כעצים וכו' דהני כולהו אין שמן מורה ע"ש איסור. ומש"ה א"ר יהודה דבעי דלימרינהו בכא"ף דאי לא לא משמע דאמרא אסור מה שא"כ בפגול ונותר דכיון ששמן ע"ש איסור הרי הוא כאומר כפגול כנותר ואם תקשה עלי והא תנן באידך מתני' האומר קרבן עולה מנחה וכו' אפ"ה תנן בה ר' יהודה מתיר וטעמא דלא אמרינהו בכא"ף ואמאי והא הני שמן מורה איסור ומ"ש מפגול ונותר לאו קושיא היא שאלו אע"פ ששמן מורה איסורן מ"מ אין שמן ע"ש איסורן שהאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה איסורא אלא שצריך לעשות ממנה דיני עולה. או חטאת או תודה או שלמים מה שאין כן בפגול ונותר ששמן עליהם משום איסור בלבד ולפיכך כל שאומר פגול או נותר עלי ככר זה דבריו קיימין ומיתסר בלא כא"ף אפילו לר' יהודה עכ"ל ז"ל: ועיין בספר הלבוש די"ד סי' ר"ד:

כאמרא פ' האיש מקדש (קידושין דף נ"ד.) וכתבו תוס' ז"ל כאמרא יש לפ' תמידא א"נ ולד חטאת א"נ אילו של אברהם אבינו ע"כ:

ר' יהודה אומר האומר ירושלים גרסי' בלא כא"ף וה"ה לאמרא דירין ועצים אלא דנקט ירושלים משום דסמוך ליה אבל בפגול נותר וטמא מודה בהן ר' יהודה דלא בעינן כא"ף

וכולה מתני' מוקמי' לה בגמ' אליבא דר' יהודה וה"ק שר' יהודה אומר האומר ירושלים וכו' דאי ר"מ האמר מכלל לאו אי אתה שומע הן אם לא יכפול תנאו והכא קאמר דמכלל דאמר לא לחולין שמעינן מינה הא קרבן הוי אלא ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה דאיכא תנא דסבר אליבא דר' יהודה האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים דס"ל דירושלים לא נבנית משירי הלשכה הלכך לא קדשה ותנא דמתני' סבר האומר ירושלם לא אמר כלום הא כירושלם אסור דירושלם מיקדשא:

משנה ד

האומר קרבן עולה וכו' ר' יהודה מתיר משום דלא אמר בכא"ף וה"ה בלשון קונם בלא כא"ף דמותר דטפי לא עדיף מלשון קרבן עצמו וקונם בכל התלמוד בלא כא"ף דלא כר' יהודה ור"י פי' דקונם יש לפ' לשון פעולה כמו מקונם ובלשון פעולה מודה ר' יהודה דאסור תוס' ז"ל: ומצאתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל האומר קרבן עולה וכו' שלמים שאוכל לך והפירוש מה שאוכל משלך יהא עלי קרבן או עולה וכו' ס"א שני פי' לשון קצר הוא כמו שאני ע"כ. ועיין במ"ש בשמם ז"ל ר"כי שני:

קרבן כקרבן הקרבן בגמרא מוקמינן למתני' כר"מ דלא שאני ליה בין בכא"ף בין בלא כא"ף לעולם אוסר דמסתמא בר פלוגתיה דר' יהודה היינו ר"מ והדר קאמר לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר ומפר' בגמרא דה"ק לקבנן יהא לפיכך לא אוכל לך וה"ה דאי אמר לקרבן שאוכל לך אסור [כו' עי' תוי"ט] ובגמרא פריך דהכא קתני הקרבן שאוכל לך אסור לר"מ שהוא תנא דמתני' והא תניא מודים חכמים לר' יהודה דהיינו ר"מ דפליג עליה באומר הקרבן העולה המנחה החטאת שאוכל לך שמותר שלא נדר זה אלא בחיי קרבן ומשני מתני' שאמר הקרבן בפתח הה"א דמשמע דהאי להוי קרבן קאמר כלומר שמה שיאכל משלו יהיה אסור עליו כקרבן ובריייתא דאמר הי קרבן הה"א בצירי דמשמע כנשבע בחיי הקרבן אלא שהחליף החי"ת בה"א ולאו כלום קאמר אבל תוס' מפרשים כן האקרבן בשתי תיבות כו' [עי' בתוי"ט ד"ה הקרבן כו' אסור]:

לקרבן לא אוכל לך בנקודת שו"א תחת הלמ"ד של לקרבן וכמו שאכתוב בסמוך בפירקין דלקמן בס"ד אלא דאית דמפרשי דלאו דוקא שאמרו בשו"א אלא נעשה כאומרו הכא בשו"א: ואיתא להאי בבא בפירקי' דף י"א ודף י"ג. וביד פ"א דהלכות נדרים סימן י"ט: ובטור י"ד סימן ר"ד:

האומר לחברו קונם וכו' ורגלי מהלכת לך גרסינן וכן הוא בירושלמי וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל: וכתב פי' יהא קרבן כשהוא מדבר עמך וכן יהיה וכו' עכ"ל: וביד שם פ"ד סימן י"א: ובטור י"ד סימן רי"ג:

פרק ב

משנה א

ואלו מותרין איידי דתנא בפ"ק נדרים אסורים פתח הכא באלו מותרין הר"ן ז"ל:

כבשר חזיר וכו' ביד פ"א דהלכות נדרים סימן ח' י"א. ובטור י"ד סי' ר"ה:

כחלת אהרן ת"ק דמכלתין דף י"ב ותוס' פ' ואלו מנחות דף ט"ו: והטעם בכל אלו כי אין הנדר חל אלא אם מתפיס בדבר הנדור כבר כגון קרבן עולה מנחה או הני דלעיל כאימרא כדירים וכו':

כחלת אהרן וכתרומתו וז"ל הר"ן ז"ל דאע"פ שחל איסור עלייהו ע"י קריאת שם לא מקרו דבר הנדור הואיל ואסירי לזרים מחמת איסורא הוא דרמא רחמנא עלייהו ולהכי הדר תנא למיתני מותר אע"ג דכבר פתח בואלו מותרין משו' דבעי למיתני הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ואי לא הדר ותנא ה"ז מותר לא ידענא ואלו מותרין דרישא כלומר שהן מותרין ולא פתחא היכא קאי אי אכולהו אי אתרתי מינייהו ע"כ: ואיתא להאי בבא בתוס' בפ"ק דנדה דף ו':

והחכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל מחק ממשנתו מלות כעורות לבובים וכתב שבכל הספרים ליתנהו ע"כ וכן בירושלמי ליתנהו. וכתב שבכל הספרים ליתנהו ע"כ:

פותחין לו פתח ממקום אחר וכו'. בפי' ר"ע ז"ל לבך עלך ע"כ פי' אותו לב שהיה לך כשנדרת ישנו עדיין עליך ואינך מתחרט. ועי' בהרמב"ם ז"ל בפרק שני דהלכות נדרים בפי' דהא דקתני הכא בסיפא פותחין לו פתח ממקום אחר וכו' הה"נ דקאי אירישא אבל הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו דוקא המדיר את אשתו ומתפיס הנאתו בדבר האסור צריך שאלה שלא יקל ראשו לכך ושמא יאסור אשתו עליו אבל מתפיס אכילתו והנאתו בדבר האסור לא בעי שאלה מדקתני סיפא דמתניתין הכי מכלל דרישא לא בעי שאלה ע"כ וכן ג"כ בהר"ן ז"ל: ומזה הלשון הכריח ספר תוספות יום טוב בריש פירקין מדקאמר הרא"ש ז"ל מדקתני סיפא דמשמע שהם דברי עצמו ולא קאמר משמא דגמרא. וביד סוף פרק א' דהלכות נדרים ובפרק שני סימן י"ג:

קונם שאיני ישן וכו' החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הגי' במשנתו קונם שני ישן שני מהלך וכן כולם וכן הגיה בכמה דוכתי [הגהה וכתב פה ה"ר יהוסף ז"ל כך מצאתי בכל המקומות במקום שאיני שני ונ"ל שכונתו הוא שאני וכך אמר קונם כלומר קרבן יהא עלי מה שאני ישן אך גבי שבועה צ"ל שהוא שאיני ישן שאיני מדבר ע"כ] והוא כמו שאני אלא לישנא קלילה נקט תנא כדאמרי' בבבלי פ"ק דב"ק גבי חב המזיק אח"כ מצאתי ג"כ מה שכתבתי למעלה רפ"ק בשם ה"ר נתן ב"ר יוסף ז"ל. ביד שם פ"ג סי' י':

קונם שאיני משמשך תוס' ז"ל כתבו ומיהו גבי קונם שאיני משמשך מודה רבינא דאיכא בל יחל מדאורייתא והוי מתני' לצדדין גבי שאני ישן הוי בל יחל מדרבנן גבי קונם שאיני משמשך הוי בל יחל מדאורייתא ע"כ. וכגון שאמר קונם גופך עלי מתשמיש מיירי לדעת התוספות ז"ל דלא חיישינן לדמות כמו שפירש הר"ן ז"ל:

הרי זה בלא יחל דברו מש"ה תנא במתני' בנדרים ה"ז בלא יחל דברו ולא תני אסור כדקתני בשבועות משום דבשבועות אסור מדינא ובנדרים לא מיתסר אלא מדרבנן משום לתא דבל יחל ואשכחנא נמי תנא דתני בדרבנן לא יחל דברו דתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנאמר לא יחל דברו: והתוס' ז"ל כתבו ואחרים נהגו בהן איסור תימא מה ענין זה לנהגו בו איסור וי"ל דהאי נמי שנדר ונתכוון לאסור עצמו גם בדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה כך נראה למשי"ח ע"כ ולזה נוטין דברי הרמב"ם ז"ל בפירושו:

משנה ב

קרבן לא אוכל לך מותר מילתא דפשיטא היא אלא משום אחריני נקטה וש"מ דר"מ היא אלא שבבית יוסף סי' ר"ד הקשה וא"ת כיון דבאומר לא חולין לא אוכל לך אסור משום דהוי כאומר מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך כשאומר קרבן לא אוכל לך נמי נימא הכי וליתסר וי"ל דלא חולין לא אוכל לך שאני דליכא לפרושי ביה שנשבע בקרבן שלא יאכל ליה אבל בחומר קרבן לא אוכל לך וכל אינך לישני כיון דאיכא לפרושינהו הכי אע"ג דסתם נדרים להחמיר מאחר דפירושא דלקולא משתמע טפי בלישנא הכי מפרשינן להו ולא לחומרא ע"כ:

הא קרבן שאוכל לך לאשמועי' דבחיי קרבן קאמר:

לקרבן לא אוכל לך לאשמועי' דשאני ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח כלומר בלמ"ד שבאית משמע לקרבן יהא אבל לקרבן בלמד פחוחה משמע לא קרבן והכי מוקמי' לה בגמ' כר' מאיר דאי כר' יהודה מאי אריא קרבן לא אוכל לך דשרי אפילו קרבן שאוכל לך נמי שרי עד דאמר כקרבן בכא"ף הדמיון: ולפי זה צריך לגרוס כך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר. וביד פ"א דהלכות נדרים סי' י"ט. ובטור י"ד סי' ר"ד. וכתב שם בית יוסף בפ' שני דנדרים תנן קרבן לא אוכל לך. הקרבן לא אוכל לך לא קרבן לא אוכל לך כך נראה שהיא גרסת הרמב"ם ז"ל והר"ן ז"ל ודלא כגרסת הספרים דגבי הקרבן גרסי' שאוכל לך ע"כ ואיני יודע היכן מצא ז"ל זו הגרסא להר"ן ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל כאן בפירושו לגמרא קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר משום דכי אמר קרבן לא אוכל לך אי אמרינן דבחיי קרבן משתבע שרי דקרבן

לאו בר אישתבועי הוא ואי אמרינן דקרבן יהא מה שלא אוכל משלך קאמר נמי שרי דלא שוי איסור קרבן אלא מה שלא יאכל הא קרבן שאוכל לך נמי שרי דהי קרבן קאמר דעביד איניש דמשתבע ביה ולאו מידי קאמר ע"כ:

שבועה לא אוכל לך שבועה וכו' ספ"ד דהלכות שבועות: ואיתה ר"פ שבועות שתים בתרא ומוכח מן התוספות אשר שם דגרסינן במתני' השבועה שאוכל לך בה"א ע"ש וכן הוא ג"כ בפי' הר"ן ז"ל דהוי בבא דשבועה דומיא דבבא דקרבן וז"ל הר"ן ז"ל ונראה בעיני דהא קרבן גרסי' וכדכתיבנא ודכוותה בשבועה הא שבועה דמאי דתנא דמותר בקרבן קתני דבשבועה אסור וליכא למימר דהקרבן גרסי' דהתנן בפירקין דלעיל דהקרבן אסור לר"מ והיכי תנן הכא דשרי דהא מתני' נמי כר"מ אוקימנא לה בגמרא אלא ודאי כדאמרן ע"כ. וכן נמי גרסינן לשבועה לא אוכל לך למ"ד פתוחה דומיא דבבא דלקרבן לא אוכל לך דהוי למ"ד פתוחה וכדכתבינן. ובטור י"ד סי' רל"ז:

לשבועה לא אוכל לך אסור. דמשמע לא שבועה מה שאוכל לך [הגהה נלע"ד שצ"ל לא שבועה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה וכן ג"כ מצאתי מוגה בפירוש הרא"ש ז"ל בתלמוד רב"א ז"ל] הא מה שלא אוכל לך יהא בשבועה ואף ר"מ מודה דאמרינן בשבועה מכלל לאו אתה שומע הן משום דשבועה חמירא רש"י והרא"ש והר"ן ז"ל: וכתב עוד הר"ן ז"ל לשבועה לא אוכל אפי' בלמ"ד פתוחה אסור דאע"ג דלמ"ד פתוחה לא משמע ומתני' ר"ת היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אפ"ה בשבועה אסור ונראה בעיני דהיינו טעמא משום דהא מסקינן בפ' שבועת העדות באיסור' דאית ביה ממונא לית לי' אבל באיסור' גרידא אית ליה ונדרים איסורא דאית בהו ממונא ניהו משום דלא משכחת בהו בלא חפצא דהא אינם חלין על דבר שאין בו ממש אבל שבועות אינם אלא איסורא גרידא שהוא חל בגופו וכיון דאיסורא נינהו אפילו ר"מ מודה דאמרי' בהו מכלל לאו אתה שומע הן ע"כ:

זה חומר בשבועות. לא מצינן וכו' לשון ר"ע ז"ל עד משמע דנדר הוי וכו'. אמר המלקט פי'. דנדר הוי מדרבנן אלא דאינו חמור כשבועה להתחייב מלקות וקרבן שבועה. וגבי קרבן וכו' וכתו' בתשובו' הרשב"א ז"ל סי' תתנ"ד וז"ל ולפי מה שפירשתי דאסור לישאל על השבועה אשי' בימיהם הא דאמרינן הנודר כאילו בנה במה והמקיימו וכו' ה"מ בנדר אבל לא בשבועה ואיו להקשות לחשוב חומר זה בהדי חומר בשבועות מבנדרים שאסור לישאל עליה הא לא קשיא דהא בהא תליא מילתא דאיכא נמי חומר בנדרים שמצוה לישאל עליהם ע"כ:

וחומר בנדרים מבשבועות כתב הר"ן ז"ל בפ' שבועות שתים בתרא דף ש"י ע"א דמש"ה לא תני הכא חומרא אחרת בנדרים מבשבועות דמתפיס בנדר נדר ומתפיס בשבועה לאו שבועה משום דמשכחת לה התפסה בשבועה בגברא אגברא כגון ששמע חברו שאמר שבועה שלא יאכל זה הבשר ואמר הוא ואני ג"כ כמוך דבכה"ג מתפיס בשבועה שלא כדברי הרב אלפסי ז"ל שלדבריו ז"ל נצטרך לומר דלא תני אלא הדברים שהנדרים חלים עליהם ולא השבועות אבל שאר דינים לא תני כלל או מפני שאין להתפסה ענין לשבועות שאיסור קדושה הוא שנמשך ונתפס דהיינו הנדרים והנזירות לא איסור גרידא ע"כ בקיצור מופלג. ועיין עוד ביד ברפ"ד דנזיר במה שכתבתי מזה בשמו ז"ל: ובפ"ג דמכות סוף סי' ט':

קונם סוכה שאני עושה פי' קרבן תהא עלי הסוכה שאני עושה ה"ר יהוסף ז"ל. ובתוס' אמרו שאפי' אמר קונם ישיבת סוכה עלי דלא מיקרי דבר שאין בו ממש אלא כשאינו מזכיר שם החפץ שאוסר עליו כגון שאני ישן שאני מדבר אבל כשמזכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא הר"ן ז"ל:

שאיני עושה לולב וכו' תוס' פ' שבועות שתים (שבועות דף ך':)

שאין נשבעין לעבור על המצות בגמ' יליף לה מקרא דכתיב לא יחל דברו דמשמע אבל מיחל הוא שבועתי לחפצי שמים ומ"מ לוקה משום שבועת שוא ומש"ה קתני וחומר בנדרים מבשבועות דמשמע דשבועה מיהא איתא הר"ן ז"ל. ואיתא בברייתא בפ' שבועות בתרא דף כ"ה ועיין במ"ש שם הר"ן ז"ל בדף שי"א. בפי' ר"ע ז"ל ואם אמר הרי עלי קרבן אם אניח תפילין חל הנדר וחייב להביא קרבן אם הניח תפילין ע"כ. אמר המלקט לשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה אבל כל זמן שמחייב עצמו קרבן כל זמן שיניח תפילין ה"ז חל וכל זמן שיניח תפילין יתחייב קרבן ע"כ: וביד פ"ג דהלכות נדרים סי' ו' ז' ח' ובטור יו"ד סי' רט"ו וסי' רל"ט. וכתוב שם בבית יוסף בסי' רט"ו כתב הר"ש בר צמח דשמתא דין שבועה יש לה דהא מיתסר גברא ע"כ. ובסי' רל"ט כתוב בטור הטעם שהשבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש מפני שהשבועה חלה על גוף האדם והגוף יש בו ממש ע"כ: [ועי' בתוי"ט מש"כ בד"ה בשבועות מות'] ותמהתי שמצאתי שם ביו"ד בספר הלבוש ריש סימן רט"ו כלשון זה שאכתוב וזהו. אבל שבועה הוא אוסר עצמו מלעשות דבר וכיון שהיא עצמו מחויב לעשות המצוה משום דמושבע ועומד הוא עליה מהר סיני לאו כל כמיני' להפקיע עצמו מחיוב המצוה ולקיים שבועתו דשבועה דהר סיני קדמה וחמירא כיצד אמר קונם סוכה שאני יושב לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח אע"פ שאין לו סוכה אחרת או לולב אחר או תפילין אחרים וצריך לבטל המצוה אם יקיים

נדרו אעפ"כ אסור לו לישב בסוכה זו וליטול לולב זה או להניח תפילין אלו עד שיתירו לו את נדרו דלאו דוקא על אלו הוא מושבע ועומד מהר סיני ע"כ וכלשון הזה לא מצאתי עד הנה בשום מקום:

משנה ג

כיצד אמר הריני נזיר הקשו בתוס' וא"ת פתח בנדר דמשמע קונם וסיים בנזירות וי"ל דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב לנדור נדר נזיר אבל מ"מ אמאי שביק סתם נדר דפתח ביה וי"ל משום דבנדרים לא משכחת נדר בתוך נדר דאי אמר ככר זה עלי קונם לא חייל שאין איסור חל על איסור ע"כ. ונפקא לן בגמ' בברייתא נזיר להזיר מכאן שהנזירות חל על הנזירות שיכול והלא דין הוא ומה שבועה חמורה דכתיב בה לא ינקה אין שבועה חלה על שבועה נזירות קלה לא כל שכן ת"ל נזיר להזיר מכאן שהנזירות חלה על הנזירות ע"כ. ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תרט"ו:

הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב וכו' שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב וכו' ומפרש בגמרא דה"מ למיתני כגון דאמר הריני נזיר הריני נזיר בלא אכילה אלא אגב דבעי למיתני גבי שבועה אכילה נקטה נמי גבי נזירות הרא"ש והר"ן ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל דכי תנן יש נדר בתוך נדר דוקא למנות שתי נזיריות הוא דאמרינן הכי אבל אם אמר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה אינו חייב אלא אחת דאין נדר בתוך נדר מיהו להא מילתא עדיפי נדרים משבועות שהנדרים חלין על השבועות ואין השבועות חלות על הנדרים כיצד וכו' ע"כ. וכתב עוד שם דהכא לא שייך למפרך א"כ דמשכחת בתוך נדר ליפלוג וליתני בנדר גופיה משום דהכא בעא למיתני חומרא דאיכא בנדר משבועה וענין נדר בתוך נדר הלכך לא שייך לאקשויי ליפלוג וליתני בדידה ע"כ בקיצור מופלג. וכתב עוד בפ' שבועות בתרא דף ש"י ע"ב דלפי דעתו ז"ל דס"ל התם דאין נדרים חלין על קיום מל"ת הא דתנן הכא יש נדר בתוך נדר אע"ג דכיון שנדר חדא זימנא ה"ל מישבע מהר סיני במצות ל"ת ואפ"ה חייל עליה איסור נדר יש לומר דלא אמרו אלא באיסור הבא מעצמו כגון נדר ושבועה דרבינהו רחמנא מדכתיב נזיר להזיר מכאן שהנזירות חלה על הנזירות כדאיתא התם אבל איסור לא תעשה של תורה אין נדר חל עליהם ועוד שכבר פירשתי שם פירוש אחר לומר דכי תנן יש נדר בתוך נדר לאו לחייבו שתים על אכילה אחת קאמר כמו שכתבתי שם בס"ד עכ"ל ז"ל.

אינו חייב אלא אחת דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעין לקיים המצוה דליתיה בלאו והן. הרא"ש ז"ל. בסוף פי' רע"ב ז"ל מדלא תנן ה"ז שבועה אחת אלא אינו חייב אלא אחת ע"כ. אמר המלקט לשון הרא"ש ז"ל מדלא קתני חייב אחת דהוה משמע חיוב א' ישנו על כל השבועות וכן נמי אי הוי תני אינה אלא אחת ע"כ. וכן הוא בתוס' פ' שבועות שתים בתרא (שבועות דף כ"ז:) וביד פ"ג דהל' נדרים סי' ב' ובספ"ג דהלכות נזירות:

משנה ד

סתם נדרים להחמיר פ"א דהלכות נדרים סימן י"ג י"ד ובפ' שני סימן ז' ח' ט' י' י"א: ובטור י"ד סימן ר"ח: וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פ' שני סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ולהחמיר כיצד האומר הרי הפירות האלו עלי כבשר מליח וכיין נסך אומרים לו מה היה בלבך אם פירש ואמר כבשר מליח של קרבן וכיין שנתנסך ע"ג המזבח היה בלבי ה"ז אסור ואם אמר לא היה בלבו אלא תקרובת ע"ז ויין שנתנסך לה ה"ז מותר ואם נדר סתם ה"ז אסור וכן האומר הרי הפירות עלי חרם וכו'. ואיתא בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תרצ"ט: ובגמרא פריך והתנן בפ"ד דטהרות ספק נזירות מותר ומ"ש הכא דתנן סתם נדרים להחמיר ומסיק דההיא ר' יהודה היא דתניא הריני נזיר אם יש בכרי הזה ק' כור והלך ומצאו שנגנב או שנאבד ר' יהודה מתיר ור' שמעון אוסר ומתני' דקתני להחמיר ר' שמעון היא והא דאמר ר' יהודה סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה דשמעת מינה הא מכירין אסור אע"ג דהוי סתם נדר וקשיא דר' יהודה אדר' הודה ומסיק רבא דכולה מתנייתא כר' יהודה ובנדרים דאין ספיקו חמור מודאי מעייל איניש נפשיה לספיקא ואמרי' על דעת תרומת הלשכה נדר ואתיא מתני' דנדרים ככולי עלמא ומתני' דנזירות כר' יהודה ומשום דספקו חמור מודאו דעל ספקו לא מצי מגלח דלא מצי לאתויי קרבן מספק דילמא מעייל חולין בעזרה לא מעייל איניש נפשיה לספיקא. והקשה ה"ר שמשון ז"ל בפ' ד' דמסכת טהרות ותימה לר' יהודה נמי תיקשי ליה מרישא דקתני לטמא אחרים ור' יהודה קאמר בפ' קמא דפסחים לכל טמא אפי' לטמא אחרים דהא דמסקינן התם דהדר ביה ר' יהודה היינו מכלים וי"ל דסוגיא דנדרים סוברת דהדר ביה לגמרי אפילו מאוכלין ומשקין ולמסקנא דנדרים ניחא עכ"ל ז"ל. ועיין בגמ' ותדע ותשכיל:

ופירושן להקל אם פירש אח"כ ואמר לכך נתכוונתי סומכין על דבריו אע"פ שהוא מקל וכולה מתני עד נדר בחרם מפ' כיצד סתמן להחמיר ומנדר בחרם ואילך מפ' כיצד פירושן להקל הר"ן ז"ל ועיין בפירושו ז"ל בפ' שבועות בתרא דף שי"ב ע"ב:

כבשר מליח משלמים ודאי קאמר שצריכות מלח יותר משאר קרבנות שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחת:
ואם של ע"ז מותר פי' אם הוא אומר שדעתו כבשר מליח ויין נסך של ע"ז נאמן ואין צריך שאלה אפילו הוא ע"ה מדלא תנן בהו דבעו שאלה כדתנן גבי נדר בחרם ואינך דבסמוך כ"כ הרא"ש ובנו בעל הטור ז"ל. ועיין במ"ש לקמן ריש סימן ה':
ואם סתם. דאמר לא ידוע לי אם על של שמים או על שם טומאה נדרתי אסור דאמרינן לא נתכוון זה אלא בדבר הנדור והיינו סתם להחמיר רש"י. ומשמע קצת דגריס הוא ז"ל אם של שלמים נדר אסור ואם של ע"ז מותר שפירש וז"ל ופירושן להקל דאם פירש ואמר לשם ע"ז נדרתי מותר ואם מפרש בשעת הנדר ואמר כבשר מליח של שלמים משלמים ודאי קאמר שצריכות מלח יותר משאר קרבנות שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחת וכיין נסך שעל המזבח דהיינו בדבר הנדור ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו י"מ אע"פ שפירושן להקל אם לא פירש אזלינן לחומרא ולא נהירא דמה הוצרך ופירושן להקל ועוד מה קולא שייך כשפירש כיון שביאר היאך נדר לא שייך להזכיר קולא וחומרא ככל היוצא מפיו יעשה. וי"מ אע"פ שסתם נדרים להחמיר היינו כשלא פירש מה היה בלבו אלא אמר כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים אנו מפרשים לחומרא אבל אם אמר בלבי היה כבשר מליח של ע"ז אזלינן בתר פירושו להקל ע"כ. ורבינו יעקב ז"ל בנו תופס לעיקר פירוש אביו ז"ל וכן נראה ג"כ שסובר הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה אם סתם אסור כלומר אם סתם ולא ידע על מה נתכוון אסור אבל דברי הרמב"ם ז"ל בפ' שני מהלכות נדרים כדברי הפירוש הראשון ע"כ מבית יוסף י"ד סימן ר"ח. ושם בפסקיו מסיים הרא"ש ז"ל ואי תיקשי לך דא"כ הל"ל כדקתני בסיפא נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים ה"נ ה"ל למיתני נדר בבשר מליח ואמר לא נדרתי אלא בבשר מליח של ע"ז וי"ל דל"ד דהכא אין הלשון משונה זה מזה דהכל נקרא בשר מליח הלכך די בזה במה שאמר ופירושו להקל אבל לקמן שהוא משנה הלשון לגמרי שאין דרך לקרוא לחרמו של ים חרם סתם ולקרבנות מלכים קרבן סתם הוצרך להאריך ולפרש דאפילו בכה"ג מהימנינן ליה ולקמן נמי צריך שאלה אבל הכא מהימנינן ליה ולא בעי שאלה ע"כ. ור"ע ז"ל העתיק מפי' הרא"ש ז"ל ולא מפסקיו. וכתוב בתוספות יו"ט מבואר שדעת הרמב"ם ז"ל מלשונו שהעתקתי לעיל ריש מתני' שהוא כפירוש השני להרא"ש ז"ל ואיני יודע למה כתב הב"י בסי' ר"ח שדברי הרמב"ם ז"ל כפי' הראשון ע"כ:
אם של גורן. במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הוגה אם של דגן וכתב כן מצאתי וכך נכון כי בכאן הוא חוזר על מעשר בהמה ועל כן הזכיר דגן שהוא חלוקה שכנגדו

זה מעשר בהמה וזה מעשר דגן אבל לקמן הוא חוזר על תרומת הלשכה הזכיר כנגדו תרומת הגרן ע"כ. וכן הוא בירושלמי וגם שם ביד פ' שני אבל בסיפא גבי תרומה בכל הספרים גרסי' גרן חוץ מבפסקי הרא"ש שבשתי הבבות מצאתי כתוב דגן:

ר' יהודה אומר וכו' בירושלמי וחכמים אומרים וכן ג"כ בהרא"ש וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל אבל שם בכ"מ וגם בבית יוסף שם סימן ר"ח גריס ר' יהודה שכתב ומשמע דהלכה כר' יהודה דהולך אחר משמעות שבני אותו מקום מכירין בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' שני וכו' עד ומשמע ודאי דה"ה לאומר כבשר מליח וכיין נסך שאם אין בני המקום קורין כן בסתם אלא לשל שמים שהיא אסור ואע"פ שהוא מפ' שלא נתכוון אלא לשל ע"ז ע"כ:

סתם תרומה ביהודה אסורה פי' ביהודה היינו ירושלם דהויא בחלקו של יהודה אסור דאיכא למימר בתרומת הלשכה נדר דלשכה הוי בארץ יהודה דהויא כדבר הנדור ובגליל מותר דאם אמר הרי עלי כתרומת הלשכה הואיל ואין בגליל לשכה אלא תרומת הגורן היינו דבר אסור שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה לפי שאינה ביניהם הלכך כי נדרי בתרומה סתם ליכא לספוקי כלל בתרומת הלשכה. ובגמ' פריך הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא אימא סיפא סתם חרמין בגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים הא מכירין מותרין אלמא ספיקא לקולא ומשני אביי דסיפא ר"א ב"ר צדוק היא דאמר ספיקא לקולא. וכתב הרא"ש ז"ל ומצי לאוקמא מתני' דספק נזירות מותר כותיה. וז"ל הר"ן ז"ל הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא וכו' הא דפריך מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ולא פריך מרישא לסיפא דרישא קתני סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא וסיפא קתני סתם חרמין ביהודה מותרין אלמא ספיקא לקולא משום דה"מ לדחויי דילמא לעולם ספיקא לקולא ורישא היינו טעמא משום דביהודה מפני שהיו רגילין הרבה בתרומת הלשכה לא היו קורין לתרומת הגרן תרומה סתם א"נ לאידך גיסא דלעולם ספיקא לחומרא וסיפא דקתני סתם חרמין ביהודה מותרין היינו טעמא דמתוך שהיו כהנים הרבה מצויין ביניהם ורוב חרמיהן היו לכהנים לא הוו קרו לחרם גבוה חרם סתם אבל דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא קשיא ומשני אמר אביי סיפא ר"א ב"ר צדוק היא דמתני' תרי תנאי היא רישא ר' יהודה דס"ל ספיקא לחומרא ולדידיה אה"נ דסתם חרמין ביהודה נמי אסורין וסיפא ר"א ב"ר צדוק דאמר סתם חרמין בגליל אסורין לפי שאין מכירין את חרמי כהנים הא מכירין מותרין דספיקא לקולא ומש"ה סתם חרמין ביהודה שהיו מכירין אלו ואלו מותרין וסתם תרומה נמי ביהודה לר"א ב"ר צדוק מותרת והאי דנקט ר' יהודא תרומה ונקט ר' אלעזר חרמין לאו

דוקא דה"ה בתרומה גופה א"נ בתרמין גופייהו הוה מצי לאפלוגי אלא מר מאי דשמע ליה מרביה קאמר ומר מאי דשמע ליה מרביה קאמר ולפי זה כי מהדרינן לעיל אמאן דס"ל דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא ה"מ למימר ר"א ב"ר צדוק היא אלא ר' יהודה עדיף ליה דקאמר הכי בנזירות גופיה עכ"ל ז"ל:

משנה ה

נדר בחרם כו' אלא בקרבנות מלכים [עי' תוי"ט] ואיתא בתוס' פ' שבועות שתים (שבועות דף כ"ו.) וביד פי"ב דהלכות שבועות סימן ג' ובפ' שני דהלכות נדרים סימן י"ב ובספ"ג ובטור י"ד סימן ר"ח. בבית יוסף כתב בשם הרשב"א ז"ל בתשובה דטעמא דמחמרינן טפי בהני מהנך דרישא דהרי הוא עלי כבשר מליח וכיין נסך דבהנך סמכינן על פירושו ובהני מחמירין לר"מ כדאית ליה ולחכמים כדאית להי היינו משום דבהני דסיפא גלה לנו שנתכוון להערים ולהוציא דבריו בלשון שיטעו השומעים ולפיכך החמירו עליו ובהכי ניחא נמי אומרו לא נתכוונתי אלא לקרבנות מלכים שהלשון כולל אותו והלא אפילו נתכוון בהפך ממה שאומר נאמן וכדאמרינן נתכוון להוציא בשפתיו פת חטים והוציא פת שעורים מותר ולא חלקו בת"ח לע"ה אלא היינו טעמא משום דנתכוון להערים החמירו עליו. ורבינו ירוחם ז"ל כתב שהטעם מפני שהם לשון משונה שאין דרך לקרוא חרם של ים חרם סתם ולא קרבנות מלכים קרבן סתם וכ"כ הריב"ש בחלק א' סימן מ"ח דטעמא משום דהנך דסיפא משמע להחמיר טפי מלהקל עכ"ל ז"ל. ועיין ג"כ בספר הלבוש שם סי' ר"ח סעיף ב'. וכתב הר"ן ז"ל בפ' האיש מקדש דף תרמ"ג דכי אמרינן דדברים שבלב אינם דברים ה"מ היכא שמה שבלבי סותר את דבריו אבל האי אינו אלא מפ' שזה שנדר בחרם א"א לומר שנדר בשניהם דהיינו חרמי שמים וחרמו של ים כי היכי דנימא דכשאמר לא היה בלבי אלא בשל ים שיהא סותר משמעות דבורו דאיהו ודאי לחד מינייהו בלחוד איכוון הלכך כשאומר לכך נתכוונתי אינו אלא מפ' בעלמא עכ"צ ז"ל:

עצמי קרבן פי' עצמי עליך קרבן:

אלא בעצם שהנחתי לי פירש לא מעצמי ממש אלא עצם אחד של בהמה שהנחתי בְּתֵבָתִי להיות נודר בו להטעות העולם להאמין דברי שיהו סבורין כי אני נודר נדר גמור תוספות ז"ל:

אלא מאשתי הראשונה. כך צ"ל:

אין נשאלים עליהם תלמידי חכמים שנדרו אין צריכין שאלת חכם שאינם חלים:

עונשין אותם מנדין אותם ואין מתירין להם עד שינהגו איסור כמנין הימים שנהגו היתר כדאיתא בברייתא בגמרא:
ומחמירין עליהם שאין פותחין להם פתח בחרטה ואין מתירין אותן עד שימצאו פתח לנדרן:
וחכ"א פותחין להם פתח וכו' בתרתי פליגי חדא דאין עונשין אם עברו על נדרם ועוד שפותחין להם בחרטה וקרי ליה מקום אחר משום דלא הויא פתח מגופו של נדר ומלמדין אותן שינהגו איסור אפילו בנדרים הללו ודוקא בהני דסיפ' דמשמעותא דידהו הוי להחמיר טפי מלהקל אמרינן דצריך שאלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל בהנך דרישא דנדר כבשר מליח אי פריש ואמר דבשל ע"ז וכן בנדר בחרם אי פריש ואמר דבשל כהנים נדר אפילו בעם הארץ אינו צריך שאלה הר"ן ז"ל אבל בכסף משנה ספ"ג דהל' נדרים כתב בשם ה"ר מרדכי ב"ר יוסף דהרמב"ם ז"ל ס"ל דחכמים אכולהו נדרים קאי:

פרק ג

משנה א

ארבעה נדרים וכו'. עד השתא איירי בכנויים האסורים ובמתפיס בדבר הנדור ובמתפיס בדבר האסור והשתא מיירי בנדרים דאע"ג דהוציאם מפיו בלשון שאר נדרים אפ"ה מותרין וטעמא הוי משום דבעי' פיו ולבו שוין ואנן סהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' דברים תוס' ז"ל. וביד רפ"ד דהלכות נדרים עד סוף סימן ד': ואיתה פ' שני דנזיר דף י"א ובפ' שבועות שתים (שבועות דף כ"ח.) ובירושלמי ספ"ק דחגיגה:
התירו חכמים בלא שום שאלה ודלא כר' שמעון דס"ל דצריכין שאלה לחכם בפ' שני דנזיר סימן ד' לפי שנוייא בתרא דגמרא דהתם וכמו שכתבתי שם. ועוד יש נדרים שאין צריכין שאלה לחכם כגון ההיא דתנן ס"פ קונם אם אין אתה בא ונוטל לבניך וכגון ההיא דתנן בפ' ר"א פותחין קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה דהוי תולה בדבר ולא נתקיים. ויש לעיין מניינא דקתני הכא ד' נדרים למעוטי מאי ובתוספתא פ"ד גרסי' דאפילו ד' נדרים הללו אסור לו להיות נודר בהן ע"מ לבטלן שנאמר לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין ופסקה הרמב"ם ז"ל שם פ"ד:
נדרי הבאי. נדר שאינו כלום. שמיר ושית מתרגמי' הבאי ובור הר"ן ז"ל. אבל הסמ"ג במל"ת סי' רמ"ב כתב שם בשם ר"ת שהוא לשון המקרא ביחזקאל מה הבמה אשר אתם הבאים שם תרגם יונתן הבאים משתטן. ושבועות הבאי אומר בתוספתא אסורין:

ושניהם רוצין. רבא דייק מדקתני רוצין ולא קתני רצו דהוה משמע שלבסוף נתרצו ולא היה דעתם לזה מעיקרא ולא היה נדרם ברור בשעת הנדר ואין כאן הפלאה אבל שניהם רוצין דקתני משמע דמשעת הנדר ברור לנו ששניהם רוצין בכך ולא כוונו כי אם לזרז ומעיקרא לא היה נדר ואתיא מתני' אפילו כרבנן דפליגי אר' טרפון דאמר אין אחד מהם נזיר בפ"ה דמסכת נזיר גבי היו מהלכין בדרך ואחר בא כנגדן. וכתב הרב בעל ספר החנוך בפ' מטות וגרסי' בירושלמי גבי נדרי זרוזין א"ר זעירא הדא דתימר בשאין מעמידין אבל מעמידין צריכין היתר חכם כלומר בשאין מעמידים דבריהם שלא נדרו אותו נדר אלא לזרז אבל אם בדוקא נדרו אותו צריכין שאלה לחכם וה"ה בודאי לשאר השלשה השנויין במשנה שאם היו מעמידים דבריהם שצריכין שאלה לחכם ומיהו בכל ענין החכם מתירן כל זמן שימצא פתח להתיר כלומר שימצא שום ענין שיאמר עליו הנודר אילו הייתי יודע בשעת הנדר. דבר זה לא הייתי נודר ואפילו בנולד פותחין להתיר ובלבד שיהא הנולד נולד מצוי ע"כ. והובא בטור ובשלחן ערוך סי' רל"ב. ושלשה דינרים לאו דוקא דהה"נ פחות מעט או יותר מעט וכתוב במפה על השלחן וי"א אע"ג דאמרי' לזרוזי נתכוונו מ"מ לא יוכל המוכר ליתנו בשקל ולא יוכל הלוקח לקנותו בסלע ויש מקילין ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל קונם שני פוחת לך וכו'. פי' קרבן יהא עליך מה שאני פוחת לך ע"כ:

ר' אליעזר בן יעקב אומר וכו'. ורבנן פליגי עליה וס"ל דהמסרב בחברו שיאכל אצלו ומדירו לא הוי נדרי זרוזין:

אף הרוצה ירוש' אית תנאי תני הרוצה ואית תנאי אף הרוצה:

להדיר את חברו. שאוסר כל נכסיו על חברו אם אינו אוכל עמו. ולשון הרמב"ם בפ"ד דהלכות נדרים נדרי זרוזין מותרין כיצד כגון שהדיר את חברו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו בין אכל בין לא אכל שניהם פטורין ע"כ. וכתב רבינו ירוחם שאין למדין מהלכה זו של נדרי זרוזין למקום אחר חוץ מדברים אלו שנתפרשו בגמרא ע"כ. ועיין במ"ש לקמן ס"פ קונם בשם ספר הלבוש:

יאמר כל נדר גרסי' וחסורי מחסרא וכו' כדפי' ר"ע ז"ל. אמר המלקט כתוב בשבלי הלקט סימן ק"ב ומה שתקנו לומר כן ביום הכפורים ולא בר"ה כמו שהוא במשנה משום דיום הכפורים בטל ממלאכה ואיכא כינופיא טובא וסמוך הוא בר"ה שיום הכפורים נקרא ר"ה ע"כ. ובגמרא וסבר רב הונא בר חיננא למידרשה בפירקא א"ל רבא תנא קא מסתם לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפירקא כן נראה לפי פירוש רש"י ז"ל שפי' שרצה לדרוש מה שחסר התנא ממשנתנו אלא שהרא"ש ז"ל פי' דלא הוי מיסתם סתומי מה שדלג הרוצה שלא יתקיימו נדריו דכיון דאי אפשר לפרש

המשנה אם לא שתגיהנה כך הרי היא כמפורשת אלא מיסתם סתומי היינו מאי דמגיה אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר אבל רבא אינו צריך בפירושו דבגמרא להגיהה כאביי וגם לחסרה רק לחסרה בלבד. וביד פ' שני דהלכות נדרים סי' ד' ה' ו'. ובטור א"ח סימן תרי"ג וכולה מתני' עד סוף סימן ד' ביורה דעה סימן רל"ב:

משנה ב

נדרי הבאי וכו'. ביד פ"ג דהל' שבועות סימן ה':

אם לא ראיתי בדרך זו כיוצאי מצרים. יש גורסין כעולי מצרים. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ובירושלמי דפירקין ודפ"ג דשבועות פריך אפשר שלא עבר בה כעולי מצרים והא דוקליטנוס כד נחת תמן נחת עמיה ק' ועשרים רבבן אלא כינן קיימין בראיה אחת ע"כ. ובגמרא תנא אבל שבועות הבאי אסורין היכי דמי שבועות הבאי אמר רבא באומר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי כעולי מצרים בדרך הזו. וכתבו תוס' ז"ל בס"פ שבועות שתים בתרא (שבועות דף כ"ט ע"א) דהא דתניא בתוספתא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין היינו מדאורייתא ע"כ:

אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד. בגמרא פריך והא ההוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו עליה תליסר אורוותא דתיבנא ובלע יתהון פי' רש"י ז"ל שהיה בולע בני אדם ועשו חבילות תבן ונתנו בהן בהמות וחיות וגחלי אש טמונים בהן ובעלם ובערו בגופו ומת ע"כ. ומסיק בגמרא בטרוף פי' מגבו עשוי בקעים בקעים שאינו דרך אלא בצוארו ופריך וליתני אם לא ראיתי נחש גבו טרוף ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד גבו טרוף ונ"מ למקח וממכר פי' לומר לך המוכר קורת בית הבד לחברו אי גבו טרוף אין אי לא לא וכתב הר"ן ז"ל דבירושלמי נראה דפי' טרוף מרובע דאמרינן התם שמואל אמר במרובע אין תימר בשאינו מרובע למה לי גדול אפילו קטן ומשני אמר רב מתניה לית אורחא דתנא מתפיס אלא מלה רבא דתנינן גמל הפורח באויר ולא קתני עכבר עד כאן. עוד כתב הר"ן ז"ל נ"ל דתנא תרי גווני נקט חד דשייך ביה גוזמא דהיינו כעולי מצרים וחד לא שייך ביה גוזמא דהיינו נחש כקורת בית הבד דהיינו טרוף ואשמעינן תנא דכי תלה איסור פירות בחד מהני נדרו בטל ומש"ה לא תנן בשבועות פ"ג גבי שבועות שוא כעולי מצרים דעל הגוזמא קושטא קאמר דעביד איניש דכי חזי אינשי טובא גזים ואמר כעולי מצרים והכא נמי לא חש תנא למיתני גמל הפורח באויר דתרי גווני דבעי דהיינו מידי דשייך ביה גוזמא ודלא שייך ביה גוזמא הא תננהו ע"כ בקיצור וכתבו ג"כ שם בשבועות:

נדרי שגגות. אמר קונם אם אכלתי וכו' ביד פ"ג דהל' שבועות סימן ו'. וכן אם אמר קונם שאיני נושא את פלונית שהיא כעורה אם היתה יפה בשעת הנדר הוי נמי נדרי שגגות וכת"ק דר' ישמעאל דלקמן ס"פ רא"א פותחין. ובגמרא תנא כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרין ה"ד שבועות שגגות כגון רב כהנא ורב אסי הדן אמר שבועתא דהכי אמר רב והדן אמר שבועתא דהכי אמר רב והני רבותא דאע"ג דרב כהנא ורב אסי כל חד וחד א"ל לחבריה דטעי ולא הבין מאמר רב וסד"א דכיון דלא חש ליה ואשתבע לאו שגגה היא ואי תלה ביה איסור פירות יהו אסורין קמ"ל כך פי' הר"ן ז"ל דהאי ה"ד דהוי כמו עד היכן שבועות שגגות כמו עד היכן גלגול שבועה. ובטור י"ד סימן תל"ט. וראיתי להעתיק כאן דברי ספר הלבוש אשר שם וז"ל ובשבועות זרוזין והבאי ואונסין ושגגות יש מחלוקת בין האחרונים י"א הואיל ושבועות חמירי דכתי' בהו לא ינקה אפילו אלו הד' חייבים וי"א דגם באלו שוין שבועות לנדרים ומותרים דהואיל והוקשי בקרא דכי ידור נדר או השבע שבועה הוקשו לכל דבר מיהו גבי שבועות הבאי אמרו בד"א דמותרות היינו כשאינו מעמיד דבריו אבל אם מעמיד דבריו כגון שיאמר יאסר ככר זה עלי בשבועה אם לא ראיתי בדרך זה כעולי מצרים ואח"כ אומר בפירוש שאיני מכוין להבאי ודרך הפלגה אלא אומר שודאי אמת הוא שראה באותו דרך כיוצאי מצרים וכה"ג הככר אסור עליו ומדברי הרמב"ם ז"ל משמע דשבועות זרוזין ג"כ אסורות ובשאר אמר אע"פ שהן פטורין מקרבן איסורא מיהא איכא עכ"ל ז"ל. וכתב עוד הר"ן ז"ל וה"ה דשבועות זרוזין שרי והכי איתא בירושלמי תני כשם שנדרי זרוזין מותרין כך שבועות זרוזין מותרות ע"כ. ועוד כתב נדרי שגגות תרי גווני קתני חדא דבשעת נדרו היה שוגג כגון קונם אם אכלתי ואם שתיתי וקתני נמי שהיה שוגג בשעה שהנדר ראוי לחול ואע"פ שבשעה שיצא מפיו לא היה שוגג וכדקתני שאני אוכל וכו' ע"כ.

[הגה"ה לשון הר"ס ז"ל פי' אם אמר ככר זה עלי אם אני אוכל היום או אם אני שותה היום ושכח ואכל ושתה שבשעה שהנדר חל דהיינו בשעת האכילה שכח הנדר ע"כ]: והתם פ' שבועות שתים בתרא (שבועות דף כ"ח) פי' רש"י ז"ל קונם שאני אוכל שאני שותה. קונם עלי דבר פלוני אם אני אוכל היום ושכח שבועתו ואכל ישתה מותר באותו דבר שצריך שיהא זכור לנדר בשעת קיום התנאי ולא יתכן לפרש קונם שאני אוכל אלא בענין זה שתלה דבר אחר באכילה זו דאי מיפרשת קונם שאני אוכל קונם עלי אכילה ושכח ואכל ושתה מאי מותר איכא למימר דקתני ד' דברים התירו הרי כבר עבר על נדרו שוגג ואי מיפרשת התירו פטרוהו מן המלקות פשיטא מי התרה בו והלא שכוח היה

וכלל דבר אין מותר לשון פיטור והויא מתני' סייעתא לדרבא דהתם מהך דאם אני אוכל בהדיא עכ"ל בשנוי לשון קצת:

קונם אשתי נהנית לי פי' ר"י בדלא משעבד לה מיירי תוס' ז"ל:

שגנבה את כיסי וכו'. אין לפרש אם גנבה וכן אם הכתה דא"כ פשיטא דלא חל הנדר תוס' ז"ל:

ואמר הרי הן עליכם קרבן כצ"ל:

ונמצאו אביו ואחיו. שאילו היה יודע שהיה אביו או אחיו לא היה מדירן. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א אביו ואמו. וביד פ"ח דהלכות נדרים סי' ג' ד' ו':

היו עמהן אחרים. כצ"ל והיא בבא באפי נפשה לפי פי' רש"י ז"ל בתלמוד המוגה על יד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל אכן מפי' הר"ן ז"ל משמע דגריס והיו עמהן אחרים [עי' בתוי"ט] אלו ואלו מותרין. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו והיינו כר' עקיבא דלקמן פ' ר' אליעזר. והקשו תוס' והרא"ש ות"ק דר"ע כבית שמאי ותרצו דאית ליה דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. ובגמרא וגם בפוסקים בד"א שהותרו כולן כשהחליף לשון הנדר שאמר תחלה בלשון כלל כולכם אסורין ולבסוף אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר שבזה הלשון הורע כח הנדר כיון שהחליף לשונו מכלל לפרט ולא פרט כולל מה שהיה בכלל אמרינן הואיל והותר מקצתו הותר כולו וה"ה בשאמ' בתחלה כשראם מרחיק ולא הכירם יהו אסורין לזה ולזה והראה עליהן באצבע על כל אחד מהם וגם על אביו שהיה ביניהם ולא הכירו ואחר כך החליף דבריו לומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבא דאע"ג שהחליף לשונו מפרט לכלל מ"מ כיון שאין הכלל האחרון כולל כל הפרט הראשון שהרי הוציא מביניהם אביו הוי נמי הותר מקצתו והותר כולו הואיל ושתי הלשונות הללו היה תחלתן בטעות ושוגג חשיב כולו של שוגג וטעות ואין נדרו נדר. אבל אם בשעת האיסור אמר כלכם אסורין וגם בשעת חזרה אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבא שבלשון זה לא החליף לשון הנדר ולא הורע לשונו אלא שהוציא אביו מביניהם נשארו כולם באיסורן חוץ מאביו שהיה בטעות וה"ה כשאומר בשעת האיסור יהו אסורין לזה ולזה והראה על כל אחד שבהן וגם על אביו שהיה בתוכם ולא הכירו ובשעת חזרה אמר ג"כ אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר שלא החליף לשון הנדר הראשון בין שעת האיסור לשעת חזרה ונשאר הכל בלשון פרט נשארו כל הפרטים הראשונים באיסורן חוץ מאביו שחזר בו מחמת טעותו ובשביל זה לא הותרו הפרשים האחרים שאין זה בכלל הותר מקצתו הותר כולו רק הוא לבדו הותר ע"כ:

משנה ג

נדרי אונסין וכו'. ביד רפ"ג דהלכות שבועות. ובגמרא בפירקין בדף כ"ד פרכינן הא לא חלה נדר הוי מני אי ראב"י נדרי זרוזין הוי ומשני לעולם ראב"י ומי סברת דאדריה מְזַמְנָא לזמינא לא דזמינא אדריה למזמן שא"ל תזמנני בסעודתך וא"ל כן וא"ל אם לא תזמנני אסורין נכסיך או נכסי עליך פי' כגון שהיו מזמנין אותו למקום אחר והוא חפץ יותר לאכול עם זה האיש וקבל המזמן הנדר הלכך טעמא דחלה המזומן הוי אונס הא לאו הכי נדרא הוי ולא לזרוזי שהרי לא היה צריך לזרזו דאדרבא הוא בקש ממנו שיזמננו:

או שחלה בנו וצריך לשמרו וכלומר דאע"ג דלאו אונס גמור הוא:

הרי אלו נדרי אונסין. לפי שלא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חברו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבוא בלא אונס כלל ולא יבא אבל כל שנאנס קצת כגון שחלה בנו וצריך לשמרו מותר דלאו אדעתא דהכי אדריה הר"ן ז"ל:

משנה ד

נודרין להרגין. פ' הגוזל ומאכיל דף קי"ג. וביד שם וסימן ב'. ופי' נודרין להרגין וכו' שאומ' יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינני מבית המלך ודעתו כדי להפטר מן ההרג או אם אין מה שאני מביא מבית המלך ליפטר מן המכס:

שהן של בית המלך אע"פ שאינם שלהם כצ"ל. ובגמ' בעי היכי נדר פי' הר"ן ז"ל לישנא דמתני' קשיא ליה דקאמ' נודרין שהן תרומה והיכי שייך נדרא בהאי לישנא כלומר אי דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי לעולם אין דברים שבלב מבטלין מה שהוציא בפיו אפילו גבי אונסא כי האי ומסיק באומר יאסרו פירות העולם עלי אם אינם של בית המלך ומוציא בשפתיו סתם ואומר היום ואע"ג דקיימא לן דברים שבלב אינם דברים לגבי אונסין שאני. ועיין בפי' הר"ן ז"ל בפ' שבועות שתים בתרא דף שי"ב ע"ב. בפי' רעז"ל ולוקח דבר קצוב בחוק המלכות פי' הרא"ש ז"ל שאם אינו קצוב האי לאו דינא הוא דדוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה למעט לזה ולרבות לזה א"נ כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך חפץ הלכך כולו גזל ע"כ:

בש"א לא יפתח לו בנדר. גמ' אמר רב הונא תנא בש"א לא יפתח לו בשבועה ודייקינן מינה בשבועה הוא דלא יפתח לו הא בנדר יפתח לו והא במתני' בש"א לא יפתח לו בנדר ומתרץ בגמרא דתנא מתני' בנדר להודיעך כחן דב"ש דאפילו בנדר גרידא לא וכ"ש בנדר שבועה ותנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה דאפילו בשבועה יפתח לו ואע"ג דכח התרא עדיף תנא דמתני' אברייתא קא סמיך דאשמעינן כחא דהיתרא ובהכי מיתרצא

נמי קושיא אחריתי דמברייתא משמע דהוא דלא יפתח לו בשבועה הא אם הלסטם מזקיקו שידור לו בלשון שבועה נודר והא במתני' תנן בש"א בכל נודרין חוץ מבשבועה דכלל כלל לא ומשמע דקשה דב"ש אדב"ש דודאי דלא קשה מידי דהא אמרינן דשבועה דקתני לאו דוקא אלא משום להודיעך כחן דב"ה נקטה ורב אשי מתרץ דההיא ברייתא לא מיתוקמא בנשבע להרגין כלל אלא ה"ק מי שנשבע על דבר לא יפתח לו חכם להתיר לו שבועתו שאין שאלה בשבועה משום דחמירא ובה"א יש שאלה וא"כ ליכא למידק מינה שום קושיא:

ובה"א אף במה שאינו מדירו. ביד רפ"ד דהלכות נדרים:

קונם אשתי נהנית לי. פירוש ממני:

משנה ה

אם אינם נקצצות. וטלית זו קרבן אם אינה נשרפת מסתבר דהקדישן אולי ינצלו:

יש להם פדיון. כלומר דקדושה חלה עליהן עד שצריכות פדיון ובגמרא פריך וליתני קדושות ומשני איידי דתנא סיפא אין להם פדיון דלא מצי למיתני בענין אחר תנא רישא נמי יש להם ומוקמי' להם בגמ' באומר אם אינם נקצצות היום ואע"פ שעבר היום ולא נקצצו איצטריך לאשמועינן תנא דחל קדושה עלייהו דמיירי דאיכא זיקא נפישא דמסיק אדעתה דמתבר להו זיקא וסד"א לא גמר בלבו להקדישם אלא אדעתא דמתבר להו זיקא אמר הכי ולא צריכי פדיון דחולין הן קמ"ל דחל קדושה עלייהו ולהקדש גמור נתכוון:

עד שיקצצו. נקצצו לבר פדא פודן פעם אחת ודיו ולעולא כיון שנקצצו שוב אינו פודן אפילו פעם אחת דהא חולין הן. וביד ספ"ד דהלכות מעילה:

משנה ו

מיורדי הים וכו'. עד סוף הפרק ביד פ"ט דהלכות נדרים מסימן י"ט ואילך. וכן ביורה דעה סימן רי"ז:

לא כאלו שהולכין מעכו ליפו. גמרא רב פפא ורב אחא בריה דרב איקא חד מתני לה אריש ולקולא וכדמפרש רעז"ל וחד מתני לה אסיפא ולחומרא דאפילו מי שדרכו לפרש בכלל יושבי יבשה וכן נמי אפילו ההולכים מעכו ליפו בכלל יורדי הים מדלא פירש מידי אריש וקיימא לן כמאן דמתני לה אסיפא ולחומרא:

משנה ז

אלא ממי שהחמה רואה אותו. גרסי' פי' לא היתה כונתו כשנדר מרואי החמה אלא למעט דגים שבים ועוברים שבמעי אמן שאין חמה רואה אותן שמותר וכתוב בבית יוסף

בטור י"ד סי' רי"ז שפירש הרא"ש ז"ל ואפילו אמר מן הרואין נתכוונתי לא צייתינן ליה דלא נדר איניש אדעתא דנפשיה היכא דאיכא שנוייא ע"כ:

משנה ח

אסור בְּקָרחִין ובבעלי שיבות. וכן נמי במי ששערו לבן דסופו להשחיר ובעלי שֵׂבות נמי כבר היו שחורי הראש מדלא קאמר מבעלי שיער דאילו אמר מבעלי שיער היה מותר בקרחין מיהא הרא"ש ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל מדלא קאמר מבעלי שיער אלמא אפילו קרחין בכלל וכו' [עי' בתוי"ט] דהיינו אנשים דמשום דזימנין מיכסי רישיהון וזימנין מיגלי אי אפשר לתאר אותם לא במכוסי הראש ולא במגולי הראש ונקראין שחורי הראש לכי שרובן של אנשים ראשן שחור אבל נשים כיון דלעולם מיכסו במכוסי הראש אדם מתאר אותם וקטנים כיון דלעולם מיגלו במגולי הראש אדם מתאר אותם ע"כ. ומכלל הדברים תבין שצריך להגיה בפי' רעז"ל מדלא קאמר בבעלי שער:

משנה ט

מן הנולדים. משמע העתידין להוולד כדכתיב הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ואיכא קרא דשני בניך הנולדים לך בארץ מצרים שכבר נולדו אלא משמע הכי ומשמע הכי ובנדרין הלך אחר לשון בני אדם ורבנן סברי דבלשון בני אדם לכולהו קרי נולדים ור"מ סבר דוקא בעתידין להוולד:

ר"מ מתיר אף בילודים. בגמרא מפרש דחסורי מיחסרא וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט אבל בנולדים אסור מיהא אפילו לר' מאיר ות"ק ס"ל דנהי דהיכא דאמר מן הילודים אין הנולדים דהיינו אותם שעתידין להוולד בכלל ה"מ בילודים שהוא לשון מיוחד אבל הנולדים כולל שניהם דהיינו אותם שנולדו ואותן שעתידין להוולד הר"ן ז"ל וכמו שנעתיק כל לשונו. ועיין בפי' רש"י ז"ל דפ"ק דיבמות דף י"א דמשמע שהוא מפרש הילודים שעדיין לא נולדו הנולדים שנולדו כבר הפך דברי התוס' דהתם ופירוש עצמו דהכא וכדמוכח בגמרא דהכא:

וחכמים אומרים לא נתכוון זה אלא ממי שדרכו להוולד ה"ג לה ברוב הנוסחאות ויש גורסין להוליד. [הגה"ה אכן ה"ר יהוסף ז"ל מצאתי שהגיה מן הנולדים ר' מאיר מתיר אף בילודים וחכמים וכו' ומחק מלות אסור בילודים]. ורש"י והר"ן ז"ל פירשו דחכמים דסיפא היינו ת"ק ולא דעת שלישי אלא לפרושי דאין במשמעות לשון זה כוונה אחת מיוחדת לשעבר דוקא או להבא דוקא אלא ממי שדרכו להוליד בין להבא בין לשעבר ובהכי פליגי ר"מ ורבנן דרבנן סברי דכי היכי שנולדים בלשון תורה כולל נולדים כבר ועתידין להוולד ה"נ בלשון בני אדם והיינו דהדרי רבנן למימר בסיפא דמתני' לא נתכוון

זה אלא ממה שדרכו להוולד ור"מ סבר דבלשון בני אדם לא מיקרו נולדים אלא עתידין להוולד. ובילודים נמי דתרוויהו בין ר"מ בין ת"ק מודו דמותר באותם שעתידין להולד טעמייהו משום לשון בני אדם דאילו בלשון תורה כי היכי דמשמע נולדים כבר כדכתיב כל העם הילודים במדבר ה"נ משמע עתידין להוולד כדכתיב כל הבן הילוד ע"כ. אבל הרא"ש ז"ל פירש ופליגי רבנן דסיפא אתרוייהי ואף מן הילודים אסור בשניהם. וכתוב שם בבית יוסף יו"ד סוף סי' רי"ז דהרמב"ם ז"ל השמיט זה משום דכיון דבלשון בני אדם פליגי לא שייך למיפסק הלכה כחד מינייהו שהכל הולך אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן:

משנה י

מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותים כך צ"ל. ופירשו תוס' ז"ל דכותים נמי שומרי תקנת אכילת שום בע"ש. וכן נראה מפי' רש"י ז"ל והר"ן ז"ל וכן בטור יורה דעה סוף סימן רי"ז אבל שם בבית יוסף דעיקר הגרסא גבי השום מותר בכותיים כמו שיש בנוסחאות דמשמע ודאי דכותים לא הוו אכלי שום בערב שבת שהיא תקנת עזרא ע"כ. ובעניותי איני יודע ליישב סוגיית הגמרא לפי אותה הגירסא. וביד השמיט בבא דאוכלי השום וגם בתוספת יום טוב תמה על בית יוסף בגרסתו גבי שום ומותר בכותים:

משנה יא

קונם. שאיני נהנה לבני נח משל בני נח מותר בישראל דכיון דאיקדש אברהם אתקרו על שמיה:

שאיני נהנה לישראל. ירוש' ר"פ השותפין:

שאין ישראל נהנים לי לוקח בפחות. כך צ"ל. ובגמרא מוקמי' מתני' בזבינא מציעא דלא הוי זבינא חריפא ולא זבינא דרמי על אפיה ולפיכך שוה בשוה לא דזימנין הוי הנאת מוכר וזימנין הוי הנאת לוקח ודשמואל דאמר בגמרא הלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס מידו חייב בזבינא חריפא דודאי הוי הנאת לוקח לפיכך כי נאנס בידו חייב אפילו שוה בשוה דהנאת לוקח הוי:

אין [אם] שומעין לו. בנקודת חירק תחת האלף וכדפירש רעז"ל. אמר המלקט ולמאן דגרסי אין שומעין לו בצירי ה"פ אין לו תקנה אא"כ יקח בפחות וימכור להם ביותר כדי שלא יהנו ממנו אבל אין שומעין לו בני אדם להפסיד ממונם. ולגירסא דבחירק כתב בתוספת י"מ כי היכי דלא ליתפסו תנא בלישניה דתימר ליה אטו בשופטני עסיקי' הלכך קאמר תנא גופיה אם שומעין לו ע"כ:

שאיני נהנה להם והן לי יהנה לאומות ביד פ"ז דהלכו' נדרים סימן ז' ח'. ובטור י"ד סימן רכ"ז. אכן הגיזרה דיהנה לאומות אינה נזכרת בלשון הרמב"ם ז"ל אלא כתב האיסור וממילא משתמעא תקנתא דמתני' אך בטור לא הביא כלשון מתני' כלל ופי' שאיני להן והן לי ר"ל משלהן והן משלי. יהנה לאומות ר"ל משל אומות והם יהנו משלו כי נאסר למכור ולקנות מישראל לא בפחות ולא ביותר:

קונם שאיני נהנה לערלים. פ' הערל (יבמות דף ע"א) וכתבו שם תוס' ז"ל לא גרסי' שאיני דא"כ לא הוי נדר דהיינו דבר שאין בו ממש שאין אוסר על עצמו כלום כמו שאיני ישן דלא אמר כלום אלא אומר ר"ת דגרסי' שאני נהנה כלומר מה שאני נהנה יהא עלי קונם ומיהו גרסי' שפיר שאיני דאין דרך התנא לדקדק בלשונו כדאשכחן בפ בתרא דנדרים קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ובשבועות פ"ג הרי עלי שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין דכה"ג לא חל הוא ע"כ. עוד כתבו ז"ל ויש מקומות שהתנא לומד נדרים מלישנא דקרא כגון הכא שנא' כי כל הגויים ערלים וגו' ובריש פסחים גבי הללוהו כל כוכבי אור דקאמר הא קמ"ל דאור כוכבים אור הוא למאי נ"מ לנודר כדתניא הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים והיינו דוקא היכא שאין הלשון ידוע מייתי שפיר ראיה מלישנא דקרא אבל במקום שלשון בני אדם חלוק מלישנא דקרא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ע"כ. ואיתה נמי בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף כ"ז) וכן כתבו שם ג"כ תוס' ז"ל:

קונם שאיני נהנה למולים. שם פ' אין מעמידין. שאין ערלה קרויה אלא לשם גוים דכולהו אפילו מולים מיקרו ערלים כדכתיב כי כל הגוים ערלים אע"ג דאית בהו מולים:

מאוסה היא הערלה. וכו' ביד בסוף הלכות מילה ובטור יו"ד סי' ר"ס:

שלש עשרה בריתות נכרתו. ביד שם:

שלא נתלה. וכו' ביד שם:

לא נקרא שלם עד שמל. ביד שם. שלש עשרה בריתות צא וחשוב מונתתי את בריתי עד בריתי אקים את יצחק יש י"ג בריתות. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל אם לא בריתי וכו'. נ"ל שפירוש הפסוק לפי דרשא זו הוא כן אילו לא היה בריתי לא שמתי את היום ואת הלילה שהם חקות שמים וארץ ע"כ:

והיה תמים. ד"א גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה דכתי' הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה. דבר אחר גדולה היא מילה שאלמלא היא לא ברא וכו' כך נראה קצת שהיא גרסת רש"י ותוס' והר"ן ז"ל במשנה. ובמשנה דבירושלמי נמי גרסינן לה אלא דהתם איתא בסיפא. ובגמ' בברייתא גרסי' לה אלא דמייתי לה מקרא דכתיב כי על פי הדברים האלה וגו'. ופי' הר"ן ז"ל שנאמר הנה דם

הברית ואע"ג דהאי דם לאו דם מילה הוא אלא קרבן מ"מ כיון דבתורה כולה כתיב ברית ובמילה נמי כתיב ברית ומצות מילה שקולה כנגד כל המצות ע"כ. ובגמ' ג"כ פי' כי על כי הדברים האלה כרתי אתך ברית כלומר ברית מילה ששקולה ככל הדברים דהיינו כל המצות ע"כ. אחר זמן רב בא לידי ספר חן טוב שחבר החכם הה"ר טוביה הלוי ז"ל ומצאתי כתוב שם והילך קצת מדבריו אמנם עדיין אנו צריכי' למודעי למה לא אמר במשנה הלשון עצמו שאמר בברייתא ולא יצטרך רבי לכפול דבריו בברייתא ומה למי שגורסי' במשנה ר' מאיר במקום רבי למה לא פירש ר' מאיר דבריו במשנה לומר על שום מילה ואין לומר שנסמך על רבי שיבא אחריו למלא את דבריו גם נדקדק עוד דקדוק. ד' למה מביא פסוק ואתנה בריתי וכולי' ובמשנה לא הביאו. ה' בדבר אחר גדולה מילה שהיא שקולה וכו' במשנה הביא פסוק הנה דם הברית וכו' כמו שאמר רש"י ותוספות והר"ן בפירוש המשנה כולם יוכיחו שהיו גורסי' במשנה שנאמר הנה דם הברית וכו' ובברייתא הביא פסוק כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית מה זה שהביא כל א' פסוק לעצמו ולא נראה לו ראיית חברו. ו' בד"א ה"ג אמר במשנה גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא וכו' ובברייתא אמר שאלמלא היא לא נתקיימו וכו' והאריך לתרץ ע"ש בפ' לך לך דף מ"ה:

פרק ד

משנה א

אין בין המודר הנאה וכו'. עד חצי סימן ו' ביד פ' ששי דהל' נדרים ורפ"ז. ובטור רוב פירקין ביורה דעה סי' רכ"א. ומודר מאכל דתנן במתני' מפרש ריש לקיש בגמ' באומר הנאת מאכלך עלי ופריך בגמרא ואימא מאי הנאת מאכלך שלא ילעוס חטין שלו ויתן ע"ג מכתו והיינו נמי הנאת מאכל ואכתי אמאי לא ישאילנו נפה וכברה ומסיק רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי קונם ונפה וכברה מביא מאכלו למאכל ולהכי לא ישאילנו לו:

אלא דריסת הרגל. במקום דלא קפדי אינשי כגון בקעה בימות החמה ובגמרא בעי מאן תנא דמחמיר במודר הנאה לאסור אף דריסת הרגל אמ' רב אדא בר אהבה ר' אליעזר היא דתניא ר' אליעזר אומר אפילו ויתור דהיינו מה שדרך בני אדם לוותר כגון החנוני שאחר שנתן המדה או המנין שרגילין לתת בפונדיון הוא רגיל להוסיף משלו כדי להרגילו לבא אצלו אותו ויתור אסור במודר הנאה וכיון דמחמיר כולי האי אף דריסת הרגל אסור לדידיה במודר. והקשו תוס' ז"ל ולוקמה דהכא לא מיירי בבקעה אלא בחצר דקפדי ואתי

ככולי עלמא וי"ל ה"ל מקום שמשכירין והיה אסור במודר מאכל אפילו ויתור שמוותר לו כדרך המוכרין ומתני' דלעיל דמוכר בפחות ולוקח ביותר מסתברא דאתי כר' אליעזר ע"כ. ור"ע ז"ל שכתב לעבור דרך ארצו העתיק מפירוש הרא"ש ז"ל ואני מצאתי מוגה שם לעבור דרך חצרו וכן הוא בפי' רש"י ז"ל לעבור בחצרו ולקצר דרכו ע"כ:

לא ישאילנו נפה וכברה. פי' הנודר. אבל לא נקט מחבת ופטפוט שלא ישאילנו דהא פשיטא דהנאה המביאה לידי מאכל היא אלא אפילו נפה וכברה שאינו יכול לאכול אחר תקון זה בכלי זה אלא צריך תקון אחר אפ"ה אסור לשאול לו נפה תוס' ז"ל. ופירש ה"ר יהוסף ז"ל אע"פ שהוא מודר מחברו אבל חברו אינו מודר ממנו וכבר שנינו לקמן בפירקין המודר הנייה מחברו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו ע"כ:

חלוק וטלית נזמים וטבעות כצ"ל. מצאתי בפירושי הרא"ש ז"ל וה"ה ריחים ותנור אלא מילתא דפסיקא נקט ע"כ. ונלע"ד שנפל שם טעות. וכן מצאתי אח"כ ג"כ בתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שרשם על מלות אלה בדיו לרמוז שאם אין בהן טעות צריכין עיון:

וכל דבר שאין עושין תוס' הפרה דף נ"א:

מקום שמשכירין וכו' תוס' פ' חזקת (בבא בתרא דף נ"ז:)

מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. מכלל דרישא דקתני לא ישאילנו נפה וכו' אע"פ שאין משכירין אסור אע"ג דלא הוי הנאה גמורה דכיון דאין משכירין מאי קא מהני ליה אם זה לא ישאילנו שכנו אחר משאילו בחנם שהרי מקום שאין משכירין הוא ואפ"ה אסור דר' אליעזר היא אבל סיפא דקתני מקום שמשכירין אסור דברי הכל היא דהנאה גמורה היא. והקשו תוס' ז"ל וא"ת הא סתם לן תנא חדא זימנא ברישא כר' אליעזר וי"ל דמכח הך דהכא מדקדק לעיל דאתי כר' אליעזר דאי לאו האי הוה מוקמינא לרישא בחצר וככ"ע ולכך מדקדק הכא מסיפא ע"כ:

משנה ב

המודר הנאה מחברו שוקל. וכו' פ' שני דייני דף ק"ח. וכתבו שם תוס' ז"ל בשם ר"ת ז"ל דלדברי רבא שוקל את שקלו היינו דוקא באבוד וגבוי דאי לאו הכי אמאי הא קא משתרשי ליה ובירוש' משמע דלא מיירי באבוד דפשיט מיניה דאפילו ב"ח דוחק פורע בעדו דהא שוקל את שקלו אע"ג דממשכנים אותו אם לא שקל:

ופורע לו את חובו. שם פירשו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דהאי פורע חובו היינו דוקא מזונות אשתו והיינו דמוקמינן לה הכא והתם כחנן כלומר באותו חוב דאיירי בה חנן דהיינו במזון האשה דוקא מפני שהאשה עצמה היתה מצמצמת אם לא היתה מוצאה מי שממציא לה מעות כי היכי דלא ליקרו לה רעבתניתא אבל גבי שטר חוב אפילו חנן מודה

דלא אבד מעותיו דהנאה גמורה היא הואיל ולא היה יכול להפטר בשום ענין וכן פי' ר"ח ז"ל אבל ריב"א פליג והביא ראיה מן הירוש' דה"ה בשאר חובין ור"ת דחה ראייתם שהכריח שהירושלמי פליג אגמרא שלנו. ולפי האוקימתא ראשונה שהביא רעז"ל מתני' דברי הכל ולפי האוקימתא האחרת דמניעת תביעה אינה בכלל הנאה דאברוחי ארי בעלמא הוא מתני' חנן היא דאמר בפ' שני דייני הניח מעותיו על קרן הצבי:

ומחזיר לו אבידתו. בין שהיו נכסי מחזיר אסורין על בעל אבירה בין שהיו נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר ובלשון ראשון דבגמ' רבותא הויא אפילו בנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר מהדר ליה ואי משום פרוטה שהיא נהנה מלתת לעני משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה שהוא טרוד במצות החזרת אבידה לא שכיח שיבא עני לשאול ממנו באותה שעה דנימא לא מהדר משום דמיתהני מידי דכה"ג כיון דלא שכיח לא הוי בכלל איסור הנאה ובלשון שני רבותא הוי אפילו בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מותר דכי מהדר ליה מידי דנפשיה קא מהדר ליה:

מקום שנוטלין וכו'. ירושלמי דפירקין ודפ' שני דייני מוקי לה כר"מ דאמר מועלין באיסורות. וכן בגמרא פשיט רב נחמן לרבא ממתני' דיש מעילה בקונמות פי' דהיכא דאמר קונם ככר זה ואכלו הוי כהקדש מעלייא וחייב להביא קרבן מעילה דאי לאו דמי קונמות להקדש לא ה"ל למיתני תפול הנאה להקדש אלא יוליך הנאה לים המלח כדקתני בכל דוכתא אלא משום דבקונמות יש בהן מעילה כהקדש כיון דבהקדש עסיק תנא תפול הנאה להקדש. וחכמים פליגי עליה דר' מאיר בברייתא וס"ל דאין מעילה בקונמות ופסק הר"ן ז"ל הלכתא כר"מ דיש מעילה בקונמות ופי' הוא ז"ל מקום שנוטלין עליה שכר דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכה"ג מיחייב בעל אבידה ליתן לו שכר כדאיתא באלו מציאות. וכתב עוד דאין על המחזיר שום איסור לקבל אפילו כשנכסי בעל אבידה אסורין עליו לפי ששכר זה כבר מצוי במלאכתו שהיה עושה ע"כ. וכתוב בבית יוסף יו"ד סימן רכ"א ולדעת הר"ן ז"ל לא מיתוקמא אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה ואין המחזיר רוצה לקבל שכר שאילו היה רוצה לקבלו אפי' נכסי שניהם אסורין זה על זה אין צורך ליפול הנאה להקדש דהא יכול הוא לקבל שכרו כפועל בטל לדעתו ז"ל ע"כ:

משנה ג

ומקריב עליו וכו'. ירושי דפסחים פ' האשה ודפ' שני דייני:

חטאות ואשמות. בס"א ל"ג חטאות ואשמות ה"ר יהוסף ז"ל:

ומלמדו מדרש וכו'. דעת הרא"ש ז"ל דהא דקתני מלמדו היינו אפי' אם בקש ממנו שילמדנו [ודעת הטור בשם הרמב"ן שאסור ללמדו אפי' אם בקש שילמדנו] שאז הוא כשלוחו ואינו מותר אא"כ ילמדנו מעצמו. ואגדות דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים:

אבל מלמד הוא את בניו מקרא. גרסי' ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תרמ"ה. וכתבו תוס' והרא"ש ז"ל על פירוש סוגיית הגמ' דמדקתני בניו משמע אף בנות בכלל ע"כ וכן בירוש' ל"ג בנותיו וגם ביד שם פ' ששי לא נזכר אלא בנו גם שם בטור וגם החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל מחקו מספרו:

וזן את אשתו. אי אתיא כחנן ניחא דמבריח ארי בעלמא ואי אתיא נמי כרבנן ניחא שפיר דמיירי הכא שנותן לה מזונות יתרות והבעל נותן לה צרכה תוס' ז"ל. והר"ן ז"ל כתב אפילו כרבנן אתיא דבתורת מצוה עסיקי' ולא בתורת פרעון של בעל ע"כ:

אע"פ שחייב במזונותיהם. ואע"ג דמודר הנאה מיתהני שאינו צריך לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא היא הר"ן ז"ל ופי' הרא"ש ז"ל שחייב במזונותיהם חייב אאשתו קאי אבל בניו מצוה לחוד הוא דאיכא ובקטני קטנים ליכא לאוקומה דתקנת אושא היא שיהא אדם זן את בניו קטני קטנים ולאו מתני' היא ור"ת מוקי לה בגירש את אשתו ואהדרה ופסקה עמו לזון את בתה עכ"ל ז"ל:

ר' אליעזר אומר זן את הטמאה. ובגמ' תניא יהושע איש עוזא אומר זן עבדיו ושפחותיו הכנעניים שאינו חושש בפטימאן אלא למראה עבידי לעמוד לפניו לשרתו ולא יזון את הבהמות אפילו טמאות דלפטומה עבידי כדי למכרן לגויים ולפי הר"ן ז"ל [עי' בתוי"ט] יהושע איש עוזא קאי אדר' אליעזר וה"ק ההיא שריותא דשרי ר' אליעזר בבהמה טמאה דהיינו מזונות יתירים ליתיה דאפילו בהמה טמאה לפטומא עבידא אבל בעבדיו ושפחותיו הכנעניים מיהא איתיה וכ"ש העבריים:

משנה ד

עומד אבל לא יושב מתני' אירי כשנכסי המבקר אסורין על החולה דאי נכסי חולה אסורין על המבקר איכא מ"ד בגמ' דנכנס ומבקרו אפילו יושב דמחיותיה לא אדריה פי' לא היה בדעתו שלא יהנה ממנו בדבר שחיותו תלוי בו דהיינו בקור חולים כי החולה נהנה מכל אדם המבקרו וישיבה נמי חיותיה הוא אבל שאר חיי נפש כגון אכילה ושתיה אינו יכול לקבל ממנו. בפי' ר"ע ז"ל ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה פי' הר"ן ז"ל משום דמצות בקור די לה בעמידה ע"כ:

מרפאהו וכו' ירושלמי פ' שני דייני. ותוס' פ' אין מעמידין (עבודה זרה דף כ"ז:)

רפואת נפש בגמ' בעי מאי נפש אילימא בחנם כלומר ברצון ונפש כמו אם יש את נפשכם ורפואת ממון פי' בשכר ומיתוקמא מתני' בשנכסי חולה אסורין על הרופא אי הכי ליתני הכי מרפאהו בחנם אבל לא בשכר ומשני אלא רפואת נפש גופו רפואת ממון בהמתו ומיתוקמא בשנכסי רופא אסורין על החולה ובהמתו לא ירפא דמיירי שיש שם רופא אחר דאי לא שרי לרפאתה דהא תנן ומחזיר לו אבידתו ואין לך השבת אבדה גדולה מזו אלא ודאי בשיש שם רופא אחר ואפ"ה מרפאהו רפואת נפשו דהיינו גופו לפי שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות הר"ן ז"ל. ועוד כתב הר"ן ז"ל אבל לא רפואת ממון לרפאות בהמתו בידים אבל אומר לו סם פלוני יפה וכו' דכיון דאיהו לא יהיב ההוא סם עלה שרי דהנאה ממילא אתיא וכתוב בבית יוסף דמשמע דוקא במקום שאין נוטלין עליה שכר דאי נוטלין אסור לומר בחנם דהא מהני ליה ע"כ:

ורוחץ עמו באמבטי גדולה גמ' תנא ולא ירחוץ עמו באמבטי ולא יישן עמו במטה בין גדולה בין קטנה דברי ר"מ ר' יהודא אומר גדולה בימות הגשמים וקטנה בימות החמה מותר ופי' הר"ן ז"ל לא ירחץ עמו באמבטי ולא יישן עמו במטה בין גדולה בין קטנה נראה דאתרוייהו קאי דגזר ר"מ באמבטי גדולה אע"ג דלא אהני ליה אטו קטנה דמהני ליה וגזר נמי במטה בין גדולה בין קטנה ואפילו בימות החמה אטו קטנה בימות הגשמים דמהני ליה ור' יהודה פליג בתרוייהו דגדולה אפילו בימות הגשמים שרי דלא גזרי' אטו קטנה וקטנה נמי נהי דבימות הגשמים אסור בימות החמה שרי דלא גזרינן ימות החמה אטו ימות הגשמים ומהא משמע דר' יהודה דאמר במתני' בימות החמה אבל לא בימות הגשמים פרושי קא מפרש מאי דקתני ברישא וישן עמו במטה וכולה מתני' כר' יהודה אתיא דאי לא תימא הכי הא דקתני סתמא וישן עמו במטה מני לא ר"מ ולא ר' יהודה אלא ודאי כדאמרן ע"כ. ובגמרא בברייתא ומזיע עמו אף בקטנה ופי' הרא"ש ז"ל משום דבזיעה בעלמא ליכא תוספות חום:

אבל לא מן התמחוי וכו' לא יאכל עמו וכו' לשון רע"ב ז"ל עד יחזור בעל הבית וישלחנו לשמעון. אמר המלקט הוא פי' הרמב"ם ז"ל אבל הרא"ש ז"ל פי' לאחר שאכלו מה שבקערה מחזירין אותה לבעל הבית וממלא אותה עד שיאכלו כל שבעם הלכך אפי' אוכל יותר מחברו אינו נהנה משל חברו דבלאו הכי נותנין להם כל שבעם והר"ן ז"ל פי' שמותרו חוזר לבע"ה מרוב מה שיש בתמחוי הלכך לא מיתהני מידי אפילו אוכל חברו פחות ממנו ע"כ והוא קרוב לפי' רש"י ז"ל. וז"ל הערוך בערך תמחוי תמחוי החוזר פי' שכך היה מנהגם שאחר שסדרו לפני האורחים מביאין תמחוי אחר לצורך בעל הבית ובני ביתו ומחזירין אותו בשביל כבוד לפני כל אחד ואחד אם רוצה לאכול יותר ואח"כ

מחזירין אותו לפני בעל הבית ואם רוצין לאכול ביחד המודר והמדיר מאותו תמחוי יכולין לאכול שלא הושם בו בתחלה המאכל לצרכם ע"כ. ופי' אחר פי' רש"י ז"ל לא יאכל עמו מן התמחוי דדרך בני הסעודה לאחר שאכלו כדי שבען מצניעין המותר ונושאין עמם לבתיהן דהתם לא יאכל עמו דשמא אחד מהם אוכל פחות מחברו ולכשיביאו מותרן לבתיהן חולקין בשוה ונמצא זה משתכר במה שאוכל חברו פחות ממנו אבל אם דרך בני הסעודה לאחר שאכלו מחזירין מותרן לבעל הבית ושוב אין מוסיפין בקערות מותר לאכול עמו ע"כ:

מן האבוס שלפני הפועלים. משום טעמא דתמחוי:

ולא יעשה עמו. בְּאוּמָן בנקודת פתח גדול תחת המים היא גרסת הערוך כאן שפירש שזה היא לשון אומנות במלאכת חפירה לבעל הבית לפי שכשמדיר חופר ומכה בארץ מרפה את הארץ ונוחה היא לחפור למודר שחופר אצלו ע"כ. אבל רש"י ז"ל פי אוּמָן מענית ומ"מ כל המפרשים אשר בגמרא פירשו שורה של חפירה ומה שפי' רעז"ל שורה של קצירה הוא פי' הרמב"ם ז"ל ולשון הגמרא דחוק לפי פי' זה ומצאתי שכבר תמה על זה הכסף משנה שם פ' ששי:

וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק ממנו. גמ' בקרוב כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי ברחוק ר"מ סבר גזרי' רחיק אטו קרוב דקא מרפי ליה ארעא קמיה ונוח לו לחפור אחריו ורבנן סברי לא גזרינן:

משנה ה

לא ירד לתוך שדהו. של מדיר דמודר אסור אף בדריסת הרגל:

ואינו אוכל מן הנוטות ובשביעית לא ירד לתוך שדהו אבל אוכל הוא מן הנוטות כן צ"ל. בסוף פי' ר"ע ז"ל צריך להגיה שאינו הפקר אלא בשעת אכילה. ופי' רש"י ז"ל המודר הנאה לפני שביעית שהדירו קודם שנכנסה שביעית:

אין יורד לתוך שדהו לאכול מפירות שביעית דאסור בדריסת הרגל:

ואינו אוכל מן הנוטות. מאותן פירות הנוטין חוץ לשדה שיכול ליקח מהן ואינו צריך ליכנס בתוך השדה ואע"ג דהן שביעית לא יאכל מהן כדאמרינן בגמרא דאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו והאי נמי כיון דלפני שביעית הדירו חברו כי אתי נמי שביעית אסור בהן:

ובשביעית. פי' אבל אם הדירו בשביעית לא ירד לתוך שדהו אבל אוכל מן הנוטות הואיל ולא הוה ברשותו השתא כי מדיר ליה ובגמרא מפ' אמאי אינו יורד הא ארעא נמי דהפקר היא:

נדר הימנו מאכל לפני שביעית. אבל לא נדר הימנו הנאה לכי מטי שביעית יורד ואינו אוכל דהא לא הדירו אלא מן מאכל אבל אינו אוכל כדפרישית לעיל דאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לאחר שיצא מרשותו:

ובשביעית פי' אם הדירו בשביעית יורד ואוכל דעכשיו יצא מרשותו. ואית דמפרשי המודר הנאה מחברו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו לפני שביעית ולא יאכל מן הנוטות כיון דהדירו ובשביעית כלומר אם הגיעה שביעית לא ירד לתוך שדהו וכו' ולישנא קמא עיקר ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דמפ' בגמרא במסקנא דרב ושמואל מוקמי לרישא דמתני' באומר נכסי אלו דכיון דאמר אלו אע"ג דאמר נכסי הוי כאילו אמר נכסים אלו ואסירי אפילו לאחר שיגיע שביעית ורישא הוא דרבותא אשמעי' ור' יוחנן ור"ל נמי הכי מוקמי למתני' וה"ק לא תיסק אדעתיך דרישא דמתני' דקתני דאפי' הגיעה שביעית אינו יורד ואינו איכל מיתוקמא אפילו בנכסי וטעמא משום דכיון דנחית בהי איסורא תו לא פקע דליתא אלא כל היכא דלא אמר אלא נכסי לא מיתסרי אלא כי איתנהו ברשותיה אבל הגיעה שביעית אוכל מן הנוטות דפקע להו איסורייהו הלכך ודאי מתני' לא מיתוקמא אלא בנכסי אלו ואע"ג דהאי דינא מצינן למיגמריה ממתני' דהאומר לחברו קונם לביתך שאני נכנס וכו' אמרה ר' יוחנן אמתני' כדי לפרושה ולברורה דלא ניטעי בה משום דסתם מודר הנאה מחברו בנכסי משמע כדתנן לקמן המודר הנאה מחברו וכו' נותנו לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ואי באומר נכסים אלו אין הלה מותר בה עכ"ל ז"ל:

משנה ו

לא ישאילנו ולא ישאל ממנו ירוש' ר"פ השותפין:

לא ישאלנו ולא ילונו שאלה שייכא במידי דהדר בעיניה כבהמה וכלים הלואה שייכא במידי דלא הדר בעיניה כהלואת מעות. ובגמרא בשלמא לא ילונו מדיר למודר דקא מהני ליה הנאה מפורסמת אבל לא ילוה ממנו המדיר מן המודר מאי הנאה קא מטי ליה למודר ממאי דאוזיף ליה למדיר ובשלמא לא ילוה ממנו נמי מצינן נמי למימר דקא מתהני בכה"ג כגון דאוזפיה מעות הרעות וקא משלם ליה האיך יפות ולא יקח ממנו נמי משכחת לה דקא מתהני בזבינא דרמיא על אפיה אלא לא ישאיל ממנו מה הנאה מטי למודר כי משאיל לו כליו הא קא מפחית ודאי להוא כלי ולא מעלי ליה דסתם שאלה הכי היא ומשני א"ר יוסי ב"ר חנניא כגון שנדרו זה מזה דשניהם אסורין וכתב הר"ן ז"ל וכי תימא א"כ מאי קמ"ל נראה דסתם לן כר' אליעזר דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דכבר סתם לן כותיה בריש פירקין קמ"ל דכל הני נמי לא גריעי מויתור ואסירי לר' אליעזר ע"כ. ואביי אמר גזרה לשאול משום להשאיל וכן כולהו גזרה דמש"ה אסרינן

נמי למכור לו אטו ליקח ממנו וכתב הר"ן ז"ל ואע"ג דתנן בפ"ד נדרים קונם שאיני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות שאין ישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר ואמרינן עלה בסוגיין דלעיל דכל היכא דהוי זבינא חריפא שרי מודר למכור למדיר ולא גזרינן כבר כתב הרמב"ן ז"ל דהתם כיון דמכולהו ישראל נדר לא גזרינן עלה ואי מצרכינן ליה ליהנות לאומות טריחא ליה מילתא אבל כאן שאינו אסור אלא להנאת חברו בלבד מצי למיקם עלה דמילתא וגזרינן וא"ת והא אפילו במודר הנאה מחברו בלבד תנן לקמן בפ' השותפין הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי ה"ל למיתני שניהם אסורין ומשום גזרה וי"ל דלאו קושיא היא כי גזרינן הכא ה"מ בהני בלחוד דתנינן במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אתי נמי למישקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למיגזר הלכך לא מצי תני שניהם אסורין ע"כ וכן כתבו תוס' ז"ל:

אינה פנויה דמלאכתו היה עושה ונתעצב השואל כנגד המשאיל ואמר לו הואיל וסרבת להשאילה לי קונם שדה שאני חורש בה לעולם פי' שלא אחרוש שדי בפרתך ואח"כ השאילה לו רואים אם הוא פרזי ודרכו לחרוש שדהו הוא אסור לחרוש שדהו באותה פרה וכל אדם מותר לחרוש לו דודאי כי נדר אדעתא דנפשיה נדר לחוד. ועיין בהר"ן ז"ל פ' שבועות בתרא דף ש"י ע"ב. וביד פ"ח דהלכות נדרים סי' י"ב. ובטור יורה דעה סי' רי"ח הביאה לענין דאזלינן אחר כוונת הנודר לקמן פ"ז סי' ג'. ונראה מדבריו ז"ל שהיה גורס ואם אין דרכו לחרוש הוא מותר לחרוש ושאר כל אדם אסורין לחרוש בה ע"כ וכך נראה שהיא גרסת הרא"ש ז"ל:

משנה ז

המודר הנאה מחברו ואין וכו'. ר"פ המדיר ותוס' פ' שני דייני דף ק"ח והרא"ש שם דף קמ"ט ותוס' פ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ט) ופירשו שם שהטעם שהחנוני נותן לזה פירות במתנה וחוזר ומקבל מזה מעות דרך מתנה ע"כ:

הולך אצל חנוני הרגיל אצלו. רבותא קמ"ל דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפי לא אמרינן שליחותיה קעביד וכ"ש שאם לא אמר לאדם מיוחד אלא דאמר כל הזן אינו מפסיד שרי. ובא חנוני ונוטל מעותיו מן המדיר לאו מדינא קאמר אלא אם ירצה דכי מחייב לשלומי אלמא שליחותיה קעביד ומהני ליה ואסור:

היה ביתו לבנות וכו' לא זו אף זו קתני ברישא אשמעינן דלצורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לצורך בנין ביתו התירו הר"ן ז"ל וה"ג לה שם ר"פ המדיר הרגיל אצלו וכן מפ' ג"כ שם וכן ג"כ בסיפא כתוב שם הולך אצל פועלין הרגילין אצלו וכו':

ביתו לבנות נדרו לנדור. לא זו אף זו קתני הרא"ש ז"ל ומצינן לפרושי דהיינו מה שפירש הר"ן ז"ל. וביד פ"ז דהלכות נדרים סי' י"ב י"ג י"ד כולה מתני' עד סוף פירקין וכתב שם מהרי"ק ז"ל ובנוסחא דידן כתוב הולך אצל פועלים ורבינו שכתב והלך אצל פועלים נראה שכך היתה גרסתו במשנה ואע"ג דלגבי אין לו מה יאכל קתני הולך אצל חנוני התם שאני דצורך חיי נפש הוא אבל גבי לבנות וכו' דיעבד אין לכתחלה לא עכ"ל ז"ל:

משנה ח

היו מהלכין בדרך וכו'. שם ר"פ המדיר:

נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה דלבתר הכי לא מתהני מיניה אלא ממקבל מתנה. והוא נוטל ואוכל דלאו מדידיה מיתהני אלא מהפקרא הר"ן ז"ל וכתב עוד הר"ן ז"ל לעיל בפירקי' דף מ"ב דאי מתני' מיירי באומר נכסים אלו אין הלה מותר בה. וכתבתי לעיל סוף סי' ה'. וכתבו תוס' ז"ל ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין ברבים בין ביחיד בנדרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל לשון הרב ר' אליעזר ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל בר"פ מציאת האשה בשם רבינו שמואל ז"ל דמההיא סוגיא משמע שאינו מותר לומר לאדם מיוחד אם תזון לא תפסיד דהא משמע דכי אמר כל הזן אינו מפסיד הוי רבותא טפי מבאומר איני יודע מה אעשה ובדין הוא דהכא הכי ה"ל למתני' אלא דמהדרינן דהכא איכא רבותא אחרינא שאומר לאיש מיוחד ואם איתא דשרי ה"ל למיתני בחנוני הרגיל אצלו אם תזון לא תפסיד והוה קמ"ל תרתי ע"כ:

ור' יוסי אוסר. להניח על הסלע או על הגדר ומפרש רבא בגמרא טעמא דר' יוסי גזרה משום מתנת בית חורין דבסוף פירקין דלקמן אבל מדינא ודאי אפילו לר' יוסי שרי דמכי אפקריה נפק ליה מרשותיה אלא דכיון דאנן סהדי דלא אפקריה אלא כדי שיזכה מודר אי שרינן ליה אתי למשרי אפילו היכא דאמר בפירוש וכמעשה דבית חורין דתנן בפירקין דלקמן ואינם לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה ומש"ה פירש ר' יוסי דבריו בברייתא בגמרא בנדרו קודם להפקרו אסר משום דאיכא למיגזר אבל אם הפקרו קודם לנדרו שרי ובגמרא בסוף פירקין פי' הר"ן ז"ל בשם ה"ר אליעזר ממיץ ז"ל דר' יוסי אוסר במתני' תוך שלשה ימים מן התורה דבתוך שלשה ימים אכתי לא הוי הפקר מן התורה מפני הרמאין דמפקרי והדרי בהו שלא נמסר הדבר אלא לחכמים דעיקר הפקר ילפי' משביעית ובשביעית לית בה רמאות והיכא דאיכא למיחש לרמאות כגון בתוך ג' לא הוי הפקר ואחר ג' ימים שהפקירו אסור משום גזרת בית חורין:

פרק ה

משנה א

השותפין וכו'. פ' משילין (ביצה דף ל"ט) ותוס' פ"ק דמגילה דף ח' ודס"פ השולח ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' ת"ו. ובגמרא פרק הפרה דף נ"א וע"ש בנמוקי יוסף דף כ"ג ע"ב. ובפרק חזקת (בבא בתרא דף נ"ז.) אלא ששם בפ' משילין משמע שהיא ברייתא דקתני בה אסורין ליכנס לחצר לרחוץ בה או שמא שהוא פי' על המשנה מלשון הגמרא דהתם. וביד כולה מתני' עד סוף סי' ב' פ"ז דהלכות נדרים סי' ד' ה' ו'. ובטור י"ד סי' רכ"ו. וכתוב שם בבית יוסף ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב דלמדיר הוא שכופי' שאע"פ שזה הוא דרך הירוש' אין זה דרך הגמרא שלנו וכבר השיגו הראב"ד ז"ל ומיהו אם היה רגיל להדיר כופים אותו למכור והכי תניא בתוספתא ומפ' בירושלמי דבתרי זימני מיקרי רגיל ע"כ ושם בסוף אותו סימן נתן הוא ז"ל טעם לדבר למה סמך הרמב"ם ז"ל על הירוש' ולא על גמרא דידן. ועיין ג"כ בחשן המשפט סי' ק"פ בבית יוסף:

אסורין ליכנס לחצר. דבחצר כ"ע קפדי אדריסת הרגל ואתיא אפילו כרבנן והא דאמרי' במגלה בפשיטות דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי תירץ ר"ת ז"ל דהתם מיירי בבקעה אבל בחצר אפילו במודר הימנו מאכל קפדי. ובחזקת הבתים אית דמוקי להך כר' אליעזר דאמר ויתור אסור במודר הנאה משום דשותפין לא קפדי אהדדי הרא"ש ז"ל:

ושניהם אסורין. אפילו לראב"י דבכל הני קיימא לן דשותפין מעכבין זה על זה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל:

היה אחד מהם מודר וכו'. מפ' בגמ' הֵנִי היה אחד מהם נדור כלומר דנודר נמי מודר קרי ליה דמודר משמע בין מפי עצמו בין מפי אחרים דל"פ רבנן עליה דראב"י אלא בשנדרו הנאה זה מזה וה"נ מסתברא מדקתני סיפא וכופי' את הנודר למכור אז חלקו אא"ב דנדר איהו היינו דקתני כופין אא"א דאדריה אמאי כופי' אותו הא מינס אניס וכתב הר"ן ז"ל ומשום דבעי למיתני וכופין נקטיה דבין לרבנן בין לראב"י מה לי נדר אחד מה לי נדרו שניהם אלא משום סיפא נקטה דקתני וכופין את הנודר למכור את חלקו דדוקא בשנדר אחד מהם משום דכיון דאיהו אסור וחבריה מותר חיישינן שמא יתקנא בחברו וישתמש בה אף הוא ולפיכך כדי שלא יכשל כופי' אותו למכור אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישינן דכל חד וחד מזדהר וכן באוסר נכסיו על עצמו מהך טעמא גופיה אין כופי' אותו למכור דדוקא בשותפין שנדר אחד מהן הוא שכופין ואפילו לראב"י נמי דשרי ליכנס לחצר כופי' אותו למכור דלדידיה נמי איכא למיחש שמתוך שרואה את חברו מעמיד ריחיים ותנור והוא אינו רשאי יתקנא רבא לעשות כן וכי תימא

בשלמא לרבנן דאסרי ליה אפילו בדריסת הרגל איכא טעמא דשמא יתקנא לפי שהוא אסור בדריסת הרגל וחברו מותר ואין בידו למחות אבל לראב"י מאי איכפת ליה בדריסת הרגל איהו נמי שרי ואי מיקני בחבריה בהעמדת ריחיים ליעכב עליה דהא כה"ג שותפין יכולין לעכב איכא למימר דכיון דשותפי' כה"ג לא קפדי זילא ביה מילתא לעכובי דהא הך סיפא בנדרו זה מזה אוקימנא לה בגמרא ולא בשהדירו זה את זה וכיון שחברו לא גרם לו איסור אלא הוא עצמו גרם שנדר למה יעכב חברו מדבר שאין השותפין מקפידין בו הלכך לעכובי כסיפא ליה מילתא ומתוך שחברו מעמיד ריחיים יתקנא ביה לומר אעשה כן גם אני עכ"ל הר"ן ז"ל. ועוד כתב דבעיין דאבעיא לן בגמ' אי רבנן פליגי עליה דראב"י הוי אפילו בהדירו זה את זה אע"ג דאנוסין הוו אי לא ולא אפשיטא ע"כ. אבל רש"י ז"ל פי' וכופין את הנודר אתאן לרבנן דאמרי אסורין ליכנס לחצר:

משנה ב

היה אחד מן השוק מודר וכו' להודיעך כחו דראב"י והר"ן ז"ל פי' דאפילו לרבותא דרבנן תנא ליה וז"ל דסד"א נהי דקסברי רבנן דשותף מצי אסר אחבריה ה"מ משום דמפקע מיניה קנין שעבוד אבל לאחד מן השוק לא מצי אסר הך חצר שאין בה דין חלוקה דמצי אמר ליה כיון דשעבוד חברך עדיין נשאר אצלו לתוך שלו אני נכנס ולא לתוך שלך קמ"ל דכיון דהאי מדיר מצי קני ליה בהך קנין גוף ופירות לא כל הימנו עכ"ל ז"ל. וכתב עוד ומיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשהוא נכנס לצורך השותף בין שהוא צריך לשותף או שהשותף צריך לו לפי שהחצר קנוי לכל אחד מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס בתוכו אחד מן השוק לעצמו שלא לצורך השותף אסור שאם הקנו זה את זה את החצר לדריסת רגליהם ולכל מה שצריך להם לא הקנו אותה לכל העולם. אבל הרא"ה ז"ל כתב דבכל ענין שרי ולא נראו לי דבריו עכ"ל ז"ל: ואיתה בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תתקנ"ו: **לתוך של חברך אני נכנס** כצ"ל. ובגמרא פסקינן הלכה כראב"י דאמר יש ברירה וכתוב בנמוקי יוסף בפ' הפרה דף כ"ג ואע"ג דבדאורייתא הוא ובמסכת י"ט פסקי' כר' אושעיא דאמר דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה תירץ ר"ת ז"ל דלא פסקו כותיה אבל הרא"ה ז"ל כתב בשם רבו הרמב"ן ז"ל דלעולם פסקי' כר' אושעיא דבדאורייתא אין ברירה והכא גבי חצר שזה משתמש בכל החצר איך אפשר לומר אחר שחלקו הוברר הדבר שזה בחלקו נשתמש והרי אנו מתירין לו להשתמש בכולו אלא ברירה האמורה כאן ר"ל כל אחד ואחד בשביל זכותו שיש לו משתמש כלשון שאמר זה בחלקו משתמש וכו' וברירה דנקט זה א' מן הלשונות שבתלמיד שהלשון אחד והפירוש מתחלף ובזה לא קשיא הלכתא אהלכתא עד כאן. אבל הר"ן ז"ל העלה דהיינו טעמא משום דהך ברירה

דהכא עדיפא ששותפים בשעה שלקחו את החצר על דעת כן לקחוהו שבשעה שישתמש בה אחד מהם תהא כולה שלו לתשמיש וכו' ובזמן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי דהיינו נכסי לך ואחריך לפלוני אלא משום דהכא אין זמן כל אחד ואחד ידוע לא מהני אלא מטעם דיש ברירה ואע"ג דבעלמא בדאורייתא אין ברירה היינו טעמא לפי שאין ראוי שיחול דבר על הספק ולפיכך האומר לסופר כתוב גט לאשתי ולאיזה מהם שארצה אגרש פסול לגרש בו לפי שיש ספק משעה ראשונה בעיקר הגט לשם מי חל וכן נמי גבי האחין שחלקו שהביא ר"ע ז"ל בפ"ח דבכורות משנה ג' כיון דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה החלק זה כלל נמצא שהוא ספק גמור משעה ראשונה וכל כיוצא בזה אין ברירה אבל הכא כיון שעיקרו של דבר מתברר מתחלתו ומה שהוא מתברר לאחר מכאן שלא נתברר מתחלה אינו אלא מיעוטו דהיינו הזמן שרצה לזכות בגופה של חצר יזכה בה כל כה"ג שאין המיעוט המסופק מתחלתו ומתברר לאחר מכאן מעכב את הרוב שהיה ברור מתחלתו ומש"ה הכא פסקי' כראב"י ע"כ. וכתב עוד ותמהני נהי דקסברי רבנן אין ברירה היאך יכול לאסור על חברו הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' נדרו ג"כ הן עצמן זה מזה למה הן אסורין הרי כשכל א' נכנס לחצר משלו הוא נהנה ולא משל חברו שהרי אין חברו יכול לכוף לחלוק ולא לעכב עליו ליכנס לחצר. ונ"ל דהיינו טעמייהו דרבנן משום דכיון דא"א לומר דכל חד קני לכוליה חצר קנין הגוף לעולם דאי דמר לאו דמר וס"ל דאין ברירה למפרע אלא כל חד יש לו לעולם בחצר זו קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חברו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני ליה גופיה קסברי רבנן דאותו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חברו קונמות מפקיעי' ומש"ה אסור דקונמות מפקיעי מידי שעבוד כדאמרי' בסוף מכלתין וראב"י פליג משום דס"ל דיש ברירה ומש"ה אמרי' בכל שעה ושעה שנכנס לחצר דבנפשיה קעייל וגוף החצר קנו לו לגמרי שכל שאני יכול לומר שיש לכל אחד קנין הגוף אין ראוי לומר שיהא קנין שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של כל אחד מהם ורבנן נמי לא דייני ליה בקנין שעבוד אלא מפני שא"א להן לדונו בקנין הגוף דאין ברירה וכו' ע"כ. ובחצר שיש בו דין חלוקה דכ"ע מודו דאסורין כתב הטעם משום דכיון שחצר זו לחלוקה היא עומדת אי אפשר לומר שמתחלה קנאוה כולה כל א' לתשמישו דשמא האחד יכוף את חברו הלכך אפי' לראב"י אסורין ע"כ. והרא"ש ז"ל פי' כיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אברירה ע"כ:

משנה ג

המודר הנאה מחברו ויש לו מרחץ וכו'. פ' ששי דהלכות נדרים סי' י"ב. ובטור י"ד סי' רכ"א:

אין לו בהן תפיסת יד מותר. כתב הר"ן ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דכי אמרינן דכשאין לו בהן תפיסת יד מותר דוקא כשהיו מושכרין כבר אבל השכירן לאחר מכאן לא דאע"ג דתנן בסמוך לביתך שאיני נכנס מת או שמכרן לאחר מותר דוקא במכירה הוא דשרי אבל בשכירות לא דאם איתא דאפילו בשכירות שרי ליתני השכירן וכל שכן מכרן אלא ודאי כל שקדם נדרן לשכירותו אין האיסור מסתלק ע"י שכירות אבל במתני' שהשכירן כבר ולפיכך כל שאין לו בהם תפיסת יד אין האיסור חל עליהם עכ"ל ז"ל:

קונם לביתך שאני נכנס. כלומר למה שאני נכנס בו:

שדך שאני לוקח כלומר אם אקחנו מת או שמכרן לאחר מותר דביתך אמר והשתא לאו ביתיה הוא וה"ה דאי נתנן לאחר נמי שרי אלא להכי נקט מכרן לאשמועי' דדוקא מכרן לאחר אבל אמר ביתך שאני נכנס ומכרו לו אסור:

קונם לבית זה שאני נכנס ושדה זו שאני לוקח מת או שמכרן לאחר אסור. דכיון דבית זה קאמר שויוה עליה חתיכא דאיסורא הלכך אפי' מכרו לאחר אסור והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין מכרן לאחר ה"נ ביתך חמור מבית לענין נפילה דאי אמר ביתך שאני נכנס ונפל ובנאו אסור ליכנס בו דכל שהוא ביתך משמע ואי אמר בית זה ונפל אע"ג שחזר ובנאו מותר בו דכיון דנפל אזל ליה איסוריה ואי אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה והכי איתא בירוש' וכו' הר"ן ז"ל. ועיין בשלחן ערוך דיורה דעה סימן רי"ו סעיף ו'. ואם אמר שתי הלשונות יחד ביתך וזה כגון שאמר קונם לביתך זה שאיני נכנס י"א שתופסין בו חומרת של שתי הלשונות ויש מי שאומר תפוס לשון ראשון ויש מי שאומר תפוס לשון אחרון ע"ש בספר הלבוש או בטור ובבית יוסף. ואיתה להאי בבא דקונם לביתך וכו'. בתוס' פ' הישן (סוכה דף כ"ד) ובפ' אין בין המודר (נדרים דף מ"ב) ובגיטין פ' המביא תניין (גיטין דף כ"א) ודפ"ק דקדושין דף ה'. וביד שם פ"ה סי' ג' ד' ה' ובפ"ח סי' י"א. ובטור י"ד סי' רי"ו וכתוב שם בבית יוסף בשם הריב"ש ז"ל דאמר קונם לביתך שאיני נכנס ומכרו וחזר וקנאו אסור. בפ' ר"ע ז"ל אם נשאר לראובן מקום אמר המלקט נלע"ד שצריך להיות לשמעון מקום:

משנה ד

הריני עליך חרם. פ' משילין (ביצה דף ל"ט) ובפ"ק דמכלתין דף ה'. וביד רפ"ה דהלכות נדרים וסי' ב' ובפ"ז סי' ב' ג' כולה מתני' עד סוף סי' ה'. ובטור י"ד סי' רכ"ד ורכ"ה ועיין

במה שכתב שם בית יוסף בשם הר"ן ז"ל וכתבתיו במתני' דבסמוך. וכשאמר הריני עליך חרם שהאומר מותר וחברו נאסר אם נהנה חברו אינו לוקה שהרי אינו עובר בבל יחל שהוא לא אמר כלום וכשאמר הרי אתה עלי חרם שהאומר הוא שנאסר אין נהנה לוקה שהרי עבר בבל יחל ושמעון חברו מותר ליהנות מראובן המדבר:

ואתה עלי שניהם אסורים. הא לא איצטריך אלא אגב דבעי למיתני שניהם מותרין בדבר של עולי בבל לאשמועי' דהפקר הוי ולא דשותפין הרא"ש ז"ל:

ואסורין בדבר של אותה העיר שהם דרין בה שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהן שהן יכולין למכרן שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר והוו להו כשותפין שאוסרין זה על זה ומתני' דקתני ואסורין בדבר של אותה העיר רבנן היא ולא ר' אליעזר בן יעקב דבית הכנסת שהוא מדבר של אותה העיר כדמפרש בסמוך כחצר שאין בה חלוקה דמי הר"ן ז"ל. וכתב רבינו ירוחם שאין אסורין בשום אחד מהדברים שכל בני העיר יש להם חלק בהם דהא קיימא לן כר' אליעזר דמותרין ליכנס בחצר שאין בה דין חלוקה ע"כ. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל צ"ע אי אתי אליבא דר"א בן יעקב דלעיל דאמר יכול הוא שיאמר לתוך שלי אני נכנס ע"כ:

משנה ה

ואיזהו דבר שם פ' משילין:

כגון הר הבית והעזרות. אית דגרסי' הר הבית והלשכות והעזרות. ופי' רש"י ז"ל בר"פ בני העיר הר הבית בכניסתו מצד המזרח כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר ע"כ. והבאר שבאמצע הדרך גרסי' וכן הוא בירוש' וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ופירוש באמצע הדרך בין בבל לארץ ישראל ומצאוהו עולי גולה:

ואיזהו דבר של אותה העיר בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תתקל"ה:

אנשי גליל אין צריכין לכתוב וכו'. כך צ"ל בפי' ר"ע ז"ל. ובטור י"ד סי' רכ"ד. וז"ל הר"ן ז"ל והכותב חלקו לנשיא מפ' בגמרא דה"ק ומה תקנתן שלא יהו אסורין יכתבו חלקן לנשיא דבהכי שרי כדתנן נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה. שהכותב לנשיא אין צריך לְזַכּוֹת שמיד שכתב לו שטר מתנה אע"פ שלא זכה אדם בשבילו משום דיפה כח הנשיא ולא דברו בנשיא אלא בהווה שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יאסרנו עליו ולפיכך נהגו לכתוב לנשיא שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות וקשה לי לרבנן דאמרי אחד זה ואחד זה צריכין לזכות א"כ מאי קמ"ל מתני' הא תנן לה תרי זימני נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה בשלמ' לר' יהודה קמ"ל דאינו צריך לזכות אלא לרבנן מאי קמ"ל ונראה בעיני דקמ"ל דאע"ג דאין הלה מסתלק ממה שנתן

שעדיין משתמש בבית הכנסת כבתחלה שרי דלא תימא הערמה בעלמא היא ואסור ע"כ. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל והכותב חלקו לנשיא ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט בס"א לא גרסי' כל זה אלא גרסי' ר' יהודה אומר מה בין כותב וכו' אך לגרסת הדפוס נ"ל דה"ק ועל הכותב חלקו לנשיא נחלקו בו ר"י ורבנן ר' יהודה אומר וכו' ע"כ:

משנה ו

ואין לו מה יאכל. הך מתני' אייתי נמי לעיל באידך פירקין אלא דהתם לא נקט לה אלא משום דיוקא משום דבעי למיתני עלה הפקר דפליג עלה ר' יוסי רש"י ז"ל. והר"ן ז"ל פי' דלא נשנית כאן אלא בשביל דבר שנתחדש בה שאם הוכיח סופו וכו' הערמה הוי ואסור:

מעשה בבית חורין באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו [כצ"ל] וכו'. פ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ד:)

הרי הן מוקדשות לשמים. תוס' רפ"ק דקדושין. ופי' ר"י היה יכול לעשות תקנה שיתן לחברו מתנה והוא יתן לו אלא דאינו יכול לעשות כן בכל שעה שירא שיחזיק בהן המקבל וה"ה שהיה יכול להפקיר אלא דלא שרינן להפקיר אלא בא בדרך אבל בעיר אינו מפקיר מן הלב כי ירא שיחזיקו בו אחרים ע"כ:

ואינם לפניך. ואפילו אם אמר לו הרי הן לפניך אסור אם סעודתו מוכחת עליו וכדפי' ר"ע ז"ל:

נתונים לך מתנה. אין בפניך שיבא אבא ויאכל עמנו וכו' כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב לפי גרסא זו נראה לפ' שכך אמר לו אין נראה בעיניך טוב שיבא גם אבא ויאכל עמנו וצ"ע עכ"ל ז"ל:

כל מתנה שאינה. כל כך ברשות המקבל שאם הקדישה וכו'. והביאוה תוס' ז"ל פ' לולב הגזול (סוכה דף מ"א) ושם דקדקו מלת שאינה וכתבו דה"ק שאינה מתנה לשום דבר ולא מיבעיא לענין הקדש ולא הזכיר התנא הקדש אלא משום שעל הקדש היה מעשה וגם סעודתו מוכחת עליו שלא היה דעתו ליתן לעניים כלל שום דבר רק שיבא אביו ויאכל כדמפ' בגמ' התם. וכן כתב הרא"ש ז"ל והביאו בחשן המשפט סי' רמ"א והביאו ג"כ בשלאן ערוך שם סעיף ה' יותר בארך. ששם מפרש דמתני' דוקא שנתנה לו בסתם אלא שניכר מתוך מחשבתו שאינו רוצה ליתנה לו לכל חפצו אבל אם מפרש אפי' אם נותנה לו ע"מ שלא ליתנה לאחר או שלא למכרה או שלא להקדישה או אפילו ע"מ שלא יעשה בו שום דבר אלא דבר פלוני הוי מתנה לאותו דבר שפירש בלבד ע"כ. והם דברי התוס' והרא"ש וכתב עוד הרא"ש ז"ל ויס"ג שאם הקדישה מוקדשת וה"פ שאינה מתנה לענין

זה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה ע"כ והיא גרסת רשב"ם ז"ל בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ד) והקשו בתוס' והא אמרי מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ותרצו דהתם כל כמה דלא החזיר הוי מתנה גמורה לכל מה שירצה אבל הכא אין בידו להקנותם לשום אדם דלא נתנה אלא כדי שיאכל אביו ע"כ והוא מה שכתבו בפ' לולב הגזול. וז"ל הר"ן ז"ל שאני התם דמ"מ לשעתא מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורין אפילו לשעתא אינה שלא נתכוון להקנותה לו כלל [כו' עי' בתוי"ט] וה"נ מפ' בירושלמי כל מתנה שהיא בהערמה שאינה שאם הקדישה וכו' ע"כ וכן כתב הוא ז"ל ג"כ בס"פ לולב הגזול. וגם בפ"ק דקדושין דף תרכ"ב וכן נמוקי יוסף שם בפ' יש נוחלין דף רכ"ג. ועיין בסמ"ג עשין סימן מ"ד. ומצאתי שכתב עליו ה"ר אליהו מזרחי ז"ל וז"ל ולשון כל מתנה שאינה מוכח נמי הכי נראה שבנוסחא שלו היה כתוב בה מלת שאינה שלש פעמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה אבל בנוסחאות שלפנינו כתוב כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מוקדשת אינה מתנה ומעתה אין מהם שום הוכחה ע"כ. בסוף פי' ר"ע ז"ל ואם סעודתו מוכחת עליו וכו' אמר המלקט אפשר דהיינו כל מתנה וכו' כל לאתויי הך. אע"ג דבגמ' דחי דאתי לאתויי לישנא בתרא דרבא דאמר דאפי' א"ל והן לפניך אסור כיון דחזינן דפסקי הלכתא כלישנא קמא דאם א"ל והן לפניך מותר נימא דאתא כל לאתויי אם סעודתו מוכחת עליו כך נ"ל. וביד פ"ז דהלכות נדרים סי' ט"ו י"ו. ובטור י"ד סוף סי' רכ"א:

אינה מתנה פי' ואביו אסור לאכול ממנה ה"ר יהוסף ז"ל:

פרק ו

משנה א

הנודר מן המבושל. וכו' רפ"ט דהלכות נדרים וסי' ז': ואיתה בירושלמי פ"ג מינין. ובפ' בכל מערבין. ורוב פירקין איתיה בטור י"ד סי' רי"ז. והתם הגרסא שאני טועם בלי יו"ד וכן בכמה דוכתי:

מותר בצלי. ר' יאשיה אוסר דבאתריה אפי' צלי קרוי מבושל ומסמך לה אקרא דכתיב ויבשלו את הפסח:

שלוק כל שנתבשל יותר מבשולו הראוי לו נקרא שלוק עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט כדאיתא פ' כל הבשר כבד אוסרת ואינה נאסרת אבל שלקה אוסרת ונאסרת כך פי' הרא"ש ז"ל אבל הר"ן ז"ל פי' שלוק בשיל ולא בשיל דנהי דשליקה נמי משמע מבושל יותר מדאי כדאמרי' בפ' כל הבשר שלקה אוסרת ונאסרת מ"מ שלוק דהכא בשיל ולא

בשיל הוא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ותבשיל שנתבשל יותר מדאי בכלל מבושל הוא ע"כ:

ומותר בעבה שנאכל בלא פת ומתני' דלא כבבלאי דא"ר זירא בבלאי טפשאי אכלי נהמא בנהמא. ואמרי' בגמ' דאסור בצלי ובשלוק דהא מיתאכלא ביה רפתא וכתבו תוס' והר"ן ז"ל וכי קתני שאיני טועם לאו דוקא דאמר הכי אלא לרבותא נקטה לומר דאפי' אמר שאיני טועם מותר בעבה ומפורש בירוש' דכי היכי דבקונם תבשיל מותר בעבה ה"נ נודר מן המבושל מותר בעבה ע"כ:

ביצת טרמיטא. ס"א טרמיטן. גמרא אמר שמואל ביצה שמשימין אותה אלף פעמים במים חמים ואלף פעמים במים קרים עד שמתקטנת כדי שיוכל לבלוע אותה ואם יש כאב במעיו סריך על ההיא ביצה וניכר בה וכד נפקא ממעיו שלימה ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מיתסי והעושה אותה שוה אלף דינרין. וכתבו תוס' ז"ל טורמיטא אין בו משמעות:

ובדלעת הרמוצה. ר' נחמיה אית ליה בברייתא דרמוצה היינו מין דלעת הנקראת רמוצה על שם מקומה וכתבתיה ברפ"ק דמסכת כלאים:

משנה ב

מעשה רתחתא. ז"ל רש"י ז"ל כמעשה רתחתא היינו דבר שנגמר בשולו בקדרה ואינו אלא מחמשת המינים לאפוקי דבר שאין גמר בשולו בקדרה עד שמבשלין אותו באלפס:

אסור בכל הנעשה בקדרה ואפילו מבושל בקדרה אסור ע"כ. וביד שם סי' ז':

בכל המתבשלין. ס"א מכל:

משנה ג

מן הכבוש וכו'. ביד שם פ"ט סי' ב' ג': והראב"ד ז"ל כתב בהשגות פ"ט מהלכות נדרים שהחילוק הוא בין שלק לשלוק ובין כבש לכבוש ובין מלח למליח א"נ בין שאני אוכל לשאני טועם ע"כ. וז"ל הר"ן ז"ל אסור בכל הכבושין דכיון שהזכיר בלא ה"א הידיעה כל כבוש במשמע ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אמר שאיני טועם לא מיתסר דודאי כיון דאמר כבוש מיתסר בכולהו אלא לרבותא נקטיה דאפי' אמר שאני טועם אי אמר כבוש אין ואי לא לא וכולה מתני' בכה"ג מיפרשא. ואית דמפרשי שההפרש דכולה מתני' הוא משום שאמר שאיני טועם ע"כ. וכן פי' הרא"ש ז"ל שהטעם שאסור משום שאמר שאני טועם וכן פירשו תוס' ז"ל וכן משמע מפי' רש"י ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה פי' כפירוש ראשון. וכתוב בבית יוסף יו"ד סי' רי"ז שאע"פ שבפי' המשנה נראה מדבריו שהיה מפרש מתני' דמפלגא בין הכבוש בה"א לכבוש בלא ה"א אפשר דכשכתב

החבור חזר בו ופי' למתני' הכי הנודר מן הכבוש זימנין אינו אסור אלא בכבוש של ירק וזימנין אסור בכל הכבושין והיינו כפי מה שדרך בני המקום לקרות לכבוש וה"נ מיפרשי נודר מן המליח ומן השלוק דקתני מתני' והיכא דליכא מנהג ידוע לא אתפרש במתני' ומ"מ הרמב"ם ז"ל הביא משפטו שכתב שם בפ"ט היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתן אין קורין אין הולכין אחר הרוב אלא ה"ז ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר ואם עבר אינו לוקה ע"כ. ובגמ' בעי אי אמר דכבוש דשלוק דצלי דמליח בדלי"ת ולפי פי' הר"ן ז"ל הכי בעי אי משמע הידוע כמו אם אמר בה"א אי לאו וסלקא בתיקו ולחומראי יש ספרים דגרסי מן השלוק אינו אסור אלא מן השלוק של בשר דברי ר' יהודה שלוק וכו' וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן הוא בירושלמי אבל בבבא דצלי איתיה בכל הספרים. ובמשניות הר"ר יהוסף והר"ר סולימאן ז"ל מצאתי מוגה מן הכבש אין אסור וכו' כבוש שאני טועם וכו' מן השלוק אינו אסור וכו'. שלוק שאני טועם וכו'. מן הצלי אינו אסור וכו' צלוי שאני טועם וכו' מן המליח אינו אסור וכו' מלוח שאני טועם וכו':

משנה ד

דג דגים. בפירקי' דף נ"ב: ועיין במ"ש לקמן סוף סי' ז':

דג דגים אסור בין גדולים בין קטנים. משום דאמר תרי לישני דג דגים דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרין אלא ביחד וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים רש"י והר"ן ז"ל. אבל תוס' והרא"ש ז"ל פירשו דג או דגים. ור"ש בן אלעזר פליג בברייתא ואמר דג משמע דוקא גדול דתניא דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים וכי אמר דגה בקטנים אסור ובגדולים מותר דבלשון בני אדם לגדול קורין דג ולקטן קורין דגה ופי' הרמב"ם ז"ל [וכו' עי' בתוי"ט] והוא פי' רש"י והר"ן ז"ל ולפירושם לא פליגא מתני' אר"ש:

טרית טריפה. טונינא בלעז ונראה דהר"ן ז"ל גריס ומותר בטרית טרופה ובציר ובמורייס שכתב וז"ל ומשום הכי מותר בטרית משום דדגי דגים שלימין משמע ולא טרופין וכ"ש שמותר בציר של דגים שהוא שומן היוצא מהן וקרבי דגים מעורבין בו וכ"ש שמותר במורייס שהוא שומנו של דג בלבד וזו ואין צריך לומר זו קתני ע"כ. וקרוב לזה כתבו רש"י ותוס' ז"ל וכן משמע קצת דגרסי הרמב"ם ורעז"ל. אלא שפירש דציר היינו מים ולפי זה אתי שפיר דהוי לא זו אף זו. וביד פ"ט דהלכות נדרים סי' ח':

הנודר מן הצחנה. ואם אמר הרי עלי ציחין בעיא בגמ' ולא אפשיטא:

הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמורייס. הר"ן ז"ל משמע דגריס מותר בציר ובמורייס שכתב נ"ל דלא שייך למיתני הכא לא איסור בצחנה ולא מותר בה משום דבמקצתה

מותר ובמקצתה אסור דכיון דבצחנה איכא שלימין וטרופין בשלימין שרי בטרופין אסור ומש"ה לא תני הכא צחנה כלל ומותר בציר ובמורייס איצטריכא ליה [כו' עי' בתוי"ט] וה"נ איתא בירושלמי במשנה ובגמ' וגם בבית יוסף. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ובירושלמי דייק הא בשאינה טרופה אסור. ולא כן גריס הרא"ש ז"ל ולא בנו בכל הטור ז"ל גם לא התוס'. וכתב בית יוסף שם ביורה דעה סי' רי"ז והרמב"ם ז"ל השמיט דינים אלו משום דתלוי בלשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן שנדר ע"כ:

משנה ה

הנודר מן החלב. וכו' ביד שם פ"ט סי' ח'. קום מצאתיו מנוקד בשורק. קום הוא נסיובי דחלבא ונקרא קום לפי שע"י שמעמידין החלב הוא נפרד לצד אחד הרא"ש ז"ל וכן דעת רוב המפרשים והפוסקים ז"ל אבל הראב"ד ז"ל כתב אנו מפרשין חלב הקפוי ע"כ ועיין על זה בבית יוסף יורה דעה סימן רי"ז:

מותר בקום ור' יוסי אוסר. בגמ' פריך ורמינהו דתנן לקמן בסוף פירקין מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר קשיא דר' יוסי אדר' יוסי ולפי פי' רש"י ז"ל קשיא נמי דרבנן אדרבנן ומשני לא קשיא באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקום קום באתריה דר' יוסי לקומא נמי קרו ליה קומא דחלבא באתריה דת"ק קרו לאשישים עדשים ובאתריה דר' יוסי לא קרו להו עדשים הלכך שרי ר' יוסי וא"כ לא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה:

מן הקום מותר בחלב. כתוב בבית יוסף י"ד סימן רי"ז כתב הר"ן ז"ל לפום לישנא דמתני' משמע דר' יוסי נמי מודה בהא ומיהו בברייתא בגמ' פליג ואני לא מצאתי בגמרא דבנודר מן הקום יאסור ר' יוסי בחלב וגם רבינו בעל הטור ז"ל נראה שלא היתה אותה ברייתא כתובה בספרו ע"כ:

אבא שאול אומר וכו' לאו פלוגתא היא:

בין מלוחה בין טפלה. כצ"ל:

משנה ו

הנודר מן הבשר מותר ברוטב וכו'. ביד פ"ה דהל' נדרים סי' ט' י' י"א י"ב. ובטור יורה דעה סימן רי"ו. וכתוב שם בבית יוסף דהרמב"ם ז"ל דפי' דקיפה היינו תבלין אזיל לטעמיה דלא התיר הנודר מן הבשר אלא מרק וירקות שנתבשל עם הבשר ומדלא הזכיר דק דק של בשר נראה שחולק עם פי' רש"י והרא"ש והר"ן ז"ל שפירשו דקיפה היינו דק דק של בשר שיורד בשולי קדרה:

א"ר יהודה מעשה וכו'. בפירקין דף נ"ב וכתוב בפי' הר"ן ז"ל דלסיועי לר' יוסי מייתי הך עובדא א"ל בעלי מחלוקתו של ר' יוסי כן הדבר כמו שאתה מעיד אבל אין זו ראיה שלא אסר וכו'. אם אין טעות בדפוס משמע שהיא היה גורס במתני' ור' יוסי אוסר א"ר יהודה מעשה וכו':

משנה ז

הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. ביד שם וגם בסימן י"ד וכולה מתני' עד סוף הפרק שם פ"ט סי' ט' י' י"א:

אמר קונם יין זה שאני טועם וכו' אי הוי טעמא משום דאמר זה דומיא דבשר זה דלעיל בסמוך אליבא דרבנן דר' יהודה קשה אמאי איצטריך למיתני נמי שאני טועם ועוד קשה דבעיא דבעינן בגמרא אמתני' דבסמוך אי אלו דוקא או שאני טועם דוקא הכא ברישא הוה מצי למיבעי ומיהו מפי' הר"ן ז"ל שפי' קונם יין שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנ"ט אסור דכיון שאמר שאני טועם אסור אפילו ע"י תערובות דכיון שיש בו טעם יין הרי הוא טועמו בו ע"כ משמע דלא הוה גריס במתני' מלת זה:

אם יש בו בנ"ט אסור. מכאן הכריח הר"ן ז"ל בפ' גיד הנשה דף תש"ט ע"ב ובפ' בתרא דע"ז דף שפ"ו ע"א דכשאמרו דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל לא אמרו אלא במינו אבל שלא במינו בטל כשאר האסורין בנ"ט דהא הכא נתערב היין בתבשיל וקתני דדוקא אם יש בו בנ"ט אסור ונדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאיתא בפ' הנודר מן הירק משום דאי בעי מתשיל עלייהו ואפ"ה צריך נ"ט ע"כ וע"ש עוד שהביא עוד ראיות אחרות לזה:

זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן. בגמרא בעי אי מתני' או או קתני ואי אמר זתים וענבים שאיני טועם ולא אמר אלו אי הוי אסור או מותר ובעי למפשט מדתנן לעיל דג דגים שאיני טועם אסור וכו' ומותר בציר ודחו לה דדילמא דוקא בציר שכבר יצא מהן קודם שנדר ולהכי מותר אבל אם לאחר שנדר יצא מהן לעולם אימא לך דאסור ולא אפשיטא ונקטי' לחומרא אבל אם אמר אלו ולא אמר שאיני טועם פשיטא לן דהוי אסור. ובטור יורה דעה סימן רי"ו. ועיין במ"ש בפירקין דלקמן סי ו':

משנה ח

סתווניות. אית דגרסי ספוניות כמו סופי ענבים הרא"ש ז"ל. בסוף פי' רעז"ל פי' אחר וחכמים מתירין חומץ הסתווניות כמו דבש התמרים דס"ל לחכמים וכו' עד סוף. אמר המלקט כן ראיתי שפי' הרמב"ם ז"ל ואיני יודע בע"ד מנין לו ז"ל האי פירושא ותו דאכתי תיקשי להאי פירושא מאי איכא בין חכמים לת"ק ואפשר לפי פי' זה דלא גרסי' ברישא

סתווניות וקצת רמז מצאתי לזה בסמ"ג מל"ת סי' רמ"ב שלא הביא בבא דסתוניות או שמא גרסא אחרת היתה לו להרמב"ם ז"ל בסוגיית הגמ' דכן משמע מפי הר"ן ז"ל שיש גירסא אחרת [עי' מ"ש מנימוקי הגרי"ב] מדכתב כך גרסינן בהלכות הרמב"ן ז"ל וה"פ דבהא פליגי ת"ק פליג אדר"ש בן אלעזר בתרוייהו דס"ל לת"ק דבין דרכו ליאכל ובין אין דרכו ליאכל אסור בו ולא ביוצא ממנו ור"ש ס"ל דבשדרכו ודרך היוצא ממנו ליאכל אסור בשניהם ובשאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל אסור ביוצא ממנו ולא בו ובהא מפיק ליה לת"ק לגמרי ור' יהודה בן בתירא ס"ל כר"ש בדרכו ודרך היוצא ממנו ליאכל דאסור בשניהם ופליג עליה בשאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל דלר' יהודה בן בתירה לא שני ליה ומיתסר נמי בתרוייהו ולר"ש בן אלעזר שאני ליה ולא מיתסר אלא ביוצא ממנו ורבנן בתראי דמתני' היינו רשב"א ושריותא דידהו קאי אאין דרכו ליאכל דשרי הוא גופיה ומישמע לי דמש"ה משמע ממילתייהו דאה"ג קאי מדקתני סתמא וחכמים מתירין דמשמע דאתרוייהו פליג ובמאי דקא שוו ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרו אינהו ומש"ה פשיטא דאסתוניות קאי דאיכא טעמא להתירא דמשום שאין דרכן ליאכל איכא למימר דלא נתכוון אלא ליוצא מהן דאתמרים דשוו נמי תרווייהו לאיסורא ליכא למימר דשרו רבנן בתראי מן התמרים דלישרי בתמרים גופייהו דליכא טעמא להתירא עכ"ל הר"ן ז"ל וז"ל תוס' ז"ל על סוגיית הגמ' אע"פ שנראה שנפל טעות בדפוס בלשונם ז"ל המעיין יתקן כפי שכלו. וזהו חכמים היינו ת"ק דשרי בדבש תמרים איכא בינייהו דתניא וכו' כל שדרכו ליאכל כו' ומיירי דשם תולדתו עליו דאל"כ לית ליה לרשב"א ענבים מותר ביין וכל שאין דרכו כגון סתוניות שאין דרכן ליאכל וחומץ שלהם דרכו ליאכל נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו ת"ק לית ליה דר"ש וחכמים אית להו דר"ש דדוקא בדבש תמרים ודאי לא סברי כותיה אלא מדינא דסתוניות וה"ק וחכמים מתירין בתמרים לאכול דבשן אבל בסתוניות לא שרינן וקשה דה"ל למיתני וחכמים אוסרין בסתוניות. והר"מ פי' לפי מה שפירשתי דסתוניות אין דרכן ליאכל אלא היוצא מהן יש לפרש ת"ק ור' יהודה בן בתירא לית להו דר"ש בן אלעזר דאינהו אסרי בסתוניות גופייהו ואיהו לא אסר אלא ביוצא מהן וחכמים אית להו דר"ש. וי"מ איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש וכו' משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהן ראויין אסור בהן ומותר ביוצא מהן הא נדר מדברים שאינם ראויין ליאכל אסור בין בהם בין ביוצא מהם וחכמים מתירין עכ"ל ז"ל כפי מה שהורוני מן השמים להגיה לשונם ז"ל. ואפשר כי זה הפירוש האחרון שכתבתי בשמם הוא ג"כ פירוש הרמב"ם ז"ל ובזה נתיישב קצת וכזה כתב ג"כ בתוספת יום טוב בקיצור. וכתב הר"ן ז"ל ואיכא למידק ת"ק מני לא ר' יוסי ולא

רבנן דהא אמרינן לעיל בפלוגתא דקום וחלב דכל היכא דקרו ליה קומא דחלבא אסור אפילו לרבנן ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר אלא ל"ד דאילו גבי קום דחלב הקום לא נשתנה מצורה לצורה דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב באותה צורה עצמה היה אבל הכא הרי נשתנה הגוף הרשב"א ז"ל. ועוד דבקום כי קרו ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרוי ליה ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה אבל הכא כי אמרי דבש תמרים וחומץ סתוניות לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהם אלא להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר ע"כ. ובסמוך אכתוב בעזה"י דברי הירוש' על ר' יהודה בן בתירא. אחר זמן באו לידי משניות הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ומצאתי שכתב וחכמים מתירין פי' חכמים סוברים שהנודר מן הסתוניות דעתו על החומץ ובנדרים אין הולכים אחר דברים שבלב ועל כן החומץ מותר כיון שלא פי' בשפתיו ובסתוניות עצמן מותר כיון שלא היה לבו עליהן כי בנדרים צריך שיהא פיו ולבו שוין והת"ק סובר שדעתו היתה על הסתוניות עצמן ועל כן אסור בהן ע"כ. ועיין במ"ש בית יוסף ביורה דעה סימן רי"ז דף רנ"ח עמוד ד':

משנה ט

מן היין מותר ביין תפוחים. דסתם יין דענבים וכן סתם שמן הוא שמן זית וכן סתם דבש הוא דבש דבורים וכן סתם חומץ הוא מיין טוב שהחמיץ כרישין פי' רש"י ז"ל קטנים ע"כ. קפלוטות פי' בערוך כרישין שיש להם ראש קרויין קפלוטות בלשון יון קורין לראש קיפלי ירושלמי מתני' מקום שאין קורין לקפלוטות כרישין אבל במקום שקורין לקפלוטות כרישין לא בדא לכן צריכא אפי במקום שקורין לקפלוטות כרישין מן הכרישין מותר בקפלוטות ע"כ:

מן הירק. וכו' ירושי ס"פ ששי דשביעית:

מותר בְּיַרְקוֹת שדה. מצאתי מנוקד היו"ד בפת"ח והרי"ש בשב"א והטעם מפני שהוא סמוך:

שם לָווי כך נקד ה"ר יהוסף ז"ל וכתב נ"ל לפרש שר"ל אינו שם שלהם אלא זה השם הוא שאול אצלם עכ"ל ז"ל:

מפני שהוא שם לווי אבל בשביעית מתהפך הענין וכדפי' רעז"ל ומשמע מתוך פירושו ז"ל אשר כאן דאין מביאין ירק מח"ל ועיין במ"ש בפ"ו דשביעית סימן ה':

משנה י

מן הגריסין אסור במקפה ור' יוסי מתיר. ירושלמי מ"ט דר' יוסי שם אמו קרוי עליו על דעתיה דר' יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטון מ"ט דר' יהודה בן בתירא שם בנו קרוי

עליו מסתברא ר' יהודה בן בתירא יודה לר' יוסי ר' יוסי לא יודה לר' יהודה בן בתירא ר' יהודה יודה לר' יוסי שם בנו לא כ"ש שם אביו ר' יוסי לא יודה לר' יהודה בן בתירא לא אמר אלא שם אביו הא שם בנו לא ע"כ. ועיין על ירושלמי זה בבית יוסף דיורה דעה סימן רי"ז דף רנ"ח עמוד ד' ודף רנ"ט עמוד א'. עוד שם בירושלמי מן הגריסין אסור במקפה והוא שיהו רובן גריסין מן המקפה אסור בשום והוא שיהו רובן שום והכא את מהלך אחר הטעם והכא את מהלך אחר הרוב ע"כ. ופי' הרא"ש ז"ל מן המקפה מותר בגריסין לפי שאין עושין גריסין לבדן מקפה אלא מכמה מינין עושין מקפה ע"כ: אשישים פי' רש"י ז"ל פת שמעורבת בה קמח עדשים ורעז"ל תפס לעיקר פי' הרא"ש ז"ל. והרמב"ם ז"ל פי' אשישים עדשים טחונים. ובירושלמי ר' יוסא אזל לגבי ר' יוסי ואפיק קומוי טלופחין מקליין וטחינן ומגבלן בדבש ומטגנן א"ל אינון אשישין שאמרו חכמים. מה שכתוב בפי' ר"ע ז"ל ואין הלכה כר' יוסי בתרתי באבי דמתני' נלע"ד שהוא טעות וצריך להגיה בתלתא באבי:

חטה חטים שאיני טועם אסור בהן בין קמח בין פת. מיתור לשונו שהזכיר שתיהן נאסר. א"נ משום דחטה משמע פת אפויה דפת חטה מיקרי דחד גופא נמי הוא אבל חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים חלוקים ביחד וכן נמי גריס משמע מבושל גריסין משמע נמי חיים וכי אמר שניהם נאסר בכל ולפי זה ר' יהודה לא פליג את"ק וז"ל רש"י ז"ל ר' יהודה אומר אמר קונס גריס או חטה וכו' ס"א גריס וחטה בוי"ו והפירוש דכיון דלא אמר חטה חטין גריס גריסין קסבר מבושלין משמע חיים לא משמע ור' יהודה לא פליג עליה דת"ק וז"ל הר"ן ז"ל מותר לָכוֹס חיים שהכוסס אינו כוסס אחת אחת בפני עצמה אבל פת כיון שהוא גוף אחד חטה מיקרי והכי אמרינן בירוש' אמר ר' יוסי אורחא דבר נשא מחמי פתא נקטיה ומימר בריך דברא הדא חטתא ע"כ. ולכולהו ר' יהודה לאו לאפלוגי אתא אע"ג דקתני אומר. וביד שם פ"ט סימן ט'. גמ' תניא רשבג"א חטה שאני טועם אסור לאפות ומותר לכוס חטים שאני טועם אסור לכוס ומותר לאפות חטה חטים שאני טועם אסור בין לכוס בין לאפות גריס שאני טועם אסור לבשל ומותר לכוס. גריסי' שאני טועם אסור לכוס ומותר לבשל גריס גריסי' שאני טועם אסור בין לבשל בין לכוס ע"כ:

פרק ז

משנה א

הנודר מן הירק וכו'. ר"פ כל הבשר ור"פ השולח. וביד פ"ט דהלכות נדרים סימן ו' י'. ובטור י"ד סימן רי"ז. ועיין בקולון שרש קע"ז:

מותר בדלועין. דלא הוי ירק אלא פרי:

ור' עקיבא אוסר. בגמ' פריך אמאי אוסר ר' עקיבא הא מכל מקום מן ירק נדר ודלועין לא איקרו ירק ומסיק באומר ירק המתבשל בקדרה עלי ומש"ה אסר ליה ר"ע אף בדלעת ורבנן סברי כל מילתא דצריך שליחא לאימלוכי עלה לאו מיניה הוא ור' עקיבא סבר מדממליך עלה ש"מ מיניה הוא ומ"מ מודה ר"ע אם אכל דלועין אינו לוקה דליכא מלקות דלא יחל דברו הואיל וצריך לאימלוכי עליה:

א"ל לר"ע והלא אומר הוא אדם לחברו קנה לנו ירק וכו' כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

אמר להם שמא כן הדבר שמא אומר הוא לו לא מצאתי אלא קטנית בתמיה ומוכח בגמרא דרשב"ג הוא דפליג אר' עקיבא ופסק הר"ן ז"ל כר' עקיבא דהא סתם לן תנא בר"פ כל הבשר כותיה כדכתבינן התם ואע"ג דלא ידעינן אי מחלוקת ואח"כ סתם אי סתם ואח"כ מחלוקת אפ"ה נקטי' כותיה חדא דמחמיר ועוד דהא מפרש בגמ' דמאן דפליג עליה דר' עקיבא יחידאה וקיימא לן הלכה כר' עקיבא ע"כ:

וקטנית אינם בכלל ירק מלות הללו מחקם ה"ר יהוסף ז"ל:

ואסור בפול המצרי לח דהוי מין ירק ומותר ביבש שהוא מין דגן:

משנה ב

הנודר מן הדגן ס"פ מי שהפך ברייתא:

ר' מאיר אומר הנודר מן התבואה פי' בהא ודאי מודינא לך שהמודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל וכו': ובגמ' א"ר יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין ולא תימא לרבנן אע"ג דדגן לא משמע להו אלא חמשת המינין תבואה כל מילי משמע כדקאמר בגמרא בתר הכי ותהיה סברת רבנן ור' מאיר הפוכה בתבואה ודגן: ומפ' בגמ' דדוקא תבואה סתם אבל תבואת שדה משמע כל מידי הגדל בשדה אפי' פירות וירק. וביד פ"ט דהלכות נדרים סימן ט':

משנה ג

הנודר מן הכסות מותר בשק וכו' ביד פ"ח דהלכות נדרים סימן ח' ושם פ"ט כולה מתני' עד סוף סימן ה' בסימן ט"ו י"ו. וכן בטור י"ד בסוף סימן רי"ז וראש סימן רי"ח:

אניצי פשתן בערוך הביאו ג"כ בערך עניצי בעין. ובגמ' תני כיצד אמר ר' יהודה הכל לפי הנודר היה לבוש צמר והצר פי' מחמת כובד המלבוש או מפני שהיה צר עליו ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן פי' וה"ה צמר ואמר קונם פשתן או צמר עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון וכתב הר"ן ז"ל ומסתברא לי דברייתא פליגא אמתני' בסבריה דר' יהודה דתנא דמתני' ס"ל דר' יהודה מודה לת"ק דכל היכא דליכא הוכחה לבישה משמע ולא טעינה ור' יהודה דברייתא משמע דס"ל דלמישרי טעינה נמי בעי הוכחה אבל כל היכא דליכא הוכחה אסור אפילו בטעינה ומסתברא דכמתני' קיימא לן הלכך סתמא לבישה משמע ולא טעינה אבל היה טעון ומתוך כך נדר אסור בטעינה ומותר בלבישה זהו מה שנ"ל ודברי הרמב"ם ז"ל אינם כן בפ"ח דהלכות נדרים עכ"ל ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל טען והזיע והיה ריחו קשה וכו' אבל בנודר סתם דרישא לא משמע אלא ללבוש ובהא לא קאמר ר' יהודה ע"כ. וכתוב בתוס' יו"ט אבל הרמב"ם ז"ל מפרש דלמישרי טעינה נמי בעי ר' יהודה הוכחה כגון שיהא לבוש ומיצר לו שהמלבוש היה צר ונצטער בו ואמר קונם וכו' אבל כל בסתם נאסר בין בלבישה בין בטעינה ע"כ. ועוד כתב הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בפסקיו וז"ל קפסיק חד מרבוותא כר' יהודה וכן מסתבר אע"ג דתני לה ביחידאה לית לן ראיה דפליגי רבנן עליה ועוד הא סתם תנא הכל לפי הנודר דתנן באידך פרקא שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה עכ"ל ז"ל:

משנה ד

מותר בעליה דברי ר"מ. ירושלמי נראין דברי ר"מ בעירוני:

משנה ה

דרגש מפרש בגמ' ערסא דצלא פי' מטה של עור אבל אינה חשובה כל כך ולהכי תניא דאבל אינו כופה אלא זוקפה על שני כרעיה ודיו הואיל ואינה חשובה והלכך אמרי' במתני' דמותר בדרגש שאינה מטה חשובה והא ערסא דצלא יש לו קרביטון פי' לולאות וקושרין הרצועות בארוכות ושוכבין עליו ופליג רשב"ג בברייתא על דרגש דאבל דצריך להתיר קרביטיו והוא נופל מאליו ואין לך כפיה גדולה מזו:

הנודר מן העיר וכו' הרא"ש פ' כיצד מעברין דף ק"כ:

ואסור ליכנוס לעבורה דעבורה דמתא כמתא דמיא ואין מודדין תחום שבת אלא מן הע' אמה ושירים והלאה ויליף לה ר' יוחנן מקרא דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו האי ביריחו אי אפשר לומר ביריחו ממש דהא כתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת בתחומה נמי אי

אפשר לומר דהא קרא קרי לתחום העיר חוץ לעיר דכתיב ומדותם מחוץ לעיר אלא ודאי ש"מ בעבורה של עיר:

מן האגף ולפנים מפרש בגמרא דאע"ג דלגבי נגעים אסקופת הבית החיצונה פי' הנשארת חוצה כשהדלת ננעלת הוי כלפנים שאני התם דכתיב מן הבית יתירא לאשמועי' עד שיצא מן הבית כולו אבל גבי נדרים מותר מן האגף ולחוץ ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל יש ס"א מותר מן האגף ולפנים ע"כ:

משנה ו

קונם פירות וכו' פי' משום דקיימא לן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם פי' כפי מה שידברו אנשי המקום ההוא בזמן ההוא ואחר כונת הנודרים ואם הוא לשון תורה כפי מה שיצא ממשמעותו והשתא מפרש לשון תורה כיצד. ובפירקין דלעיל פי' לשון בני אדם. ואחר כונת הנודר כבר נתפרש לעיל סי' ג'. ואיתא בפ' השותפין (נדרים דף מ"ז) ובפ' הנודר מן המבושל (נדרים דף נ"ב) והתם מפ' דאע"ג דקתני אסור בחלופיהן ובגדוליהן ה"ה דאפילו ביוצא מהן אסור דהא אלו קתני ואלו דוקא כדכתבינן בפירקין דלעיל סי' ז' אלא דהכא חלופיהן עדיפא ליה לאשמועי' דאע"ג דלא הוו גופייהו כגדולין דמו. אבל גבי סיפא בשאני טועם דקתני מותר בחלופיהן ובגדוליהן מספקא לן אי ביוצא מהן אסור דהא טועם מגופייהו קאמר או אי ביוצא מהן נמי מותר וכתב שם הר"ן ז"ל ואיכא מ"ד דהיינו טעמא דאסור ביוצא מהן משום דכיון דנחית כולי האי לדיוקא משמע דדעתיה אכל מאי דנפיק מינייהו. וכי תימא תינח בשאני טועם כיון דלא צריך וקאמר אפושי איסורא הוא אבל שאני אוכל מאי איכא למימר דהא כיון דלא סגי ליה אי אמר קונם פירות האלו דאי הכי משמע בין באכילה בין בהנאה ואיהו לא בעי למיסרינהו אלא באכילה הלכך כי אמר שאני אוכל ליכא שום הוכחה למיסר אפילו ביוצא מהן איכא למימר דכיון דה"מ למימר קונם פירות האלו באכילה עלי וקאמר שאני אוכל אף יוצא מהן משמע ואמרו לפי זה דבשבועה דלא מצי למימר באכילה עלי דלשון נדר הוא ועל כרחיה אית ליה למימר שאני אוכל לא מיתסר ביוצא מהן ואחרים אומרים וזהו ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל דל"ש נדר ול"ש שבועה דלאו משום יתורא דלישנא הוא אלא שהלשון בעצמו מוכיח כן דלשון שאני אוכל ושאני טועם משמע שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהן עכ"ל ז"ל. והוא ז"ל סובר דאפילו החליפן אחר אסור בחלופיהן דכיון שפרט ואמר אלו שוינהו עליה כהקדש. אבל הרא"ש וסמ"ג ז"ל סוברין דדוקא היכא דהחליפן הנודר עצמו לכתחלה אסור אבל אם החליפן אחר מותרין לנודר כדין שאר איסורי הנאה שלא קנסו אלא למחליף עצמו בלבד. ואיתא למתני' נמי בסוף פירקין. וביד כולה

מתני' עד סוף סימן ז' פרק ה' דהלכות נדרים סימן י"ג י"ד ט"ו. ובטור י"ד סימן רי"ו. וכתוב בשו"ע ריש סימן רי"ו אסור בגדול גדוליהן אבל חליפי חליפין מותרין ע"כ וז"ל ספר הלבוש שם אסור בגדולי גדוליהן שהכל בכלל אלו הן אבל חליפי חליפין מותרין דחלופיהן דוקא הוי כמו דמי הקדש ותופס דמיו והוי כמו אלו ולא בחליפי חליפין וכן בגדולי גדולין אם הוא דבר שזרעו כלה גדולו גדוליו מותרין שאינם בכלל אלו ע"כ. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל בדבר שזרעו כלה פי' אגדולין קאי ולא אחליפיו ע"כ:

אפילו גדולי גדולין מחק הרב הנזכר מלת אפילו וגם ממתני' דבסמוך. ועיי' בהר"ן ז"ל. וז"ל בקיצור קונם פירות האלו עלי משום דכיון שפרט הדברים הנאסרין עליו שוינהו עליה כהקדש ומש"ה מיתסר בחלופיהן ובגדוליהן כי היכי דחליפי הקדש וגדוליו אסירי דל"ד לנודר סתם מן התאנים ומן הענבים שכיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאן עליו הקדש שלא נתכוון אלא מאכילת אותו מין ומש"ה לא מיתסר בחלופיהן ובגדוליהן אלא בפורט כי הכא דאמר פירות האלו והה"נ דאי אמר פירות מקום פלוני או פירותיו של פלוני דכיון דייחד הרי הוא כפורט ואסור בחלופיהן ובגדוליהן. שאני אוכל שאני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן דנהי דשאני אוכל שאני טועם מפיש איסורא אפ"ה לא מיתסר בחלופיהן ובגדוליהן דהא כי אכיל חליפין וגדולין לא טעים הנהו פירות דאסר עליה ע"כ. עוד כתב בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גדולי גדולין אסורין:

משנה ז

קונם מעשי ידיך עלי וכו' אסור וכו' אשמועינן רבותא דמייחד פירותיו של פלוני כי הכא דייחד מעשי ידי אשתו כאומר אלו דמי ומיתסר בחליפין ובגדולין ולא תיקשי ידיה דבר שאין בו ממש הוא דאיכא לאוקומה באומר קונם ידיך לעושיהם אי נמי מעשי ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו כתב הרב רבינו יונה ז"ל דלא מיתסר אלא בכנגד מעשי ידיה שאם אשתו טחנה ואפתה ומכרה לחם להיות מעות שכנגד טחינה ואפיה שלה ודכנגד חטים שלו הר"ן ז"ל. ופי' רש"י ז"ל מעשי ידיך עלי ונתנו לה פירות בשכר מעשי ידיה הואיל ואמר עלי אסור בחילופיהן ובגדוליהן וכו' וכתוב בתויו"ט אסור בחלופיהן כו' אבל הר"ן ז"ל כתב לעיל דדוקא האלו שמייחד וכו' כדכתיבנא ליה ואזילנא ומסיימנא ליה אנא: וזהו סיום לשון הר"ן ז"ל שאיני אוכל שאיני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן. בהך סיפא נמי אשמעי' רבותא טפי ממתני' קמייתא דאע"ג דאמר אלו כיון דאסיק דבוריה דשאיני אוכל שאיני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן דהא מעשי ידי אשתו כאלו דמי וכדכתיבנא ואפ"ה קתני עלה שאיני אוכל שאיני טועם מותר

בחלופיהן ובגדוליהן אבל שאני אוכל דמתני' דרישא לא קאי אאלו וראיה לדבר בפ' הנודר מן המבושל דבעינן למפשט בעיין דשאני אוכל דוקא מדקתני מותר בחלופיהן ובגדוליהן דמשמע הא ביוצא מהן אסור ואי איתא דשאני אוכל דרישא קאי אאלו היכי פשטינן מינה שאני הכא דאמ' אלו אלא ודאי כדאמרן עכ"ל ז"ל. ובטור י"ד סימן רי"ו:

משנה ח

שאת עושה ואני אוכל עד הפסח שאת עושה ואני מתכסה עד הפסח כך הגיה הרב יהוסף ז"ל על פי רוב הספרים. וכתב פי' קונם כלומר קרבן יהא עלי מה שאת עושה ואני אוכל וכו' ע"כ:

אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח כך צ"ל. והוא סוף המשנה וסימן הטי"ת צריך למחוק אותו מקודם מלות אחר הפסח ולכותבו אחר מלות אחר הפסח. ובטור כולה מתני' עד סוף הפרק סוף סימן ר"ך:

משנה ט

שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את כצ"ל בפי' רע"ב ז"ל ואיתא בפ' ואלו מותרין (נדרים דף ט"ו ע"א) ע"ב:

עד החג סתם חג הוא חג הסוכות בכולהו דוכתי בר ממקומות מיוחדין ורשומין היכא דמוכח כגון ההיא דואכלנו ולדה שלמים בחג דבפ"ז דעדויות ובפ"ג דתמורה:

הרי זה בלא יחל דברו שם ר"פ ואלו מותרין כתבתי דבל יחל הוי מדרבנן. ולרב יהודא דאמר התם בגמרא דהאומר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דלא יישן היום שמא יישן למחר הכי מיפרשא מתני' דקתני הלכה אתר הפסח בלא יחל דברו פי' אם עברה ונהנית לפני הפסח ועברה והלכה לאחר הפסח עוברות משום בל יחל אבל לעולם לכתחלה אין מניחין אותה ליהנות לפני הפסח שמא תעבור על התנאי ותלך לבית אביה אחר הפסח: וביד פ' עשירי דהלכות נדרים סי' י"ב י"ג:

פרק ח

משנה א

קונם יין שאיני טועם היום וכו' עד סמוך לסוף סי' ה' ביד פ' עשירי דהלכות נדרים. ובטור י"ד סימן ר"ך:

ושבת לשעבר גמ' פשיטא שהוא אסור לשבת הבאה שדינה כלשעבר ומשני מהו דתימא יומא דשבתא קאמר ולא כיון לאסור עצמו אלא ימי החול קמ"ל:

ור"ח להבא פי' מותר בו ובגמרא פריך פשיטא שהוא מותר בר"ח הבא ומשני כי איצטריך לחדש חסר דכיון דחדש הבא הוא חסר נמצא שזה הוא מלא וכיון שזהו מלא ר"ח הבא הוא שני ימים והראשון הוא לתשלום חדש זה ואימא יאסר בו קמ"ל והולכין אחר לשון בני אדם וקרו ליה ריש ירחא ולא סוף ירחא. ורבינו עובדיה ז"ל גם כן הסכים בפירוש משנתינו לפי' הרא"ש והר"ן ז"ל אבל רש"י ז"ל פי' מתני' שהיה עומד ביום שבת עצמו או ביום ר"ח עצמו או ביום ר"ה עצמו ונדר והוא פי' שני להרא"ש והר"ן ז"ל ודחו אותו:

ור"ח להבא וכו' הגה"ה ס"א שֶׁלַּבָּא ה"ר יהוסף ז"ל:

ר"ה לעתיד לבא לשון העולם לומר חדש הבא ושנה העתידה. וכתב רש"י ז"ל בפ"ק דר"ה דף י"ו ור"ח להבא הוא ר"ח שעבר עתה בקרוב ע"כ וכן כתב שם הר"ן ז"ל וז"ל רש"י ז"ל כאן ולהכי קרא לעתיד לבוא לפי שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים שהוא זמן אחר ולהכי קאמר לעתיד ולא קאמר להבא ע"כ:

אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר פי' רש"י ז"ל אסור בכל השבוע הבא ואותה שנה שביעית שהוא עומד נמנית לשבוע שעבר להכי קרי לה שעברה ע"כ ואזיל לשיטתיה ז"ל:

שבוע אחד כצ"ל:

אסור מיום ליום כלומר הקף אחד וביום אחד אסור מעת לעת וגם באומר שבת אחד חדש אחד וכו' לא סגי בשיגיע יום ההקף אלא בכולן אסור עד מעת לעת. ואם אמר קונם יין שאיני טועם יום בעיא בגמרא אי דיניה כהיום ומותר לכשתחשך או אי כיום אחד ואסור מעת לעת וממתני' ליכא למשמע מינה מידי דמדיוקא דרישא דקתני היום שמעת מינה הא יום כיום אחד דמי ומדיוקא דסיפא דקתני יום א' אסור מעת לעת שמעת מינה הא יום כהיום דמי וחד דיוקא מינייהו דוקא ולא ידעי' היא מינייהו אלא דנקטינן לחומרא מספקא וכן פירש רע"ב ז"ל:

משנה ב

עד הפסח אסור עד שיגיע מותר כשיגיע ה"ל למיתני אלא משום דבסיפא שייך למיתני אסור נקט ברישא נמי אסור הרא"ש ז"ל אלא ששם חסר מלות מותר כשיגיע:

עד שיהא לקמן סי' ה' גבי יין פליג ר' יהודה:

עד פני הפסח יש במשמעות לשון זה שלשה עניינים [עי' בתויו"ט ד"ה ר"מ וד"ה ר"י]. וכתב כאן הר"ן וגם שם דהרמב"ם ז"ל פסק בפ' עשירי מהלכות נדרים דהחומר עד פני אינו אסור אלא עד שיגיע כר' יוסי דקיימא לן כותיה לגבי ר"מ לפום מאי דאמרינן

מוחלפת השיטה אבל הרמב"ן ז"ל פסק דאסור עד שיצא דאמסקנא דקדושין סמכינן ע"כ קיצור לשונו ז"ל. ובירושלמי נמי פריך לה הבא והתם ור' יוחנן משני דמוחלפת השיטה ומשמע דר' זעירא תירץ כמסקנא דבגמ' דידן דבקדושין. ובכאן לא פי' מאומה הרמב"ם ז"ל רק פסק כר' יוסי. ובטור י"ד סימן ר"כ ובח"מ סימן מ"ג:

משנה ג

עד הַמַּסִּיק המ"ם גרסינן לה בניקוד קמץ וברפיון דאי לא משמע שם תואר לאיש הפועל ומסיק וחובט הזתים:

זה הכלל וכו' וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל דלא קאי אהא דלפניו שהרי כשאמר לשון זה גם בדבר שזמנו קבוע אינו אסור אלא עד שיגיע אלא מילתא באנפי נפשה היא על האומר עד שיהא שאינו אסור אלא עד שיגיע בדבר שאין זמנו קבוע ע"כ:

וכל שאין זמנו קבוע כגון קציר ובציר ומסיק דזימנין דהוו חריפי וזימנין דהוו באפלי. וז"ל הר"ן ז"ל עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע כלומר אפי' אמר עד שיהא וכדקתני טעמא זה הכלל כל שזמנו קבוע כלומר שיש להמשכתו זמן קבוע כגון פסח שקבעה בו תורה שבעה ימים כי אמר עד שיהא אסור עד שיצא דכיון דידע זמן המשך איסורו אוסר עצמו בו וכל שאין זמנו קבוע כגון קציר בציר מסיק שאין להן זמן קבוע שיהו נמשכין אותו זמן ולא יותר אפי' אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע שאין אדם אוסר עצמו בזמן שאין לו קצבה ע"כ. ועיין במ"ש במתני' דבסמוך בשם הרא"ש ז"ל. ובטור י"ד סימן ר"כ:

משנה ד

עד הקיץ עד שיהא הקיץ גם קיץ אין זמנו קצוב הלכך בכל ענין עד שיתחיל קאמר. והרב ר' אליעזר ממיץ דקדק מדקתני גבי קיץ עד הקיץ עד שיהא וגבי קציר ובציר ומסיק לא קתני עד שיהא אלמא דוקא קתני דקציר ובציר ומסיק זמן משיכתן ידוע כמו פסח ואי אמר עד שיהא עד שיעבור אבל קיץ אין לקיטת תאנים כאחד ואין קצב לזמן הקיץ. ולי נראה דזה הכלל קאי אכל הדברים השנויין במשנה והאי דלא קאמר בקציר ובציר ומסיק עד שיהא דכיון דתנא אינו אסור אלא עד שיגיע הוי כאילו תנא עד שיהא דהכי משמע לישנא באיזה לשון שאמר אינו אסור אלא עד שיגיע הרא"ש ז"ל. ופי' הרמב"ם ז"ל קיץ שם לימות השרב אבל היה מפורסם זה השם אצלם כל זמן בשול התאינים ע"כ:

בכלכלות כלכלה של תאנים ולא של ענבים. קיץ קרי ליה על שם שקוצצין אותן ביד:

עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות לא שיקוצו עראי אלא עד שיקוצו הרבה ומכניסין בכלכלות הרא"ש ז"ל ובגמ' תנא כלכלה שאמרו כלכלה של תאנים דמשום דמיקצצן

ביד לקיטתן קרויה קיץ ולא כלכלה של ענבים משום דלא מיקצצן ביד אלא ע"י סכין וההיא חתיכה מקרייא. ורשב"ג ס"ל דענבים נמי כשמתבשלין יפה יפה מקצצן נמי ביד כתאנים:

עד שיקפילו המקצועות היינו סכינים שנקפלין ונכנסין לתוך קתיהן כגון תער ולאחר שעבר הקיץ מקפלין אותם ומכניסין אותן לתוך קתיהן ומצניעין אותן לשנה הבאה והכי אשכחן דקרי קרא לסכינים מקצועות דכתיב יעשהו במקצועות ועל שם כך נקראין התאנים אחר שדרסום בעיגול קציעות רש"י ותוס' והרא"ש והר"ן ז"ל: פי' אחר בערוך שיקפלו המקצועות שחורזין הקציעות בקסמין. ובגמ' תנא עד שיקפלו רוב המקצועות וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל וגם שם ביד פ' עשירי:

עד הקציר וכו' כתב ה"ר יהוסף ז"ל בכאן לא אמר עד שיהא הקציר כי כבר שנה אותו למעלה עד הקציר אלא שבא עתה ללמד שאינו קציר אלא קציר של חטים לא קציר שעורים ע"כ:

הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה כאן הוא סוף המשנה וכאן הוא שראוי לכתוב סימן הה"א. ופי' הר"ן ז"ל הכל לפי מקום נדרו כלומר מסתמא בכל מקום מיקרי קציר חטים אבל אם במקום נדרו הורגלו לקרות לקציר שעורים קציר סתם הכל לפי מקום נדרו וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום נדרו שאם היה בהר הולכין אחר זמן של קציר של הר שאע"פ שאח"כ ירד לבקעה והגיע קציר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר אסור עד שיגיע קציר של הר ע"כ. וכתבו התוס' ובמקומות שיש קציר חטים וקציר שעורים עד שיתחיל קציר חטים דקציר המיוחד קאמר ע"כ. ובטור י"ד סימן ר"כ:

משנה ה

עד הגשמים וכו' פ"ק דתעניות דף ו':

רשבג"א עד שיגיע זמנה של רביעה מקל טפי ואמר עד זמן רביעה ואע"פ שלא ירדו גשמים וכתב הר"ן ז"ל דס"ל דכיון דאין לירידתה זמן קבועה שהרי לפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו ולא בירידתה ממש כך נראה בעיני ע"כ. ובגמ' א"ר זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים דמשמע ירידת הגשמים ומשמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים אבל אמר עד הגשם אפי' ת"ק מודה דעד זמן גשם וגם משמע רביעה ראשונה כן פי' רש"י והרא"ש ז"ל וגם הר"ן בלשון שני. ונלע"ד שהטיב לראות בספר תוספות יום טוב שהגיה בפי' רע"ב ז"ל הלכך הנודר עד הגשם אסור עד ר"ח כסליו [הגה"ה וכן הוא פסק הלכה בש"ע ובספר הלבוש סימן ר"כ סעיף י"ח] ושכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל והביא

עלה ג"כ הסוגיא דבגמ' שכתבתי אלא שכתב ומיהו לא סגי אלא עד זמן אחרון שהוא ר"ח כסליו אבל כשירדו אפי' בזמן הראשון סגי דכך הוא חשוב ירדו מזמן הבכירה ואילך כמו הגיע זמן רביעה שלישית וכך פי' הכ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהלכות נדרים אבל נמצא עכשיו שבעיקר דין השנוי במשנתנו לא באר הר"ב אימתי זמן ירידת גשמים שכשירדו עבר זמן נדרו אם נלך אחר הבכירה או אחר הבינונית גם הרמב"ם ז"ל בפי' לא ביאר בזה אבל בחבירו כתב כשירדו מכ"ג במרחשון ואילך שהיא הבינונית ובמתנות עניים החמיר ופסק עד ר"ח כסליו שהיא המאוחרת כמ"ש בפ"א מהלכות מתנות עניים והיינו טעמא דספק מתנות עניים להחמיר כמו שכתב שם הכ"מ ע"כ בקצור:

עד שיהיו גשמים נלע"ד דלא זו אף זו קתני לדעת רשב"ג ומה שכתב בתוספות יו"ט בשם הרא"ש ז"ל שנראה שהוא הפך ממה שכתבתי לא מצאתיו מבואר בהרא"ש ז"ל. וגם איתא למתני' בירושלמי דפירקין ודשקלים פי"ג ודשביעית פ' הפיגם וגרסי' תו התם תני ר' יוסי אומר כל דבר שהוא תלוי ברביעה כגון שנדר שלא למשול מנעלים בעי עד שירד ממש דודאי בגשמים נתן דעתו אבל נדר שאינו תלוי ברביעה עד שיגיע זמנה של רביעה סגי ע"כ:

ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח והלכה כמותו וכתוב בספר הלבוש בסימן ר"ך סעיף י"ט ואע"פ שאנו מפסיקי' מלומר משיב הרוח ותן טל ומטר מיום ראשון של פסח היינו משום דקיי"ל גשמים בחג סימן קללה ואין מתפללין על דבר שהוא קללה אע"פ שזמנם הטבעי עדיין עד שיעביר הפסח אבל בנדרים הלך לשון בני בני אדם ולשון בני אדם כן הוא שזמן הפסקת גשמים הוא משיעבור הפסח נ"ל עכ"ל ז"ל:

קונם יין שאיני טועם השנה ונתעברה וכו' עיקר רבותיה דתנא דאפילו נדר מתחלת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש דאי בנודר בר"ח שבט פשיטא דהשנה עד ר"ה משמע מיהו דוקא באומר השנה א"נ שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת היתה שהרי אם לא נהג באיסורו שנה זו משלם לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחלה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה האחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הלכך אם קיים אותו בשנה זו אין חדש העבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפילו באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העבור בכלל והביא ראיה מדתנן בפ' בתרא דערכין המוכר בית בבתי ערי חומה וכו' ומיהו לאו ראיה היא וכו' ע"ש בהר"ן ז"ל. ואיתה להאי בבא בריש פירקין ומפ' התם דאיכא למימר דהא קמ"ל דמ"ד הלך אחר רוב שנים דלא אית בהו עבור ולא ליתסר בעבורה קמ"ל:

עד ר"ח אדר. עד ר"ח אדר ראשון. עד סוף אדר. עד סוף אדר ראשון. כך היא עיקר הגירסא וטעמא משום דאדר סתמא ראשון משמע ואיכא דגרסי עד סוף אדר עד סוף אדר שני דלשני האדרים חשיב להו תנא כחדש אחד הלכך כי אמר עד ראש מיתסר עד ר"ח אדר ראשון וכי אמר עד סוף מיתסר עד סוף אדר שני הר"ן ז"ל. אבל הרא"ש ז"ל כתב דאותה גרסא נראה לו עיקר דלשני האדרים חשיב חד ירחא ולאידך גרסא ראש וסוף למה לי בחדא סגי ע"כ. וכן גרסת הרמב"ם ז"ל וגם בעל הטור ז"ל אבל בירושלמי בתרי באבי גרסי' ראשון וכן גריס הראב"ד ז"ל. ומוקמי' בגמרא למתני' דלא ידע דמיעברא שתא הלכך כי אמר סתם אדר ראשון משמע ולא שני שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט ובהכי אתיא מתני' בין לר"מ בין לר' יהודה דפליגי בברייתא בדידע דמיעברא שתא דלר"מ סתם אדר הוא השני ולר' יהודה סתם אדר הוא הראשון אבל בדלא ידע דמיעברא שתא ודאי מאדר הסמוך לשבט הוא דנדר אליבא דכ"ע אמנם עיין בבית יוסף י"ד סימן ר"כ שכתב שם דהרמב"ם ז"ל פסק כר"מ ומפני כך מחלק בין ידע שהיא מעוברת ללא ידע ונקטינן כותיה דסתם משנה כותיה. ובשלחן ערוך ובספר הלבוש שם סימן ר"כ סעיף ח' פסקו עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני וז"ל ספר הלבוש אמר עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני דשני אדרים במעוברת לא נחשבו אלא לחדש אחד והרמב"ם ז"ל חלק ואמר בד"א דעד ר"ח אדר ראשון שאינו יודע שהמשנה מעוברת שכיון שאינו יודע שהשנה מעוברת ודאי כשאמר עד ר"ח אדר לאדר הסמוך לשבט נתכוון אבל אם יודע שהיא מעוברת ואומר עד ר"ח אדר כונתו לר"ח אדר שני דס"ל דבלשון בני אדם אדר ראשון נקרא אדר ראשון ואדר שני נקרא אדר סתם וס"ל שכן ג"כ כותבין בגיטין ובשאר שטרות אדר ראשון כותבין אדר ראשון ואדר שני נקרא אדר סתם ע"כ:

אמר קונם יין שאני טועם. כבר כתבנו בכמה דוכתי דאיכא מאן דגריס שאיני ביוד וגם לגרסא זו יש לה על מה לסמוך:

אינו אסור אלא עד לילי הפסח. פי' אע"פ שפסח זמנו קבוע ואמר עד שיהא מ"מ לא נתכוין אלא וכו' הרב יהוסף ז"ל:

אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין. של ד' כוסות והא דאמרי' לעיל עד שיהא אסור עד שיצא היינו בשאר דברים חוץ מיין. ובטור י"ד סימן ר"ך:

משנה ו

אמר קונם בשר וכו' עד לילי הצום הא עדיפא מקמייתא שהרי אינו מגיע איסורו עד הצום וכי קתני עד לילי הצום לאו דוקא שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה של לילי הצום קאמר. הר"ן ז"ל:

ר' יוסי בנו אומר אמר קונם שום שאני טועם וכו' כצ"ל. ובטור יו"ד סי' ר"כ אבל הרמב"ם ז"ל השמיט דברי ר"י ודברי ר' יוסי בנו שסובר שאינם הלכה וכמו שפסק בפירוש המשנה. וכתב הר"ן ז"ל ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל דלית הלכתא לא כאבא ולא כברא דע"כ לא סתם לן תנא לא נתכוון זה אלא במילתא דמוכח כדקתני סיפא בהיו מסרבין א"נ כי הא דתנן טען והזיע דמודו בה רבנן משום דאומדנא דמוכח וכדפרישית בדוכתא ומכי אודו ליה רבנן לר' יהודה בהני אתא איהו השתא ואוסיף אפילו בנודר עד שיהא הפסח שאע"פ שמשמע עד שיצא תולין בדבר להקל ואומרים שלא קבע לו זמן זה אלא כדי לקיים מצוה שעל היין בליל זה ואתא בריה ואוסיף נמי דאפילו בשום דליתיה אלא תקנת עזרא אומדין אותו בכך ואפשר נמי דאבא פליג על ברא בהא מיהו רבנן ודאי לית להו לא כמר ולא כמר ולא משתמיט תנא וסתים כחמירתא אלא כקילתא והבו דלא לוסיף עלה ותנן נמי לעיל עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא ומדלא הדר ותני קונם שאני אוכל ושאני הולך עד הפסח וקתני סתם ש"מ סיפא בתר רישא גרירא דקתני קונם יין אלמא קונם יין שאני טועם עד הפסח ורבנן עד שיצא הוא הלכך הלכתא כותייהו עכ"ל ז"ל. אבל הרא"ה ז"ל כתב דכיון דהני נמי קתני להו גבי הלכתא פסיקתא דהיינו כולהו דיני דאומדנא דמייתי בתרה הני נמי הלכתא נינהו ואע"ג דתנן לעיל עד הפסח וכו' עד שיצא אפשר דלאו אקונם יין קאי וא"נ אמרת דעלה קאי אגב גררא דהני אחריני תנא עד שיהא הפסח דהתם לא אתא אלא לאשמועינן כוונת הלשון היאך היא ע"כ. וכפי מה שמצאתיו מוגה על ידי ר"ב אשכנזי ז"ל. והרא"ש ז"ל ג"כ כתב על דברי הרמב"ן ז"ל ובעיני נראה שאין לחלק דגבי ביתך שאיני נכנס וטפת צונן שאיני טועם אנו סותרין דבריו מפני כוונתו והנדר בטל לגמרי כ"ש שנלך אחר כוונתו לזמן נדרו וכונה זו בריאה וטובה שאינו רוצה להיות נמנע מהמצוה ע"כ:

משנה ז

קונם שאני נהנה לך. פי' משלך [הגה"ה אכן תימה לע"ד הוא אמאי תני לישנא קלילא דְמשַׁנְה ההבנה וכן בפ' בתרא נמי תנן קונם שאני נהנית לבריות אמאי לא תני מן הבריות גם שם בסוף הפרק אמאי לא תני שאיני נהנית מאבא ומאביך וכו' ושם לא שייך למימר משום לישנא קלילא דכ"כ קלילא היא זו כמו זו רק מ"ם תחת למ"ד:

זהו כבודי. לשנוא מתנות ופי' הר"ן ז"ל כלום אמרת אלא מפני כבודי ואני איני רוצה לקבל ע"כ ובפ"ד נדרים דף כ"ד דייק הא לא אמר הכי נדר הוי ואפילו ראב"י דאמר נדרי זרוזין הוי מודה בהא דלא הוי נדרי זרוזין דאמר ליה לאו כלבא אנא דמיתהנינא מנך ולא מיתהנית מנאי דמסתמא כיון שהוא רוצה לתת לו כור א' של חטים ושתי חביות של יין מסתמא כבר נהנה הוא ממנו הרבה וכן בסמוך הרי אני כאילו נתקבלתי יכול לומר לו לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי דמסתמא ההנהו הרבה מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה והתם הגרסא בין ברישא בין בסיפא כתוב להתיר במקום להפר אלא דאשכחן בקצת מקומות לשון הפרה משמש במקום התרה ושם פי' הר"ן ז"ל כלום אמרת אלא מפני כבודי שאתכבד על ידך בפני הבריות שיראו שאני חשוב בעיניך שאתה רוצה ליתן לי מתנה זהו כבודי שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן לי מתנה ואני איני רוצה לקבל ע"כ. וכתב עוד הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בפ' שבועות בתרא דף שי"א דדוקא מפני שאמר לו אם אין אתה בא ונוטל לבניך הוא דבעי למימר זהו כבודי הא אם אמר אם אין אני נותן לך דבר ברור הוא שלהנאתו של מקבל אמר ואם אינו רוצה לקבל ה"ז פטור ע"כ. והאי בבא תנייתא איתה נמי בפ' מי שאחזו (גיטין דף ע"ד) וכתב הר"ן ז"ל דמפרש התם דהיינו טעמא דיכול לומר הריני כאילו נתקבלתי משום דלהרווחא דידיה מכוין והא לא איצטריך ודוקא כשהבנים סמוכין על שלחנו דבכי ה"ג שייך למימר דלהרווחא דידיה מכוין שלא יצטרך להוציא משלו לצרכן והא לא איצטריך ובכי הא יכול לומר כן אבל אם אין הבנים סמוכין על שלחן אביהן הוי איפכא דלהרווחא דידהו קא מיכוין וכל שאמרו הם הרי אנו כאילו התקבלנו התירו הנדר ואילו אמר האב כן אין בדבריו כלום עכ"ל ז"ל. וכתוב בספר הלבוש י"ד ס"ס רל"ב וז"ל ולי נראה דלפי כאן דאיכא דפליג שנכתוב בסמוך אפילו אין הבן סומך על שלחן אביו יכול האב למחול ולומר התקבלתי דה"נ יאמר כלום אמרתי אלא שתעשה רצוני ועכשיו שאיני חושש אם תתן לבני או לא תתן הרי הוא כאילו קיימת נ"ל ע"כ. עוד כתוב שם וז"ל ואין להקשות אלו נדרים דקונם שאם אין אתה נוטל ממני או קונם שאם אין אתה נותן לי מ"ש מן המזמין את חברו שיאכל אצלו דלעיל רפ"ד נדרים דחשיב לנדר של זרוז ואינו נדר אע"פ שאין זה אומר לו הריני כאילו אכלתי וכו' או כלום אתה עושה אלא לכבודי זהו כבודי שלא אוכל עמך דאין זו קושיא דודאי גבי מתנה שייך לומר זהו כבודי שלא אטול כלום כי תהלות לאל כבר יש לי רב ואיני צריך לך ואני מחזיק לך על זה כאילו קבלתי המתנה ואין נוגע בזה בכבוד הנותן כמו שאמר עשו ליעקב דודאי היתה כונתו לכבדו בפניו ולא היה נוגע בכבודו אבל במזמין אם יאמר המוזמן זהו כבודי שלא אוכל עמך הרי נוגע

בכבוד המזמין כאילו א"ל שאינו ראוי שהוא יאכל עמו והוי פוגע בכבודו שהרי כן דרך העולם אפילו מלכים ושרים ויועצים דרך ארץ מכבדין אותן בסעודה באכילה ושתייה והוא כבודם וכבוד המזמינים שאוכלים עמו לכך אפילו בלא תשובת המוזמן אינו אלא נדר של זרוז מה שאין שייך כאן שאם לא ישיב לו כלום נדרת כו' דילמא הך בקושטא קאמר ולנדר איכוון וכן בסיכא אם לא יאמר קבלתי שמא זה לנדר ממש איכוון שהיה צריך לזה ועכשיו נמלך מפני שאין צרך לו עכ"ל ז"ל. וראיתי שהגיה הרב ר' יהוסף ז"ל אם אין אתה נותן לבני כור אחד של חטים וכו' ומחק מלת בא מהאי סיפא. ובירושלמי משמע דאף בבבא קמייתא פליגי ר"מ וחכמים וכן פי' הר"ן ז"ל. וז"ל שם בפ"ד נדרים דף כ"ד ואמרי' בירושלמי דר"מ דפליג באידך בבא דסיפא פליג נמי ברישא ומפ' התם במאי פליגי דגרסי' התם א"ר זעירא בסתם חלוקים במה אנן קיימין אם כשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי כלומר כשזה אומר כלום אמרת אלא מפני כבודי מדיר חולק עליו ואומר לו לא אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתקבל מתנה ממני ד"ה. אסור אם כשזה אומר מפני כבודך וזה אומר מפני כבודי דכ"ע לא פליגי דשרי כינן קיימין בסתם ר' מאיר אומר סתם כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי ורבנן אמרין סתמן כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך עכ"ל ז"ל. ובבית יוסף י"ד סימן רל"ו כתב בשם הריב"ש ז"ל דעל כרחין לא בעי הכא דלימא זהו כבודי אלא מפני שתלה נדרו בקבלתו ואמר אם אין אתה נוטל הא אמר אם אין אני נותן לא אמר אלא להנאתו של מקבל ואם לא רצה לקבל פטור ע"כ וקרוב הוא למה שכתבתי בסמוך בשם הר"ן ז"ל. אבל התוס' כתבו נגד הירושלמי דברישא מודה ר"מ דקאמר אם [כו' עי' בתוי"ט]. ובטור יורה דעה סימן רל"ב. וכתב הר"ן ז"ל שם בפ"ד נדרים בשם הרשב"א ז"ל דדוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאילו נתקבלתי דכיון שאפילו היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתים דאפוכי מטראתא למה לי אבל בבטול מעשה כגון שאמר נכסי אסורין עליך אם תלך למקום פלוני לא שייך למימר הכי לומר לך והרי הוא כאילו הלכת שאי אפשר ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר לו כך שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך אם לאו כבר נשלם רצונו ע"כ:

היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו וכו' וכן המגרש וכו' ירושלמי אמר ר' יוסי דר' יהודה היא דר' יהודה אומר הכל לפי הנדר ע"כ:

היה מסרב בו חברו. ביד רפ"ד דנדרים:

טיפת צונן. ומצאתי מוגה צונין ביוד בין שני הנונין גם בחירק בכל מקום שהוא מוזכר. וביד פ"ח דהלכות נדרים סימן ט' י' י"ד. ובטור י"ד סימן רי"ח וכתב שם שלא נתכוון אלא לשם אכילה ושתיה ומותר גם באכילה ושתיה כיון שלא הוציאו בפיו וכן כתב הרא"ש ז"ל וכתב עוד ול"ד לרישא דאישות בכלל הנאה היא ע"כ והביאו ר"ע ז"ל אבל אין נראה כן מתוך דברי הרמב"ם ז"ל:

פרק ט

משנה א

פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. פי' הר"ן ז"ל בלשון שני שיאמרו שאתה למדת מהם שאף הם מזלזלין בנדרים ע"כ:

א"ל א"כ אין נדרים ומודים וכו' גרסי'. וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחק מלות נשאלים לחכם. ובגמרא אביי אמר אין נדרים פי' אין נתרין יפה כלומר שבלבו מקיים הנדר ומחמת בושה אומר שלדעת כן לא נדר ורבא אמר א"כ אין נדרים פי' אין נדרים נשאלין לחכם שאם פותחין בכבוד המקום בלא חרטה אחרת כל אחד ואחד כשידור פעם אחרת יפתח זה הפתח לעצמו ויתיר נדרו בפני עצמו ואתי לזלזולי דהתורה אמרה לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו. והרמב"ם ז"ל נקט בפירושו כטעמיה דרבא ומשמע דלא הוה גריס מלות אמרו לו אלא כולה מילתא דר' צדוק:

שפותחין לו בכבוד אביו ואמו דכיון שהחציף פניו להדיר אביו ואמו גם בשעת התרה נמי אם אין לו חרטה גמורה יחצוף פניו ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם. ירושלמי הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד ומשקר כמו שמשקר על כבוד המקום דתנן ומורא רבך כמורא שמים הלכך אין פותחין בו:

משנה ב

ועוד אמר ר' אליעזר. בנזיר פי בש"א הקדש טעות הקדש דף ל"ב:

פותחין בנולד וכו' בגמ' בעי מ"ט דר' אליעזר דהא מסתבר טעמייהו דרבנן דפתיחת נולד לא הוי חרטה מעיקרא ומפ' רב חסדא טעמיה דר' אליעזר דאמר קרא כי מתו כל האנשים משה נדר לשבת במדין ושלא לשוב למצרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שונאיו לא היה נודר ואע"פ שנדר ליתרו חמיו מ"מ עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה יכול לשוב למצרים מפני שונאים וחכמים סברי דהנהו כיון דלא מתו אלא ירדו מנכסיהם עניות לאו נולד הוא דעניות מילתא דשכיחא היא ומילתא דשכיחא ודאי פותחין לו בה וה"ק ליה הקב"ה למשה באותה שעה קודם שנדרת כבר מתו פי'

שירדו מנכסיהן ולא הוי נולד ולהכי אישתרי בההיא חרטה אבל בנולד לאו היינו חרטה להתיר בה את הנדר. וכתב בית יוסף בסימן רכ"ח בשם תשובות להרמב"ן ז"ל דהא דקיי"ל דמיתה הוי נולד אפילו היה חולה ביותר חשיב נולד משום דרוב חולים לחיים וא"ת כיון דטעמא דפותחין בנולד דשכיח טובא היינו משום דהוי כנדר טעות א"כ לא הוי מצרכי לישאל לחכם עליו דהא חד מד' נדרים שהתירו חכמים הוא נדרי שגגות י"ל דכנדר טעות הוי אבל לא נדר טעות ממש. דנדרי שגגות דתנן היינו שיש בעיקר הנדר שגגה גמורה כאומר שאין אשתי נהנית לי שהכתה את בני או שגנבה כיסי ונמצא שלא הכתה ושלא גנבה א"נ שיש אונס גמור כגון שהפסיקו נהר או חלה בנו דזה מן הסתם כמתנה בנדרו אבל כל שאין בעיקרו שום שגגה ושום אונס אלא שנדר משופי הלב אם יש לו פתח של אונס ושל שגגה הרי נדר זה חל שאין כאן שגגה גמורה ולא אונס גמור ומ"מ יש לו היתר בשאלה לחכם הואיל ויש לו עכשיו טעות אונס שהוא מתחרט מחמת אונס קצת שהיה לו ועכשיו עבר והיינו דפותחין לו בחרטה דלבך עלך או בפתח שגגה דאילו היית יודע. כך כתוב בתשובות להרמב"ן ז"ל סימן רע"ג עכ"ל ז"ל:

שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר. תוס' אע"פ דף ס"ג ואית דגרסי בלי יוד כמו שכתבנו פעמים רבות. ופי' רש"י ז"ל סופר אית דאמרי תלמיד שהוא צריך לו ואית דאמרי לבלר שצריך לו ג"כ:

קונם לבית זה שאיני נכנס. ירושלמי ר"פ בני העיר. וביד פ' ששי דהלכות שבועות סי' י"ב ובפ"ח דהלכות נדרים סימן ה'. ובטור יורה דעה סימן רכ"ח וסימן רכ"ט רוב פירקין:

משנה ג

שהם כנולד ואינם כנולד. פי' שאסרום חכמים כנולד אע"פ שאינם כנולד ומדקתני הכי משמע דפותחין לו בהם ומתירין לו אבל בלא התרה לא. ור' יוחנן מפרש דמתני' בנדר טעות מיירי פי' דבשעה שנדר שלא ישא אותה בעבור שאביה רע איגלאי מילתא דבאותה שעה כבר היה מת אביה או עשה תשובה ור"מ גזר מת כבר אטו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזרינן מת כבר אטו לא מת הלכך נדר טעות הוא מעיקרא ואפי' התרה לא בעי עכ"ל הרא"ש. נראה מפירושו ז"ל דגרסי' במתני' ואין חכמים מודים לו ויישב ג"כ לפי גרסא זו כל סוגיית התלמוד אבל ביד פ' ששי דהלכות שבועות רפ"ח דהלכות נדרים וסימן ב' משמע דמהרי"ק ז"ל גריס נמי וחכמים מודין לו וכן הוא בירושלמי. ובטור יורה דעה סימן רל"ב:

משנה ד

ועוד אר"מ וכו'. ביד פ' ששי דהלכות שבועות סימן י"א. וכתוב שם בכסף משנה ומדקתני ועוד משמע דכי היכי דבקמייתא חכמים מודין לו ה"ה בבתרייתא ע"כ:

פותחין לו מן הכתוב שבתורה. פי' לר' אליעזר דריש פירקין ס"ל נמי כר' מאיר דבמצוה אחת כגון הני דמני תנא לא חמירא להו לאינשי כולי האי ואי אפילו אדעתא דהכי נדר לא ישקר לומר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר אבל בכבוד המקום אין שום אדם שיעיז פניו לומר שאפילו היה יודע שהוא מקל בכבוד המקום היה נודר ואפי' לא היה נמנע בעבור כך מתחלה ישקר לומר כן וכן נמי הא דאסיקנא בפ"ד נדרים דלא פתחינן ביש בוטה כמדקרות חרב וכו' הנהו נמי שאני דהוו איומים גדולים ואי אפילו אדעתא דהנהו נדר יתבייש לומר כן נמצא שאין נדריו ניתרין יפה אבל הני דמני תנא לא חמירי לאינשי כולי האי הר"ן ז"ל וכבר פירשו ר"ע ז"ל:

אילו היית יודע שהיית עובר על לא תקום ולא תטור וכו' כגון שנדר שלא להשאיל כליו לשכניו מפני שלא השאילו לו:

ועל לא תשנא את אחיך. כגון שנדר שלא לשאול בשלומו:

וחי אחיך עמך שמא יעני גרסי'. ופירוש יהיה עני ואין אתה יכול לפרנסו מפני נדרך ואית דגרסי או שמא יעני ולא מצאתי זכר לדבר. ובגמרא פריך ולימא ליה דמטי לי לפרנסו בהדי כולי עלמא מפרנסנא ליה ורשאי הוא בכך אע"פ שאסר עליו נכסיו שהרי לא יתן בידו אלא ליד גבאי וכיון שאם רצה הגבאי ליתן מה שנתן לאחר שרי דה"ל כי ההיא דתנן נותנו לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ומשני כל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה אלא קרובים מתגלגלין עמו תחלה ואם אין ספק. בידם אז יפרנסיהו הגבאים. בפי' ר"ע ז"ל וכל המודר הנאה מחברו שנדר בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין לו אלא בפני חברו וכו'. אמר המלקט עיין בתוספות ז"ל בדף ס"ה דמכלתין וגם בפי' הר"ן ז"ל דאיכא מ"ד דדוקא כשהנדר לצורך חברו כנדר שנדר משה ליתרו וכשבועת צדקיהו לנבוכדנצר וכו' ע"ש. וביורה דעה סימן רכ"ח. ואע"ג דשבועת משה ליתרו כו' [עי' בתוי"ט]:

משנה ה

והיתה כתובתה ארבע מאות זוז. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

א"ל רבי שמנ' מאות דינרים הניח אבא מוקמינן לה בגמרא בקרקע שוה ח' מאות זוז דאי מטלטלי ממש הא קיימא לן מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מיניה דידיה ודלא כר' מאיר דבפ' האשה שנפלו והא דקתני אפילו אתה מוכר שער ראשך ושער הראש מטלטלי הוא דבסתם שער ראש עסיקי' דעומד להגזז וכל העומד להגזז כגזוז

דמי לאו למיגבא מיניה כתובה קאמר אלא ה"ק אפילו פי' לעולם אתה חייב לפרוע לה כתובתה מכל נכסים שיבואו לידך ואפילו אתה מוכר שער ראשך למזונותיך בשביל זה לא תפטר מכתובתה ואין קורעין כתובתה שאם ימצא לאחר מכאן תחזור ותגבה אבל אה"נ דמסדרין לו כדין בעל חוב אלא ה"ק ליה אפילו אתה עושה לפנים משורת הדין ואינך רוצה בסדור לא תחשוב להפטר דלעולם אין קורעין כתובתה כדי שאם ימצא לך לאחר זמן תחזיר ותגבה דנהי דתנן בערכין ר"פ שני נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום וסדור מערכין גמרינן להה"מ לענין השג יד אבל לענין סדור לא הרא"ש והר"ן ז"ל על סוגיית התלמוד:

משנה ו

פותחין בימים טובים וכו' פ"ד נדרים דף כ"ה ודף כ"ו. ובטור א"ח סימן תק"ע וביורה דעה סימן רט"ו. וכתוב בבית יוסף שם סימן רכ"ח לדעת הרמב"ם ז"ל שנראה בהדיא מדבריו דבפ' ששי דהלכות שבועות שהנשבע או הנודר בעצמו יפתח פתח לעצמו אבל החכם אינו פותח לו פתח בתחלה דקיימא לן כמ"ד אין פותחין בחרטה ומשום דאשכחן מתני' טובא דתנו דפותחין בחרטה דתנן פותחין לאדם בכבוד עצמו ובניו וכו' פותחין בימים טובים ובשבתות פותחין לו מן הכתוב שבתורה לפיכך נראה דהנך שאני שיש בהן דבר מצוה ומש"ה אע"פ שהוא רוצה לקיים שבועתו ב"ד פותחין לו כדי שיתחרט ויתירו לו ע"כ. ופי' פותחין בימים טובים ובשבתות שאומרים לו אילו היית יודע שאסור להצטער בשבת היית נודר אם אמר לאו מתירין אותו. ופי' הר"ן ז"ל ולא חיישינן שמא ישקר דכיון דמצוה אחת היא לא חמירא לאינשי כולי האי ולא משקר כדחיישינן על כבוד המקום דריש פירקין דמשקר ע"כ. ורמוז הוא בפי' ר"ע ז"ל. וביד בהלכות שבועות פ' ששי סימן י"א ובפ"ג דהלכות נדרים סימן ט':

עד שבא ר"ע וכו' ירושלמי פ"ד נדרים. ועיין במה שכתבתי לעיל פ"ג סוף סימן ב'. וביד כולה מתני' עד סוף סימן ז' פ"ד דהלכות נדרים סימן י"א:

שהנדר שהותר מקצתו וכו' וה"ה שהשבועה שהותרה מקצתה הותרה כולה. הותר מקצתו הותר כולו ילפי' לה בירוש' מדכתיב ככל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא בשכולו קיים הר"ן ז"ל. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל שהנדר שהותר מכללו הותר כולו:

משנה ז

קונם שאיני נהנה לכלכם הותר אחד מהם ע"י חרטה בהחרת חכם או מעצמו כגון שהיה אביו אחד מהם הרא"ש ז"ל. ורבא פ"ד נדרים מוקי לה במעמיד לשונו הראשון בשעה שהוא בא להתיר את נדרו ואליבא דרבה מיפרשי לה התם בְּמִשְׁנֶה לשונו שווי דרישא

דמתני' כגון דאמר בתחלה לכלכם ועכשיו הוא משנה לומר שאילו היה יודע שאביו ביניהם היה אומר לזה ולזה ובמציעתא מיירי דאמר בתחלה לזה ולזה ועכשיו משנה לומר שאילו היה יודע שאבא ביניכם היה אומר כלכם חוץ מן אבא וסיפא דקתני הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין דאמר לכלכם בין בתחלה בין בסוף א"נ דאמר לזה ולזה בתחלה ובסוף דכיון שהוא מעמיד דבריו הכל אחד וראשון ואחרון לאו דוקא אלא ר"ל אחד מהם ודחי לה רבא:

הותר הראשון הותרו כולן בנזיר פ' מי שאמר ואני וכו' דף כ"א. סימן הז' הכתוב במתני' צריך למוחקו משם ואם יש לחלוק מתני' הוא מכיצד אמר קונם:

הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור. י"ס דלא גרסי ליה ונראה שהיא ברייתא דגם לעיל פ"ד נדרים דף כ"ה קאמר דייקא נמי דקתני הותר האמצעי וכו' וכתבו רש"י והרא"ש בההיא ברייתא גם בפ' מי שאמר וכו' ואני דף כ"א במסקנא קאמר תא שמע דתניא בהדיא הותר הראשון וכו' הותר האמצעי וכו' גם בירוש' ליתא להאי בבא גם בתלמוד המוגה ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שחסר שם כל השלש בבות דהותר הראשון ודהותר האחרון ודהותר האמצעי השתי בבות הגיהם ובבא דהותר האמצעי לא הגיהה. וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקה. ומ"מ הילך פי' הברייתא הימנו ולמטה שאחריו מותר ומכל שכן הוא שמותר הימנו ולמעלה שלפניו אסורין:

שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריך פתח לכל אחד ואחד. כך צ"ל והפירוש דכל חד וחד הוי נדר באפי נפשיה כיון דאדכר קרבן אכל חד וחד הא לאו הכי לא שנא אמר לזה ולזה בווין או לזה לזה בלא ווין כללא הוי ור"ש הוא ומתוך פי' הרמב"ם ז"ל משמע דפסק ההלכה הוא שכשאומר לזה ולזה בווין אז אם הותר הראשון הותרו כולן ואם הותר האחרון האחרון לבד מותר אב כשאומר לזה לזה בלא ווין אז צריך פתח לכל אחד ואחד כיון שלא הזכיר ויו הנוספת וכך הוא ג"כ שם ביד בפ"ד דהלכות נדרים סימן י"א והובאו דבריו בשלחן ערוך סי' רכ"ט אלא שצריך להגיה הספרים המוטעים בין ביד בין בשלחן ערוך. ואיתה להאי בבא בירושלמי דפ' המגרש ודפ' שבועת הפקדון:

משנה ח

קונם יין שאיני טועם שהיין רע למעים וכו'. ביד פ"ח דהל' נדרים סימן ז'. ואיתה סוף פ' שלשה שאכלו:

הותר במיושן בלא פתח כלל וכן נמי הותר בכופרי בלא פתח כלל דלא נתכוון לעולם למיושן ולכופרי הר"ן ז"ל:

אמרו לו והלא המיושן יפה למעים וכו' והלא הכופרי יפה ללב וכו' בגמרא פריך אמאי הוצרך לומר שהיין טוב למעים ובצל כופרי יפה ללב והלא אפילו לא יהו טובים ולא רעים מותר בהם כי לא נדר אלא מפני שהם רעים ומשני חדא ועוד קאמר חדא שאינם רעים ועוד שאדרבא הן יפים ופירשו תוס' ז"ל כופרי על שם מקומו וכן כלב כופרי ובערוך פי' שהוא לשון כפר שהוא של כפרים. והרא"ש ז"ל פי' בפ"ד נדרים דהתם דף כ"ו מייתי לה וז"ל כופרי יפה ללב בצל הגדול שנתבשל כל צרכו כמו ורבעה כלב כופרי ע"כ ולע"ד נ"ל דמדתנן בפ' שני דתרומות תורמין בצלים מבני המדינה על הכופרים אבל לא מן הכופרים על בני המדינה משמע דכופרים לשון כפרים. בפי' ר"ע ז"ל ודוקא שאמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר כלל או הייתי מתנה על היין והייתי אומר ישן מותר וכו' עד סוף. אמר המלקט וזה ההקש עצמו בכל הבבות דבפירקין ודפ"ד נדרים הרמב"ם ז"ל וז"ל שם פ"ח אבל אם אמר כשהגיע אליהם אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבי הרי כולן אסורין חוץ מאביו שהרי גילה דעתו שלא הותר מקצת הנדר אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אביו ע"כ:

משנה ט

בכבוד עצמו וכו'. ולא חיישינן שישקר מתוך הבושת. ירוש' תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אין פותחין לאדם אלא בכבוד עצמו בלבד. וביד שם בשבועות פ' ששי סימן י"א: **ועל בנותיך יהו אומרים** בנות גרושת הבי"ת בשב"א שהוא סמוך. כך מ"מ. מה ראתה אמן של אלו להתגרש לע"ד הלשון דחוק דלא ה"ל למיתני אלא מה ראה אביהן של אלו לגרש את אמן או בקצור כלשון הרמב"ם ז"ל שם ביד מפני מה נתגרשה אמן של אלו וגם בטור שינה הלשון וכתב מה ראה פלוני לגרש את אשתו אלא שמצא עליה שם רע. ונלע"ד דתנא שני מיני פתחים קתני בנות גרושה אם תגרשנה בפרהסיא ואם תגרשנה בצנעא הרואים אותה מתגרשת בצנעא יאמרו מה ראתה אמן של אלו להתגרש בצנעא אם לא שמפני דבר ערוה נתגרשה:

משנה י

קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאוה. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל בכולו נאה בויו כו' וביד פ"ח דהלכות נדרים סימן ג' וז"ל שאיני נושא את פלונית הכעורה ונמצאת נאה שחורה ונמצאת לבנה קצרה ונמצאת ארוכה וכתוב שם בכסף משנה וא"ת מ"ש מאומר קונם שאני נושא פלונית שאביה רע ושמע שמת או שעשה תשובה אע"פ שאחר הנדר מת או עשה תשובה מותר כתב הריב"ש כבר תרגמה הרשב"א ז"ל דשגיאה היא לפי שאין כעורה נעשית נאה לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לכשתהא נאה אבל

באביה רע עשוי הוא לעשות תשובה כו' [עי' בתיו"ט מ"ש בשם הר"ן] וכתב עוד הר"ן ז"ל אי נמי אי אמר שאיני נושא אשה שהיא כעורה כדקתני שאביה רע ה"נ דמשמע כל זמן שהיא כעורה אבל הכא כיון דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר ע"כ. ותמצא דברי הר"ן ז"ל בדף ס"ה ריש ע"ב דאיתה למתני' בריש פירקין (נדרים דף ס"ה) דפריך מינה לר' יוחנן דפי' מתני' דלעיל ר"מ אומר פותחין בנולד בנדר טעות דהא מתני' דהכא אשמעי' דין נדר טעות ואמאי תנייה תרי זימני לדבריו וקאי בקשיא:

לבית ר' ישמעאל ויפוה. תנא שן תותבת היתה לה שנפלה שינה והושיבה שן אחרת במקומה והושיב לה ר' ישמעאל באותו מקום שן של זהב משלו והיינו שיפוה:

וכי שכיב ר' ישמעאל פתח עליה ההוא ספדנא בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה המלבישכם שני וכו' כדכתיב גבי שאול. בפי' ר"ע ז"ל דת"ק לא שרי אלא בזמן שהיה הנדר טעות מעיקרו כגון שהיתה יפה בשעת הנדר פי' שאם היה יודע שהיא נאה לא היה נודר אבל אם היתה כעורה וייפוה הרי חל הנדר וכתוב בספר הלבוש יו"ד סי' רל"ב סעיף ו' ונ"ל דאפי' פתח אינו להתיר הנדר ע"י פתח זה דייפוה דנולד דלא שכיח הוא ע"כ. בסוף פי' ר"ע ז"ל ור' ישמעאל סבר שאע"פ שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר מותר ע"כ. אמר המלקט דס"ל כר' אליעזר דריש פירקין דפותחין בנולד הר"ן ז"ל:

אל שאול בכינה. גרסי' שכן הוא בפסוק וי"ס דגרסי' המלבישכם שני עם עדנים וגו':

פרק י

משנה א

נערה המאורסה. פ"ד אחין דף כ"ט ובפ' אלו נערות (כתובות דף ל"ט) ובפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מ"ו) ובפירקין דע"ד ובפ"ק דקדושין דף ד':

אביה ובעלה. משום דלא תימא או אביה או בעלה הדר תני ומפרש לה בסיפא ופי' הרא"ש ז"ל והא דלא תני אביה ובעלה מפירין יחדו אין זה לשון המשנה ע"כ. וביד בפי"א דהלכות נדרים סימן ו' ז' ט': וכתב הר"ן ז"ל נערה וכו' נערה דנקט לאפוקי בוגרת שאין לאביה רשות בה ואינו מפר נדריה וארוס נמי בלא שותפותיה דאב לא מצי מפר ע"כ. אביה ובעלה מפירין דבי ר' ישמעאל מפיק לה מקרא דכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו דמשמע דבאשה אחת מיירי שרשות האב והבעל שולטין עליה ובין שניהם מפירין אבל כל חד לחודיה לא דמשמע שהיא בין שניהם והם שותפים בה כן פי' הרא"ש ז"ל וכן משמע שפירש ג"כ רש"י ז"ל וז"ל ואיש דכתיב בהאי קרא לא צריך דאי משום איש לאשתו לא צריך דהרי כבר נאמר למעלה אלא מכאן לנערה המאורסה דבין שניהם

מפירין נדרה דאיש מפר חלקו באשתו ואב מפר חלקו בבתו ע"כ. וז"ל הר"ן ז"ל משמע ליה דבנערה המאורסה מיירי מדכתיב בההוא קרא בנעוריה בית אביה ומדסמך אב לבתו בהדי איש משמע דאב ובעל מפירין נדריה ע"כ. ורבה מייתי לה מקרא דכתיב ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה ופרכי' ואימא האי קרא בנשואה כתיב ומשני אי משום נשואה קרא אחרינא כתיב ואם בית אישה נדרה וע"ש עוד:

ולא הפר הבעל אלא שתק מע"ל רש"י ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל קמ"ל דעד דמפירין שניהם בבת אחת כלומר שלא יהא הפסק שעה בין שתי ההפרות שלא היה האחרון יכול להפר כגון הכא שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר הלכך נתבטלה הפרתו ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל וכן משמע לישנא דמתני' דמדמי הך קיים להפר האחד ולא הפר השני ביום שמועתו דשוב אין תקנה. ויש מפרשים דיש תקנה אם יפר הראשון פעם שנית וראשון עיקר ע"כ:

ואין צריך לומר שקיים אחד מהם. בגמ' פריך השתא הפר זה בלא זה אמרת לאו כלום הוא קיים אחד מהם צריכא ליה לתנא למיתני בתמיה דאע"ג דאורחיה דתנא למיתני זו ואין צ"ל זו היינו דוקא במילי דלא דמו אהדדי דאע"ג דאתיא בתרייתא מק"ו מקמייתא תני לה אבל הכא חדא מילתא הוא דהפר אחד וקיים אחד היינו ממש הפר זה בלא זה ועדיפא מינה ומשני כי איצטריך ליה כגון דהפר אחד מהן וקיים א' מהם וחזר המקיים ונשאל על הקמתו מ"ד מאי דאוקים הא עקריה קמ"ל דבעי' דשניהם מפירין בבת אחת וכו' כדפי' רע"ב ז"ל. והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אמרינן דהפרה קמייתא בטלה לה דהא לבתר דאיתשיל על הקמתו כיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו הרי הוא כאילו לא הקים כלל וכדתנן בפ' האיש מקדש המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה נדרים אינה מקודשת הלכה לפני חכם והתירה ה"ז מקודשת דחשבי לה כאילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קדושין ה"נ לבתר דאתשיל נחזייה להאי גברא כאילו לא הקים מעולם. ולדידי לאו קושיא היא כלל דקדושין מתוך שהוא מעשה גמור אע"ג דכל זמן שלא התירה לא חיילי כי התירה אמרי' דאיגלאי מילתא דמעיקרא חיילי אבל הפרה דחד מהני קלשא לה טפי דבאפי נפשה לאו מידי היא אלא בצרופא דאידך ואפי' בצרופא דאידך לא מהניא כל זמן שאינם ראוין להצטרף ביחד וכדתניא דהפר אחד מהם ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקים חבריה קלישא טובא כל היכא דהקים כיון דההיא שעתא לא חזיא לאיצטרופי בטלה לה לגמרי דכיון דלא חזיא ההיא שעתא לא חזיא נמי בתר זימנא עכ"ל הר"ן ז"ל בקיצור. ובטור יו"ד סימן רל"ד:

משנה ב

מת האב לא נתרוקנה וכו'. עד סוף סימן ג' ביד שם פי"א סי' י' י"א י"ח:

לא נתרוקנה רשות לבעל. דאמר קרא בנעוריה בית אביה דמשמע בית אביה ולא בית בעלה והאי קרא מוקמי' ליה בנערה המאורסה כדכתיבנא בריש פירקין מדתנא דבי ר' ישמעאל:

נתרוקנה רשות לאב. כאדם המריק שקו ונותן לחברו כל מה שהיה בשק כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב כל זכות שהיה לו בה הרא"ש ז"ל. ורבה מפיק לה בגמרא מקרא דכתיב ואם היו תהיה לאיש שתי הויות במשמע ולעיל מיניה כתיב הפרה דאב וסמיך ליה שתי הזיות מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה כלומר שמת ארוס ראשון וראויה להתקדש לאחר לקודם הויה ראשונה שלא נתארסה לעולם והיא יושבת נערה בבית אביה מה קודמי הויה ראשונה אב מפר לחודיה אף קודמי הויה שניה אב מפר. ופרכינן אימא ה"מ דאב מפר בקודמי הויה שניה בנדרים שלא שמען הארוס הראשון קודם שמת דהיינו דומיא דקודם הויה ראשונה אבל בנדרים ששמע בהן הארוס ראשון קודם שימות ולא הספיק להפר אין האב מפר לבדו עד שתחזור ותתארס ויפר הוא והארוס האחרון. ומשנינן אי בנדרים שלא נראו לארוס ראשון בלחוד מצי מפר למה לי למיכתב ואם היו תהיה לאקושי הויות אהדדי הא מבנעוריה בית אביה נפקא דמשמע כל כמה דיתבא בית אביה מצי מפר הלכך ע"כ כי אתא ואם היו תהיה לאיש לנדרים שנראו לארוס היא דאתא:

שהבעל מפר בבגר. כדאמרי' במסכת כתובות הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה וכל הנודרת על דעת בעלה נודרת שמאכילה והואיל והוא חייב במזונותיה כי נודרת יכול להפר לה ובגמרא פריך היכי דמי אילימא שקדשה כשהיא נערה ובגרה לאחר שנתארסה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב שהרי יכולה לקדש עצמה אע"פ שהיא נערה אם מת אביה ובגרות ג"כ מוציאה מרשות אב לגמרי שאין לו רשות לא לקדשה ולא למכרה וא"כ מה במיתת האב לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל ואי מוקמת לה שקדשה כשהיא בוגרת וקתני שאין האב מפר אלא הבעל הואיל והגיע זמן אע"פ שלא נכנסה לרשותו הא תנינא לה בסמוך בוגרת וששהתה וכו' וכיון דתניא בתר הכי פלוגתא דר' אליעזר ורבנן אמאי איצטריך למתנייה ומשני אי בעית אימא הכא דוקא ובסמוך לאשמועינן פלוגתא דר' אליעזר ורבנן ואב"א משנה דבוגרת דוקא והכא איידי דנקט רישא בזו יפה כח האב איצטריך ליה למיתני סיפא בזו יפה כח הבעל. בפי' רע"ב ז"ל והאב אינו מפר בבגר כדכתיב בבית אביה בנעוריה נראה

דלאו בדוקא נקט האי קרא דבריש פרשת נדרים דלא מיירי בארוסה דהה"נ דמצי למנקט קרא דבנעוריה בית אביה וכן בכסף משנה פי"א דהלכות נדרים סימן ז' כתב ומ"ש ועד מתי אביה מפר עד שתבגר גם זה שם ומקרא מלא דבר הכתוב בהפרת נדרי אב בנעוריה בית אביה ולא בגרת ע"כ:

משנה ג

נתגרשה בו ביום כו' אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. גמרא אמר שמואל מנא ה"מ דארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס ראשון דמשמע ליה וגם קבלה מרבו דהא דקתני מתני' בו ביום בשביל ארוס נקטיה ולאו משום שמיעת אב דשמע ארוס בו ביום ומש"ה דוקא בו ביום אבל ביום שלאחריו לא ועל כרחך בשמע עסיקינן דאי לא בו ביום למה לי ומשני דאמר קרא ואם היו תהי' לאיש ונדריה עליה והאו עליה קרא יתירה הוא דה"מ למיכתב ואם היו תהיה לאיש ונדרה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה והוה שמעי' מינה דארוס מפר בקודמין מדקאמר אשר אסרה דמשמע לשעבר למה לי למיכתב עליה אלא מופנה ויתר הוא לרבות אף נדרים שנראו לארוס ראשון ארוס אחרון מפר שארוס מפר בקודמין אבל אין הבעל מפר בקודמין כדתנן בסמוך:

זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה וכו'. פי' שהרי זו לא יצאת לרשות עצמה שכשנתגרשה היתה ברשות אביה ה"ר יהוסף ז"ל. ומפ' בגמרא בפ' ואלו נדרים (נדרים דף פ"ט) לאתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או שלוחי האב עם שלוחי הבעל שאע"פ שהיא עם שלה"ב כיון שהאב או שלוחיו הלכו עמה לא יצאת מרשות אביה ואביה ובעלה מפירין נדריה. ועי' בפירקין דלקמן סוף סי ט'. ובטור יו"ד סי' רל"ד ושם בבית יוסף נתן טעם אמאי שינה בטור והחליף לכתוב ומת הבעל במקום ונתגרשה דקתני במתני':

משנה ד

דרך תלמידי חכמים וכו'. ביד שם פ' אחד עשר סימן כ' כ"א. ברע"ב ז"ל ושמעינן ממתניתין כו' [עי' בתוי"ט] אכן אני רואה שלשה מחלוקות בדברי הפוסקים י"א שהבעל מפר בלא שמיעה אם אינו חרש וי"א אפילו פקח אינו יכול להפר עד שישמע וי"א דבין הבעל בין האב יכולין להפר בלא שמיעה אם אינם חרשים. עיין בשלחן ערוך שם סימן רל"ד סעיף כ"ה ובספר הלבוש שם:

משנה ה

בוגרת ששהתה פ' אע"פ דף נ"ז. ובפירקין דף ע'. ובגמרא פריך בוגרת למה לי י"ב חדש בשלשים יום סגי דבוגרת דינה כאלמנה דנותנין לה שלשים יום מפני שכבר יש לה

תכשיטין ומלבושין ולא משכחת לבוגרת י"ב חדש אא"כ נתקדשה ביום ראשון לבגרותה ותבעוה לינשא ומשום באי אנפא דחיקא לחוד דאינא לא ה"ל למיתני בבוגרת י"ב חדש ומפרקינן תני בוגרת וששהתה י"ב חדש כלומר בוגרת כדינה או בשלשים יום או בי"ב חדש לפרקים והנערה ששהתה זמן הקצוב לה דהיינו י"ב חדש הואיל ובעלה וכו' כן פי' הר"ן ז"ל וכן משמע ג"כ שפירש רש"י ז"ל אבל מפי' הרא"ש ז"ל משמע שהגרסא היא בוגרת וששהתה בויו ומשני תני ששהתה בלא ויו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחד מהם נותנין שלשים יום ולא בעי לתרצה כדתריץ לה רב הונא בפ' אע"פ הבוגרת ששהתה שלשים יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מיבעי ליה לפרש י"ב חדש דאבוגרת קאי ע"כ:

וחכמים אומרים אין הבעל מפר יחידי עד שתכנס לרשותו. וחכמים היינו ר' יהושע דהוא בר פלוגתיה דר' אליעזר בכל דוכתא הר"ן ז"ל. גמ' אמר רבה ר' אליעזר ומשנה ראשונה דפ' אע"פ אמרו דבר אחד דכמו דר' אליעזר חשיב לה ככנוסה לענין נדרים הואיל והוא חייב במזונותיה ה"נ משנה ראשונה חשבי לה ככנוסה לענין להאכילה תרומה כדתנן התם הגיע זמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת עד שתכנס לחופה א"ל אביי דילמא ע"כ לא קאמר במשנה ראשונה אלא בתרומה דרבנן כגון בזמן הזה או בעציץ שאינו נקוב או בפירות שנכנסו מח"ל לארץ אבל נדרים דמדאורייתא אין ארוס מפר אפילו לאחר שנתחייב במזונותיה אימא לך דלא מצי מפר בלא שותפותיה דאב א"נ ע"כ לא שמעת ליה לר' אליעזר אלא גבי נדרים ולא משום דחשיב לה כנשואה אלא כדרב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת על דעת בעלה נודרת והכא נמי כיון דאיהו מפרנס לה ודאי לא נדרה אלא על דעתיה אבל בתרומה אפילו דרבנן לא אכלה דאיכא למימר דנהי נמי דאיהו מפרנס לה איכא למיחש משום סמפון דקסברי בדיקת חוץ ע"י קרובות לאו שמה בדיקה ולשמא תשקה נמי איכא למיחש שמא לאו דוכתא מייחד לה:

עד שתכנס לרשותו. בטור י"ד סי' רל"ד כתב דדוקא בכניסתה לחופה אבל מסירה לשלוחיו לא סגי לענין הפרת נדרים אלא בין הוא בין אביה עמו אין יכולין להפר ע"כ. ובספר ש"ע שם סי' רל"ד סעי' ז' כתב בשם יש אומרים דעת הטור:

משנה ו

שומרת יבם. פ"ד אחים דף כ"ט. ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' שנ"ח. ופי' הרב יהוסף ז"ל בין לשני יבמין פי' ואחד כבר עשה בה מאמר ע"כ:

ר' יהושע אומר לאחד ולא לשנים. ביד שם פי"א סי' כ"ג:

אין היבמה גמורה ליבם כשם וכו' כתב הר"ן ז"ל דבקצת נסחי גרסי' במתני' אין היבמה גמורה לאישה וקרי לה ליבמה אישה ש"מ דבשעשה בה מאמר עסיקי'. וגם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה אין היבמה גמורה לאישה:

משנה ז

האומר לאשתו כל נדרים שתדורי וכו'. בפירקין דף ע"ב ובפ' שני דנזיר דף י"ב. וביד פ"ג דהלכות נדרים סימן ט'. וכתב הרא"ש ז"ל על הברייתא שאמרה כלשון משנתינו כל נדרים שתדורי לא אמר כלום דלא דקדק התנא יפה בהא דקאמר שתדורי אלא שנדרת הוא דבעי למיתני דקיימא לן דאי אפשר להפר קודם שנדרה כרבנן ע"כ. וכן כתב הר"ן ז"ל דהוא עתיד כמקום עבר ודכוותה אשכחן טובא:

שבאו לכלל איסור. שכבר נדרה וקא חייל עלה ואפ"ה מיפר כ"ש דמיפר אותן נדרים שלא באו לכלל איסור כשיבואו דעדיין לית בהו מששא אבל לענין קיום אי אפשר שידון כך דנדרים שכבר באו לכלל איסור דין הוא שיקיים הלכך לא אמר כלום לדברי הכל רש"י ז"ל:

אמרו לו הרי הוא אומר אישה יקימנו ואישה יפרנו וכו' כלומר אע"ג דאיכא קל וחומר על כרחך הקישן הכתוב. וה"ר יהוסף ז"ל מחק מלות הרי הוא אומר:

משנה ח

הפרת נדרים וכו'. ס"פ בתרא דשבת. ובגמרא בברייתא פליגי ר' יוסי ב"ר יהודה ור"א ב"ר שמעון אמתני' ואומרים עד מעת לעת יכול להפר וטעמייהו מקרא דכתיב מיום אל יום:

ויש בדבר להקל ולהחמיר. כלומר פעמים שזמנו מרובה פעמים שזמנו מועט ולאפוקי ממ"ד מע"ל דלעולם זמנו שוה:

נדרה בלילי שבת. בכניסה מפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך והיינו להקל:

יפר בלילי שבת וביום השבת שהלילה הולך אחר היום כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד רש"י ז"ל וכתב הרב יהוסף ז"ל פי' במה שאנו אומרים שהיום הולך אחר הלילה יש בו קולא שאם נדרה בלילה מפר גם ביום ויש בו חומרא כשנדרה ביום אינו יכול להפר בלילה ע"כ:

נדרה עם חשכה. שנדרה בשבת סמוך לחשכה מפר עד שלא תחשך והיינו להחמיר ובדין הוא דליתני אינו מפר [כו' עי' בתוי"ט] וביד פי"ב דהל' נדרי' סי' ט"ו. עוד בפי' ר"ע ז"ל ואין כאן שבועה שהוא עוקר הנדר מעיקרו. אמ' המלק' היא דעת הרמב"ן והרא"ש

ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל דעתי בהפך בפי' משנתינו וברפי"ג דהל' נדרים והאריך שם על זה מהרי"ק ז"ל:
וכתב בתוי"ט שמ"ש ר"ע ז"ל ואם אינו יכול להכריחה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו ה"ק שאם אינו יכול להכריחה סגי לי' במה שמבטל בלבו ואין צריך שיוציא לשון הפרה בשפתיו שכיון שאמר לה טלי אכלי ורצונו להכריחה אלא שאין ביכלתו כי מבטלו בלבו סגי אבל אפילו כשמכריחה ושומעת לו צריך נמי שיהא מבטל בלבו ע"כ בקצור ונראה בעיני דפשוט הוא וליכא למיטעי בהכי. וכתב הרמב"ם ז"ל כיצד מפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא בדבר וכו' וכתוב בספר לקח טוב פ' מטות נ"ל לומר דמכפל הפר יפר מרבינן שאר לשונות של הפרה ע"כ:

פרק יא

משנה א

ואלו נדרים וכו'. פ' המדיר (כתובות דף ע"א.) וביד כולה מתני' עד סוף סימן ב' רפי"ב דהלכות נדרים וסי' ב' ג' ז' ח'. ובטור י"ד סימן רל"ד:
שהוא מפר. שהבעל מפר וכן האב מפר לבתו. בפי' רע"ב ז"ל בגמ' מפרש וכו' עד סוף. אמר המלקט כדתנן בפ"ק כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה:
שיש בהן ענוי נפש. מפ' בגמ' דה"ה דמפר נמי נדרים שבינו לבינה אלא דנקט הני לפי שאלו מפר אותם לגמרי בין לעצמו בין לאחרים והיינו דתני מפר סתמא דהפרה עולמית משמע מה שאין כן בדברים שבינו לבינה שאין מפר לאחרים אלא לעצמו אפי' אם גרשה וחזר ונשאה אבל אם נשאת לאחר חל הנדר:
אם ארחץ. בלשון קונם לא שייך אם אלא תנאי הוא שאמרה הנאת רחיצה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום:
אם אתקשט וכו' מפרש בגמרא במסקנא דמתני' חדא קתני דהכי אמרה תאסר הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ דאיתסר עלה רחיצה לגמרי אפילו בזימנא חדא וכן נמי אם אתקשט דאמרה הנאת קשוט עלי לעולם אם אתקשט היום ושבועה שלא אתקשט כלל ור' יוסי לטעמיה דלנוול לא חייש כלל וליכא ענוי נפש וליכא למפרך דליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש דהכא ליכא תנאי כלל מדאתיא שבועה אבתריה ועקרא ליה וכתב הר"ן ז"ל ונראה בעיני דלהכי נקטינהו תנא להני תרי גווני לאשמועינן רבותא דרבנן ודר' יוסי דרבנן דאע"פ שלא חל הנדר לגמרי מסר ומשום

רבותא דרבנן נקט מילתא בתנאי ומשום רבוחא דר' יוסי נקט שבועה שלא ארחץ בלא תנאי ואע"ג דחיילא מהשתא לא מצי מפר דברחיצה לר' יוסי ליכא ענוי כלל ע"כ:

ר' יוסי אומר אין אלו נדרי ענוי נפש. דוקא ברחיצה הוא דאמר ר' יוסי דלא הוי ענוי נפש אבל בכביסת בגדים אשכחן בברייתא דאמר דהוי ענוי נפש דיש צער בכביסה טפי מברחיצה דערבובייתא דמאני מייתי לידיה שעמום אבל ערבובייתא דגופא לא מייתי רק שיחנא וכיבי וערבובייתא דרישא מייתי לידי עוירא והשעמום קשה מכולן שאין לו רפואה. ובגמרא בעינן לר' יוסי דאמר אין אלו נדרי ענוי נפש מהו שיפר אותם משום דברים שבינו לבינה ויהיו מופרין לכל הפחות לעצמו רב הונא אמר אינו מפר ורב אדא בר אהבה אמר מפר ותניא כותיה. וכתוב בבית יוסף שם סימן רל"ד דף רפ"ג ע"ב דהרמב"ם ז"ל דפסק בקישוט כר' יוסי וברחיצה כרבנן אפשר שהוא מפרש דכי תנן א"ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש לאו ארחיצה קאי אלא אקשוט והא דאמר אין אלו נדרי וכו' בלשון רבים היינו משום דקשוט הוי גווני טובא כיחול ופיקוס ועוד משום דת"ק אמר בין נשבעה שלא להתקשט בין נדרה מפר משום ענוי נפש אתא איהו למימר דליתא אלא בין נדר בין נשבע אינו מפר משום ענוי נפש ע"כ:

משנה ב

הרי זה יפר. פירות המדינה הזאת עלי יביא וכו'. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. בפי' ר"ע ז"ל וכל מתני' דהאי פירקא אזלא כוותיה. אמר המלקט דכיון דתנא לעיל ר' יוסי אומר אין אלו נדרי עננ נפש למה לי למיתב תו הכא דברי ר' יוסי אלא שמע מיניה כולה פירקא ר' יוסי היא אכן ברוב המקומות אני רואה הגרסא פירות מדינה זו וכן הוא שם ביד פי"ב דהלכות נדרים וכן בהרא"ש ז"ל וכן נראה ג"כ מפי' ר"ע ז"ל. בסוף פי' ר"ע ז"ל וכשתתאלמן או תתגרש תהיה אסורה בתשמיש כל אדם היינו אם תנשא אבל קודם שתנשא מותרת לחזור לו שהרי הופר חלקו וכן הוא מבואר בשלחן ערוך סי' רל"ד סעיף נ"ה. ולהלכתא ס"ל להרמב"ם ז"ל שם סימן ח' דחנוני או אפילו איניש דעלמא יפר מטעם שהם דברים שבינו לבינה אבל הרא"ש והר"ן ז"ל כתבו שהם מטעם שהם נדרי ענוי נפש שמא תצטרך ממנו ע"ש:

משנה ג

קונם שאיני. יש ספרים שאני וכדכתיבנא לעיל:

לבריות עיין במ"ש לעיל ס"פ קונם:

אינו יכול להפר. בגמ' דייק מדקתני אינו יכול להפר משמע דאין בנדר הזה ענוי נפש משום דיכולה להתפרנס משלו מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא ויכולה

היא ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל מדבעל לא אכלה אלמא בעל בכלל בריות הוא אמר עולא לעולם לאו בכלל הוא וחדא ועוד קתני חדא דבעל לאו בכלל בריות הוא ועוד דיכולה היא ליהנות בלקט וכו'. ופי' רש"י ז"ל ואין יכול להפר דמתני' אכ"ע קא מהדר דאין יכול להפר אליבא דכ"ע משום דלאו נדרי ענוי הויין ולא דברים שבינו לבינה ע"כ. והרא"ש והר"ן ז"ל כתבו דבעל לא הוי בכלל בריות הלכך לא מיקרי ענוי נפש אלא דברים שבינו לבינה ואינו מפר לה אלא בעודה תחתיו וכי תימא אכתי היכי אתיא שפיר דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות והוו להו בריות כחנוני שאין פרנסתו אלא ממנו דאמר יפר לאו קושיא דהתם אסרה לה לפירות חנוני אפילו בזמן שיביאם לה בעל וכדאסיקנא לעיל בגמרא הלכך יפר אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות אלא הנאת הבריות הלכך כל היכא שהבעל לוקח אותם מותרת בהם שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל ע"כ. רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר אע"ג דלא קתני מפני שיכולה וכו' ממילא משמע דמה טעם קאמר מה טעם אינו יכול להפר מפני שיכולה ליהנות וכו' רב נחמן אמר לעולם בעל לאו בכלל הבריות הוא והאי דקאמר אינו יכול להפר אין צריך להפר קאמר והאי דקתני ויכולה ליהנות וכו' משנתגרשה קאמר דאז לא מצי לאתהנוויי מבעל אבל רבינו יעקב בעל הטור ז"ל ס"ל שם ביורה דעה סימן רל"ד דף רפ"ג דקונם שאיני נהנה לבריות הוי נדרי ענוי נפש:

ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה ולא קתני ובמעשר עני דמתני' איירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב ביה ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה וגו' כתרומה דכתיב בה תתנו תרומה לכהן וכיון שבעל הבית מסלקו טובת הנאה שלו כתרומה משום הכי לא תנייא במתני דהא מיתסרא ביה אבל במעשר עני המתחלק בגרנות שמניחו בגרן כדכתיב והנחת בשעריך וכל הרוצה ליטול יבא ויטול מותרת ליהנות ובהכי מוקי רבא בגמרא לברייתא דקתני ויכולה ליהנות ג"כ במעשר עני ומטעם זה נמי תנן דיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה דכיון דלא כתיב בהו נתינה לא שייך טובת הנאה:

קונם כהנים ולוים וכו'. ירוש' סוף פ' האיש מקדש:

יטלו על כרחו. בגמ' פריך מדקתני יטלו ע"כ ש"מ דטובת הנאה שיש לו כשיתננה לכהן או ללוי אחר שמחזיק לו טובה אינה ממון ולא מיתחזי כמאן דמתהני מיניה ובסיפא קתני כהנים אלו לוים אלו יטלו אחרים אבל לאלו לא אלמא טובת הנאה ממון ומסיק רבא לעולם כולה מתני' טובת הנאה ממון וסיפא ניחא דכהנים אלו יטלו אחרים ורישא היינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים שאי אפשר ליתנה

לישראל וכן המעשר אי אפשר ליתנו אלא ללוי אע"ג דשרי לזרים הלכך כיון דאסרה עלייהו שוייה עפרא בעלמא ואפקרה להההיא טובת הנאה שיש לו בה:

יטלו אחרים אפשר לומר דלאו דוקא יטלו בידם דאפילי הוא יכול ליתן להם בידיו ממש אלא אגב דקתני רישא יטלו תנא נמי סיפא יטלו ובסמוך בס"ד יתבאר יותר. וביד פ"ז דהלכות נדרים סי' י"א. ובטור יורה דעה סימן רכ"ז. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל לתת טעם לדבר מה הפרש יש בין רישא לסיפא כי בכאן בסיפא כיון שטובת הנאה של המעשרות הוא שלה אסור הוא לאלו שנדרה שלא יהנו ממנה שיהנו במעשרותיה שהרי היא מהנה אותם במה שהיא נותנת אותם להם אבל כשאמרה כהנים ולוים נהנין לי א"כ הרי אינן ברשותה ליתנם לשום כהן והיא מעתה אין לה בהם טובת הנאה כלל ועל כן מותרים ליהנות מהם כל הכהנים כי המעשרות עצמן אינן שלה ע"כ::

משנה ד

שאני עושה על פיך פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ג ע"א) ע"ב. ובכתובות פ' אע"פ דף נ"ט ובר"פ מציאת האשה ובר"פ המדיר ובפ' האומר דקדושין דף ס"ג וכתבו שם תוס' ז"ל שאני עושה גרסי' ול"ג איני עושה דכיון דמשעבדא לבעלה לא מציא למיסר בקונם ע"כ. אבל שם בפ' אע"פ כתבו אפילו גרסי' שאיני לא הוי דבר שאין בו ממש דהא תניא בפ' בתרא דנדרים קונם שלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול להפר ע"כ. ואני רואה ברוב הפוסקים בכולהו מתנייתא דבמכלתין דקתני שאיני או שאני כתוב בהן שאני משמע דלא דייקינן בהכי או שמא יש טעות דפוס בהן או טעות סופר. ושם בר"פ מציאת האשה א"ר יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הויא אפילו ר' עקיבא משום מעה כסף כי פליגי בהעדפה ע"י הדחק כגון דמגבהת מציאה עם מעשי ידיה וגם עושה מלאכה בשעה שבני אדם ישנים ושם בעי רבינא אם עושה שלש או ד' מלאכות בבת אחת אי הוי ע"י הדחק או לא כגון שומרת קשואים וטוה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצי תולעים למשי בחיקה וקאי בתיקו ושם ר"פ מציאת האשה פי' הר"ן ז"ל דלדעת הרמב"ם ז"ל ת"ק דאמר אינו צריך להפר היינו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה ע"כ. ורש"י ז"ל שם פ' אע"פ כתב דהקדש דמים אינו מוציא מידי שעבוד מלוה אבל הקדש הגוף מוציא מידי שעבוד ע"כ:

רבי בן נורי אומר ריש פירקין בבבלי וגם בירושלמי:

שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו. דס"ל דעיקר מעשי ידיה צריך הפרה וכו' ובאומרת יקדשו ידי לעושיהם פי' להקב"ה שעשאם לכי מיגרשא דידים איתנהו בעולם וחל עליהם הקדש וקונמות כקדושת הגוף דמיין דלא סגי להו בפדיון דקדשי מזבח אין

להם פדיון. ופי' רש"י ז"ל שם בפ' אע"פ ותהיה אסורה לחזור שא"א לו להזהר שלא תטחן ושלא תאפה ושאר מלאכות שהאשה חייבת לעשות לבעלה ע"כ. וכן פי' כר"ן ז"ל כאן בין במשנה בין בגמרא וה"ה דהוי מצי למיתני במילתיה דריב"ן יפר שמא תאמר איני נזונת ואיני עושה דהלכתא כרב דס"ל הכי התם בפ' אע"פ אלא משום דהויא מילתא דלא שכיחא לא נקט לה. וביד שם פי"ב סימן י' י"א. ובטור א"ה סימן פ'. וכתוב בבית יוסף טור יו"ד סוף סימן רל"ד ומשמע לי כיון דעל מתני' דקתני קונם שאני עושה על פיך הוא דאמרי' באומרת יקדשו ידי לעושיהן דלא למימרא [כו' עי' בתוי"ט]. לשון הר"ס ז"ל ריב"ן ס"ל כת"ק דהעדפה דבעל הויא ואין צריך להפר בשבילה אלא שמא יגרשנה וכו' ות"ק פליג עליה דר' יוחנן ב"נ אי משום דלא ס"ל דמהניא הפרה לכי מגרש לה אי משום דגברא גופיה כיון דהשתא לא חייל לקמיה נמי לא חייל הר"ן ז"ל:

משנה ה

מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים ביד שם בהלכות נדרים פ' שני סימן ב':
ה"ז יחזור ויפר לאחר שהפר על איזו כונה שיהיה יחזור ויפר לפי שלא תועיל זאת ההפרה לפי שנאמר לא הניא אביה אותה עד שתהיה ההפרה לה לעצמה ועל הדבר שנדרה עליו אם הוא בקרבן או בנזיר ושידע הנדר שנדרה אם הוא בתאנים או בענבים עכ"ל [הרמב"ם] בפירוש המשנה בבאור קצת:

משנה ו

אמרה קונם תאנים וענבים וכו' ביד פי"ג דהג' נדרים סימן י'. בפי' ר"ע ז"ל ואלו דברי יחיד. אמר המלקט ר' ישמעאל הוא אבל ר' עקיבא יש לו סברא שלישית דמקיש הפרה להקמה. ופי' הר"ן ז"ל קיים לתאנים כולו קיים אפילו לענבים ואינו יכול לחזור ולהפר:
אינו מפר עד שיפר אף לענבים. אינו מופר לענבים עד שיפר להם בפירוש אבל לתאנים שהפר מופר לשון אחר אינו מופר כלל אפילו לתאנים שלא הכל הימנו להפר מקצתו ע"כ וכפירוש הזה משמע בתוספתא. וז"ל ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל שיש חילוק בין הפרה להתרה כי אע"פ שאמרנו לעיל פ"ט שבא ר"ע ולימד שהנדר שהותר מקצתו הותר כוליה בהפרה לא הוי כן כי החכם עוקר את הנדר מעיקרו ע"י חרטה ונמצא שלא נדר אבל האב אינו עוקר אלא מבטלו ומחזקו ומוחקו ע"כ:
תאנה שאיני טועמת וענב שאיני טועמת גמ' אמר רבא מתני' ר' שמעון היא דאמר בפ"ה דשבועות עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד והכא נמי לא חשיבי שני נדרים עד שתאמר שאיני טועמת לכל אחד ואחד אבל אם אמרה קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענב לר"ש נדר אחד הוי ולרבנן הוו להו שני נדרים. וכתוב בתוספות אלו שאיני טועמת

יש לדקדק למאי תני כל אריכות זה א"נ ליתני שאיני טועמת בלבד כמו בסיפא ולשון הרמב"ם ז"ל בפי"ג אסרה עצמה בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבועה בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמרה תאנים וענבים אלו ע"כ משמע שמפרש דמתני' תרתי קאמרה או שאמרה אלו או שאמרה איני טועמת דהיינו בכל המין ע"כ ועוד האריך ע"ש:

משנה ז

יודע אני שיש נדרים שאדם יכול לנדור אבל איני יודע שיש מפירין ששום אדם בעולם יכול להפר נדר ואח"כ נודע לו שהפרה מועלת יפר לה לאחר זמן כשנודע לו יכול להפר דכיון דלא היה יודע שיכול להפר מעיקרא לא קרינן ביה ביום שמעו אלא השתא באותו יום שנודע לו שיכול להפר לה ומפרש בגמרא דתנא דמתני' אזיל בתר משמעותא דקרא ופשטיה דקרא משמע שהחריש לקיים אבל ידע שהיה יכול להפר וכיון שלא ידע שיש מפירין ומיהו ר"מ ס"ל בסיפא כיון שידע שיש מפירין אע"פ שלא ידע שהוא נדר מ"מ היה לו להפר:

וחכמים אומרי' יפר חכמים היינו ר' יהודה שהוא בר פלוגתיה דר"מ רש"י והר"ן ז"ל. ופי' עוד הר"ן ז"ל יודע אני שיש נדרים שמה שנדרה אשתו הוי נדר גמור אבל אינו יודע שיש מפירין שהבעל מיפר שום נדר לא של ענוי נפש ולא שבינו לבינה יפר לאחר מכאן כשנודע לו שהבעל יכול להפר יפר תוך אותו יום שיודע לו דעד ההוא יומא לא קרינן בי' ביום שמעו יודע אני שיש מפירין שיש מקצת נדרים שהבעלים מפירין אותן אבל אינו יודע שזה נדר שזה מאותן נדרים שהבעל מיפר ר"מ אומר לא יפר איכא מ"ד דלא יפר כלל קאמר לא היום ולא אחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר היום דלא מקרי יום שמעו שיהא מיפר אלא כשהוא יודע שהוא יכול להפר ולאחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר נמי לא יפר משום דידיעה קמייתא לגבי שלא יוכל להפר אחר מכאן יום שמעו מקרי וכבר עבר וחכ"א יפר ביום זה דס"ל דמקצת ידיעה ככל ידיעה אבל כל שעבר יומו שוב אינו מיפר דיומא קמא יום שמעו מקרי לענין שיכול להפר בו ולענין שאינו יכול להפר מכאן ולהבא. ואיכא מ"ד דכי אמר ר"מ לא יפר דוקא ביום שלאחריו קאמר אבל בו ביום מיפר בידיעה זו דס"ל דכיון שהוא יודע שיש נדרים ויש מפירין ידיעה גמורה מקריא אע"פ שאינו יודע שזה נדר וחכמים אומרים יפר ביום שלאחריו דס"ל דכיון דביומא קמא לא הוי ידע שזה נדר לא מקריא ידיעה. ולפירושא קמא פריך בגמ' דר"מ אדר"מ ודר' יהודא (דהוא חכמים דמתני') אדר' יהודא מההיא ברייתא דסומא אינו גולה דברי ר' יהודא וכו' כאשר כתבתי' בפ' שני דמס' מכות ומשמע דלעולם ר"מ בין הכא ובין התם אזיל בתר משמעותי' דקרא והכא דייקי קראי הכי והתם אפכא ולר' יהודא נמי משמעותייהו

דקראי ס"ל אפכא מר"מ בין הכא בין התם. ולפירושא בתרא לא קשה דר' יהודא אדר' יהודא אלא דר' מאיר אדר' מאיר בלחוד ומשני ליה עכ"ל בקיצור. וביד פרק י"ב דהלכות נדרים סימן ב'. ובגמרא בס"פ נערה המאורסה מייתי משנה זו ופירשוה הרא"ש והר"ן ז"ל. יודע אני שיש נדרים שנדרים שנדרה אשתו הוו נדרים אבל ביום ששמעתי לא הייתי יודע שהבעל יכול להפר נדרי אשתו יפר באותו יום שלמד שהבעל יכול להפר דההוא יומא הוי לדידיה יום שמיעה אבל עד השתא לא דלא מיקרי יום שמיעה אלא כשיודע דיני ההפרה אבל איני יודע שזה נדר כלומר שזה מן הנדרים שהבעל מפר ר"מ אומר לא יפר אחר יום שמיעה וחכמים אומרים יפר דכיון שלא ידע הפרת נדר זה לא מיקרי יום שמיעה וכן פירשה ג"כ הרמב"ם ז"ל שם וגם בפירוש המשנה:

משנה ח

המודר הנאה מחתנו וכו'. פי' רוצה לומר מי שחתנו מודר הנאה ממנו או שמא דגרסינן מחותנו ואית דגרסי המדיר וכן הוא בגמרא ואיתה בתוספות פ"ק דקדושין דף כ"ג ושם בהרא"ש ז"ל דף פ"ט ובירושלמי פ"ק דקדושין דף ס' ובטור י"ד סימן רכ"ב וסימן פ"ה באבן העזר וע"ש בספר הלבוש ג"כ סעיף י"א:

והוא רוצה לתת לבתו מעות. הא דקתני מעות משום דאי יהיב לה מזונות כו' אין לבעל זכות באותו מותר כלום [עי' בתוי"ט] וכדאמרי' בפ' מי שאמר הריני נזיר בדקמצה מעיסתה כ"ש בשזנה אחר שאין לו לבעל שם זכות באותם מזונות אבל כשרוצה לתת לה מעות דיש לו לבעל זכות בפירות נמצא נהנה מחמיו שהדירו הנאה לפיכך צריך שיאמר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך כלומר אלא יהיו למה שאת וכו' ודוקא דאמר לה הני תרי לישני אבל אמר אין לבעליך רשות בהן בלחוד לא מהני דמתני' ר"מ היא דאמר יד אשה כיד בעלה כדמוקי לה בגמרא וכי תימא א"כ כי אמר לה נמי אלא מה שאת נותנת לתוך פיך אמאי מהני היינו טעמא משום שאין אשה זוכה בנכסים כלל עד [הגה"ה פי' דכי אמר לה כן אפילו לגבי דידה לא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הלכך אהני נמי מה שאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אבל אם אמר מה שתרצי עשי וכ"ש אם לא אמר אלא ע"מ שאין לבעליך רשות בהן כיון דהוי לגבי דידה מתנה לכל דבר מיד קני יתהון בעלה ותו לא מהני מה שאומר ע"מ שאין לבעליך בהן] שתתן אותם לתוך פיה הרי באותה שעה אין הבעל יכול לזכות בהם ולפי זה דוקא כי אמר לה מה שאת נותנת לתוך פיך אבל אי אמר לה אלא מה שאת מתכסית וכיוצא בו לא מהני וקנה אותם בעל ואיכא מ"ד דה"ה כשייחד לה לאיזה דבר שיהיה דלא קנה אותם בעל כיון שאף

לה לא הקנה אותם לגמרי אלא לאותו דבר בלבד הר"ן ז"ל. ועיין בפירושו ז"ל במסכת קדושין דף תרכ"ח שהאריך להקשות וליישב דלא תיקשי דר"מ אדר"מ ודרבנן אדרבנן דבמתני' דעבד כנעני לכל השיטות אשר כתב שם לדעת ר"א שהעמיד פלוגתייהו שם במקנה אחר מעות לעבד וא"ל קנה מעות הללו ע"מ שתצא בהן לחירות ע"ש ושם בפ"ק דקדושין סימן ג' הארכתי קצת. ירוש' תני ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן ולא ליך אלא מה וכו' א"ר מאן תנא ולא ליך ר"מ דר"מ עביד יד עבד כיד רבו מפני שאמר ולא ליך הא אם לא אמר ולא ליך זכתה האשה זכה בעלה ע"כ. ואיתיה להא גם בירושלמי בפ' האשה נקנית דף ס' ע"א. וביד ספ"ז דהלכות נדרים ובפ"ג דהלכות מכירה סימן י"ג י"ד. וראיתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת נושאת. ובגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אם אמר מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ומתני' ר"מ דאמר בפ"ק דקדושין גבי עבד כנעני יד עבד כיד רבו וה"ה ליד אשה דהוי ידה כיד בעלה ואע"ג דגבי שתוף תנן סתם משנה בעירובין בפ' חלון דמזכה ע"י אשתו מודה ר"מ לענין שתוף דכיון דבעל הוי דעתו לזכות לאחרים אפי' ע"י אשתו נמי יצא מיד בעלה חשיב ואין לו רשות בהן כלום ואהכי מזכה להו על ידה אבל בעלמא כגון דיהיב מתנה לאשתו אימא לך דיד אשה כיד בעלה ומצאתי מוגה אלא מה שאת נותנת בפיך:

משנה ט

ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום כיצד וכו'. פי"ג דהלכות נדרים סימן י"ו י"ז:

הריני נזירה לאחר שלשים יום. בברייתא איכא דסבר ר' עקיבא אפילו אומרת הריני נזירה לכשאנשא או לכשאתגרש בתר שעת אמירה אזלינן בין להקל בין להחמיר ור' ישמעאל פליג עליה דס"ל דבתר חלות הנדר אזלינן. ומתני' אפילו כר' ישמעאל דכי אזיל ר' ישמעאל בתר חלות הנדר ה"מ כי תליא נפשה בנשואין או בגרושין הלכך כיון שאי אפשר לאמירת הנדר וחלות הנדר שיהו ברשות אחת ס"ל לר' ישמעאל דאזלינן בתר חלות הנדר אבל מתני' דלא תליא נפשה אלא ביומי ואפשר דשלמי יומי ולא מנסבא שלמי יומי ולא מיגרשא ונמצא שתהא אמירת הנדר וחלותו ברשות אחת מודה ר' ישמעאל דבתר אמירה אזלינן ולא בתר חלות כיון שבתחלתו היה ראוי הנדר לחול באותו רשות שהיה בשעת אמירה:

נדרה והיא ברשות הבעל. והפר לה והשתא מפ' כיצד נדרה אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום והפר לה בעל:

אע"פ וכו' ה"ז מופר. דבתר שעת אמירה אזלינן בין להקל בין להחמיר:

נדרה בו ביום נתגרשה וכו'. ביד פי"א דהל' נדרים סימן י"ב. ופי' הר"ן ז"ל נדרה בו ביום שנשאת וכדאוקים לה בפ' נערה המאורסה בשנשאת ונשגרשה בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין ואי הך חזרה דאירוסין בלחוד היא נמי אינו יכול להפר בשותפות האב דכיון שנשאת שוב אין לאביה זכות בה וכי קתני נדרה בו ביום לרבותא נקטיה דאע"ג דבו ביום היתה ברשות אביה קודם שנדרה אפ"ה כיון שנשאת אין לה תקנה אפילו באותו יום עצמו ע"כ:

זה הכלל כל שיצאת. וכו' לאתויי מסר האב לשלוחי הבעל דכיון שיצאת מרשות האב אם נדרה וגרשה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצאת ואין הבעל מיפר בקודמין:

משנה י

נערה בוגרת ומת אביה. אית דגרסי נערה ובגרה ומת אביה:

בוגרת ואביה קיים נערה ובגרה ואביה קיים ר' יהודה אומר וכו' כך צ"ל. וביד שם פי"א סימן כ"ה. בפי' רעז"ל ובגמ' אמרינן דחכמים לא שנו אלא שלש נערות נדריהן קיימין וכו'. אמר המלקט בגמ' אמרינן כלשון הזה זו דברי ר' מאיר וכתב הר"ן ז"ל ור' יהודה הוא דפליג כל חד מהני תלת גוונ' לתלתא ואמרי' בירושלמי שאף ר' יהודה לא אמרה אלא לחדד בהן את התלמידים עכ"ל ז"ל משמע דגרסי' זו דברי ר' יהדדה וכן כתוב בפירוש רש"י ז"ל אבל בגמרא המוגהת שבאה לידי מהרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל אינו מוגה וגרסת הרמב"ם ז"ל זו דברי ר' מאיר ע"ש:

ועדיין היא נערה. אשמעי' דאפילו היתה קטנה כשנשאת יצאת מרשות אביה בהנהו נשואין וכי קתני ועדיין היא נערה הה"נ דאפילו היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה רשות בה והאי דנקט נערה משום דנדרי קטנה אינם כלום הר"ן ז"ל. ועיין במה שכתב על משנה זו החכם השלם הר"ר מנחם עזריה נ"ע בסימן ס"ו. ועדיין היא נערה בויו היא גירסת הרא"ש והר"ן ז"ל וקאי אנערות שנדריהן קיימין אבל גירסת הרמב"ם ז"ל עדיין בלא וי"ו הר"ס ז"ל:

משנה יא

לאבא ולאביך. עיין במ"ש בפ' קונם ריש סימן ז':

אם עושה אני על פיך. פי' אם אני משמשתך ועושה כרצונך. ותוס' ז"ל פירשו אם אני מהנית לך ומ"מ קשה לענ"ד אמאי לא קתני אם עושה אני לך וכן ג"כ בסיפא קשה אמאי לא קתני אם עושה אני לאבא ולאביך ועוד קשה לע"ד דנראה דזו המשנה אין לה שייכות כלל כאן וה"ל למיתנייה לעיל גבי באביו דקונם קודם משנה דיודע אני שיש נדרים. וכתב הר"ן ז"ל דמתני' לא זו אף זה קתני' בתרי באבי דנקט דאי תנא רישא בלחוד סד"א

דמשום הכי יכול להפר משום דמהשתא מיתסרא אי בהנאת אביה משום נדרה אי במה שתעשה לפיו משום תנאיו וכיון דליכא בחד מהנך גווני מידי דגריע טפי מדברים שבינו לבינה משום הכי יפר דכיון שכן חל הנדר מיקרי כיון שאי אפשר שלא תאסר לפחות בדברים שבינו לבינה אבל בשאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך דבהא בתנאה דידה לית בה לא ענוי נפש ולא משום דברים שבינו לבינה סד"א דלא מצי מפר קמ"ל דכיון דתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו שאי אפשר לאשה שתעמיד עצמה שלא תעשה לאביו ולאביה ה"ז יפר דקסבר תנא דמתני' דכה"ג בעל מיפר אע"פ שלא חל הנדר עכ"ל ז"ל. ומתני' דלא כר' נתן דאיהו אמר בברייתא לא יפר אפילו באם עושה אני על פיך:

ה"ז יפר. דכיון דנאסרת בהנאת אביה וכו' כדפי' רעז"ל. וז"ל הטור בסוף סימן רל"ד אמרה קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לך או קונם שאני נהנית לך אם אני עושה לאבא ולאביך יכול להפר מיד אע"פ שלא חל הנדר עדיין אע"פ שחכם אינו מתיר הנדר עד שיחול בעל מפר אפילו קודם שיחול ודברים אלו הוו דברים שבינו לבינה שגנאי הוא לו שנאסרת בהנאת אביה ואביו אם עושה לו וכן מה שאינה רשאה לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תאסר עליו הלכך אינו מפר לעולם אלא בעודה תחתיו ע"כ. ופירוש אחר יש לו להרמב"ם ז"ל במשנתנו ושמא שהיתה לו ג"כ גירסא אחרת ע"ש. וכתבו תוספות והרא"ש ז"ל דגרסת הרב ר' אליעזר ה"ז לא יפר פי' דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי אלא תעשה לבעלה ולא תהנה לאביו ולאביה ולגרסא זו מתני' אתיא דוקא כר' נתן דס"ל הואיל ועדיין לא חל הנדר שכל זמן שלא עשתה לפני בעלה ולא שמשתו אינה אסורה להנאת אביה או אביו ולא יפר. ויליף לה ר' נתן מקרא דכתיב וחפרה הלבנה דמשמע אימתי הפרה בזמן שחל בנה דהיינו בנין הנדר ור' נתן לטעמיה דאמר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו וכו' ורבנן סברי מפר מחשבות ערומים כתיב דמשמע מפר אפילו מחשבה בעלמא אע"פ שלא חל הנדר עדיין:

משנה יב

בראשונה וכו'. תוס' פ' הבא על יבמתו (יבמות דף ס"ה.) ובגמ' שם ביבמות פ' ב"ש (יבמות דף קי"ב) ותוס' דפ' אע"פ דס"ג. והרא"ש בס"פ האומר דקדושין ובירוש' פ"ק דסוטה:

יוצאות בעל כרחו של בעל:

האומרת טמאה אני לך. ביד פכ"ד דהל' אישות סימן י"ח כ"ג ובפי"ח דהלכות איסורי ביאה סימן ח'. ובטור א"ה סימן ו' וסימן קט"ו וסימן קנ"ד. ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן

תרכ"ח: ואומרת טמאה אני לך על כרחך באשת כהן שנאנסה מיירי דאי באשת ישראל אי ברצון כלום יש לה כתובה ואי באונס מי קמיתסרא על גברא אלא באשת כהן ואי ברצון כלום יש לה כתובה מי גריעא מאשת ישראל ברצון אלא לאו באינם ויש לה כתובה דאמרה ליה אנא הא חזינא גברא הוא דנסתחפה שדהו פירוש שקדושת כהונתו גרמה לו שתהא אסורא לו:

השמים ביני לבינך. פי' הר"ן ז"ל דלשון זה משמע ג"כ שהוא מרוחק ממנה לגמרי וז"ל ואע"ג דאמרי' בהגדה על שרה שאמרה לאברהם השמים ביני לבינך במקרא דכתיב ישפוט ה' ביני ובינך והיתה טוענת על אברהם שריחקה מחמת הגר וכן ג"כ משמע בירוש' דאמרי' התם כמה דשמיא רחיקה מן ארעא כך ההיא איתתא רחיקא מן בעלה אפשר דלשון השמים ביני לבינך כולל הכל ע"כ. וביד פי"ד דהלכות אישות סימן י"ו. ובפט"ו סי' ט"ו:

יעשו דרך בקשה. יבקשו הימנו שיפטרנה בגט ואין מכריחין אותו רש"י ז"ל. ועיין ברב אלפס ס"ש הבא על יבמתו:

נטולה אני. וכו' בפירקין דף פ"ב ופ"ד. ומפ' התם דנטולה אני מן היהודים הוי בעל בכלל ואע"ג דגבי קונם שאיני נהנית לבריות לא הוי בעל בכלל כל הבריות הכא מוכחא מילתא דהא מכוונא לאסור המותר דלכל ישראל הא קיימא באיסור אשת איש בלאו נדרה ויש שם גרסא אחרת ופי' אחר בסוגיית הגמרא כמו שכתב הר"ן ז"ל. ועיין בנמוקי יוסף ס"פ ב"ש דיבמות:

יפר חלקו פי' הרמב"ם זו ג"כ היא סברת ר' יוסי אבל חכמים סברי שיפר הנדר כולו שהוא מנדרי עניו נפש אבל ר"ע ז"ל פי' יפר חלקו דוקא משום דהוי דברים שבינו לבינה ותהא נטולה מן היהודים פי' שתהיה אסורה לשאר בני אדם אפי' יגרשנה ואילו הוא עניו נפש אפילו בעל כרחה יכול להפר לאחרים. וביד פי"ב דהלכות נדרים סימן ח' וז"ל שם וכן אם אסרה הנאתה על אומה כגון כל היהודים או כל הישמעאלים ה"ז יפר ע"כ. וכתוב שם בכסף משנה ויש לדקדק כשאוסרת על עצמה על כל היהודים מאי איכפת ליה שלא יהנו היהודים ממנה ושמא י"ל שאין הלשון מדוקדק וה"ל כאילו כתב שאסרה הנאת האומה עליה. ועוד י"ל דאוסרת הנאה על כל האומה לא ניחא ליה משום שמשיאתו שם רע וכדאמרינן בפ' המדיר גבי נדרה שלא תשאל ושלא תשאיל ומשו"ה יפר ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרים בעודה אשת איש והא אין איסור חל על איסור די"ל דהוי איסור כולל דמגו דאיתחל בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על האחרים וצ"ע למ"ד כוליה פירקין ר' יוסי היא דהא ר' יוסי לית

ליה איסור כולל באשת איש ונעשית חמותו דאמר נידון בזיקה ראשונה שבאתה עליו עד כאן לשונו ז"ל:
סליק פירקא. וסליקא לה מסכת נדרים: